

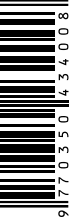
NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIIJA, KI ŠE IZHAIJA

PLANINSKI

VESTNIK

1
2025

TEMA MESECA

**Mojstranške
veverice**

Z NAMI NA POT

Koroška planinska pot

4,80 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – IZDELEK MESECA FEBRUARJA

VODNIK POLHOGRAJSKO HRIBOVJE, Božidar Lavrič

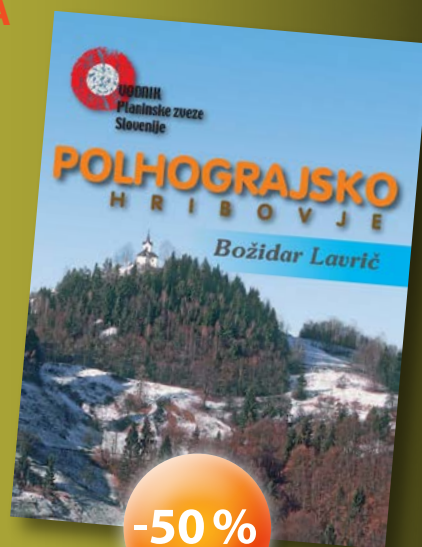
V vodniku so na 144 straneh opisane poti:

- iz doline Gradaščice,
- iz doline Horjulščice,
- iz Medvod,
- Poljanske doline in
- Ljubljane.

Format: 120 x 160 mm; 144 strani, šivano z nitjo, okrogel hrbet

CENA: V času od 1. 2. do 28. 2. 2025 lahko vodnik *Polhograjsko hribovje* kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **4,95 €* (redna cena: 9,90 €*)**.

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

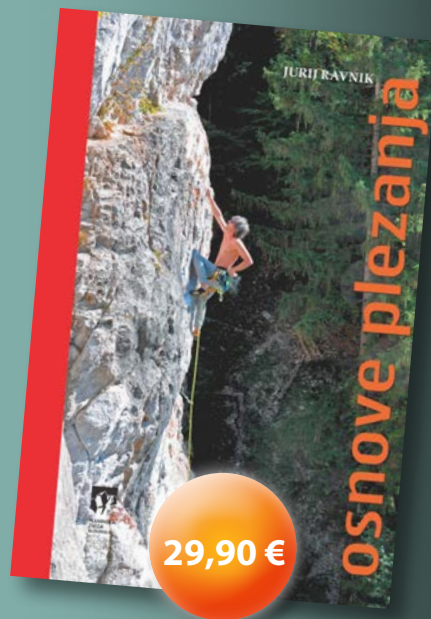

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

OSNOVE PLEZANJA, PRIROČNIK ZA ŠPORTNE PLEZALCE, Jurij Ravnik

Priročnik *Osnove plezanja* je namenjen vsem, ki želijo izvedeti čim več o skalnem plezanju, in se osredotoča predvsem na moderni in varni zvrsti športnega in balvanskega plezanja.

Tako bodo popolni laiki, začetniki in nekoliko izkušenejši spoznali osnovno izrazoslovje, pristope in opremo ter za varnost ključne vrvne manevre z vsemi podrobnostmi primerne varovanja. Ko bo to osvojeno, pa se lahko posvetijo tudi brušenju svoje plezalne tehnike ter sestavljanju kakovostnih treningov in psiholoških pristopov.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 125. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA

Peter Šilak, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljavanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,

Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana,

po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali

po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu:

<https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 48 EUR, 72 EUR za tujino, posamezna številka 4,80 EUR,oletna številka 5,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (36 EUR, tujina 62 EUR). Letna naročnina e-revije 40 EUR, za člane PZS 30 EUR, kombinacija tiskane in e-revije 64 EUR (za člane PZS 48 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Polet z vrha K2, 28. 7. 2024

Arhiv Liv Sansoz in Zeb Roche

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Kdor reši eno življenje

Najprej nisem vedel, kaj hoče povedati, tako mi je bilo vse skupaj nerazumljivo. Govoričenje tja v tri dni, vsaj tako se mi je zdelo. Dokler nisem dojel. Naš novi pripravnik društva Gorska reševalna služba Kamnik. V poznih večernih urah, ko je močna ekipa združenih reševalcev treh društev prepeljala madžarsko planinko v dolino. V tehnično eni najbolj zahtevnih in tudi tveganih intervencij v zadnjih letih, ki se nedvomno lahko primerja z najzahtevnejšimi stenskimi reševanji.

Šele čez čas mi je postalo jasno. V dolini, ko smo se v varnem in toplem okolju menili o vsem preživetem, je prišlo za njim spoznanje, da bi ženska tam umrla, če se naši fantje čez tehnično zahteven in tudi plazovit svet ne bi uspešno prebili do nje in je iztrgali s tistega nevarnega mesta. Zavedanje, da si s tem, ko si bil tam, nekomu rešil življenje. Da si k temu pripomogel tudi sam. S svojim znanjem, naporom, voljo. Pa to sploh ni bila prva pripravnikova intervencija. Gotovo pa tista, ki se mu bo še kako usedla v srce.

Vsak človek, ki rešuje v gorah (seveda tudi drugje, v požarih, na cesti, tudi v operacijski dvorani ...), ima za seboj intervencije, ki so se ga najbolj dotaknile in jih nikakor ne bo pozabil. Eno svojih sem že večkrat omenil: točno pred 21 leti, celo na isti dan, med 22. in 23. decembrom, smo štirje gorski reševalci v podobnih okoliščinah, v močnem dežju in sneženju, vetru, neurju, rešili dva alpinista z vrha Grintovca. Med 16. in 17. decembrom leta 2005 pa smo bili prav tako dva dni v Kotliški grapi in iskali ter drugi dan s pomočjo ljubljanskih gorskih reševalcev tudi izkopali nesrečnika, ki je padel v lednem slapu in ga je zasul plaz.

Sam sem bil na dan reševanja Madžarke v podporni ekipi, najprej na društvu, kjer je bilo treba ves čas nekaj urejati, popoldan pa tudi na terenu, ko smo v najstrmejšem delu Žmavcarjev za lažji sestop utrujenim postavili dve vrtni ograji. Čeprav se je kdo od tistih, ki so sestopali, temu tudi namrdnil, kot da je nepotrebno, sem si zapomnil nekoga, ki mi je rekel, da je to najboljšo božično darilo, kar jih je dobil.

Eden od sestopajočih kolegov pa me je mrzlično vprašal, kateri letnik sem. Tri leta mlajši od njega. Spoznanje, da boš z reševanjem nekoč zaključil, ni lahko – mnogi po trideset- ali štiridesetletni dobi reševanja, ko intervencije šteješ v stoticah, ko bi sam še hotel, pa te ne spustijo več zraven, ker nisi več zanesljiv. Vsaj tako menijo tisti, ki akcije vodijo. S tem se bo prej ali slej ubadal prav vsakdo od nas.

V 24-letnem obdobju, odkar sem pri Planinskem vestniku, se je v svetu dogajalo marsikaj, od pandemije kovida, političnih menjav na vseh ravneh do mnogih vojn. Na levem zaslonu imam trenutno besedilo, ki ga berete, na desnem pa na portalu MMC berem naslove: *V izraelskih napadih na Gazo ubitih 67 ljudi. Napadi na Ukrajino so bili uspešni.*

Svet je en sam, trenutno brez prave solidarnosti, z negotovo prihodnostjo. Vendar – zame bo vedno veljalo, da kdor reši eno življenje, reši ves svet. Zato povsem razumem našega novega fanta in njegovo osuplost. Vsi starejši reševalci smo to nekoč doživeli tudi sami.

Vladimir Habjan

4

16

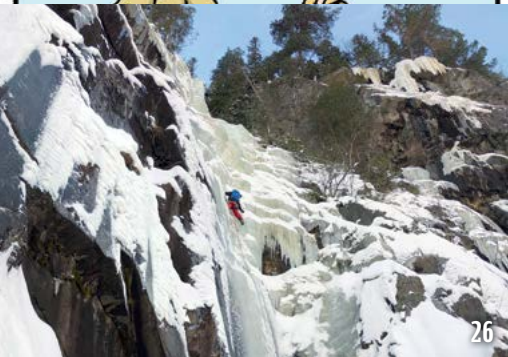
18

22

25

26

UVODNIK

1 Kdor reši eno življenje

Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 Plezalske legende

Vladimir Habjan

PLANINSKA PRIZNANJA

16 Častna člana PZS zakonca Štremfelj

Zdenka Mihelič

INTERJUJ

18 Pogovor z Natašo Privošnik

Zvezdana Bercko

DOŽIVETJA

22 Mala sestra v senci velikih

Zdenka Mihelič

STRIP

25 Anton Tožbar

Ažbe Polšak

REPORTAŽA

26 Dežela Vikingov

Marta Krejan Čokl

POTOPI

30 Snežni leopard v živo

David Stegu

Z NAMI NA POT

33 Biseri koroških hribov

Andreja Senica,
Lilijana Gologranc,
Darja Komar

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

30

33

41

46

50

52

INTERJUJ

41 Pogovor z Liv Sansoz

Martina Čufar Potard

PLANINSKA ZGODOVINA

46 Mož mrkega pogleda in mehke duše

Dušan Škodič

OBLETNICA

50 Spomin na Valentina Staniča

Jože Medvešček

GORSKO REŠEVANJE

52 Trud ni bil zaman

Tadej Trobevšek

PREVENTIVA

57 Uzpon je šele polovica opravljene gorske poti

Miha Pavšek

ZGODBA

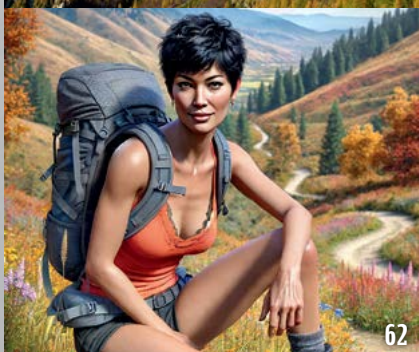
60 Fotoaparat

Franci Horvat

LJUBEZEN IN GORE

62 Prekletstvo bližine

Dušan Škodič

LITERATURA

64 88 dni dolgo potovanje

Vladimir Habjan

OBLETNICA

66 Slovenija prevzema praznovanje

Jože Prah

DOŽIVETJE

68 Skozi Klomo in čez Kurjeke na Gubno

Tone Vidrgar

FILM

69 Bovški filmski festival pod streho

Po sporočilu za medije priredil Mire Steinbuch

70 LITERATURA

72 PLANINSKA ORGANIZACIJA

76 NOVICE

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

e-revija.planinskivestnik.com

Vladimir Habjan

*V Stenarju imajo
Mojstranške veverice
več prvenstvenih smeri.
Foto Franci Horvat*

Plezalske legende

Mojstranške veverice

Če se nekaj alpinistov, ki so iz istega kraja ali se med seboj dobro ujamejo, in če plezajo drug z drugim in se menjajo v navezah, se včasih iz tega rodi tudi ime zanje. Tako na primer poznamo skupino *Peronospora* – a o njih bo morda tekla beseda kdaj drugič, in našo prvo tako skupino *Mojstranške veverice*.¹

Kot je v govoru ob podelitvi priznanja za življenjsko delo v alpinizmu leta 2023 povedal himalajec Kazimir Drašlar – Mikec, se je v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja v Mojstrani odvijalo pomembno obdobje slovenskega alpinizma. „Ti mladi fantje so takrat natančno vedeli, kaj si želijo, ter so si to upali in tudi znali izpeljati. Niso si po naključju za vzor izbrali slavnih Cortinskih veveric, saj če že plezaš kot veverica, pa nisi iz Cortine, ampak iz Mojstrane, potem si verjetno Mojstranska veverica.“ Takrat so mlade fante v Mojstrani in na Dovjem vabile stene, smučanje ali skoki v bližnji Planici. Štirje mladi, vsi veliki ljubitelji gora, Zvone Kofler, Klavdij Mlekuž, Janko Ažman in Janez Brojan mlajši so se zagledali v stene. Janezu Brojanu je gore in plezanje odkril legendarni oče Janez Brojan starejši, vsi pa so se znašli na alpinističnem odseku planinskega društva Dovje-Mojstrana. Ob spremstvu starejših so začeli plezati v lažjih plezalnih smereh Julijskih Alp, kot so Brojanov raz v Stenarju, jugovzhodni greben Kukove špice, Južni raz Škrlatice, smeri v severni steni Debele peči in druge, kmalu pa so se podali še v zahtevnejše smeri.

„Alpinizem nas je privlačil že od mladih nog. Že od takrat, ko smo se podili za ovčami po hribih in nabirali gozdne sadeže. Naši pogledi so se vedno ustavljali v hribih, stenah in previsih Triglava in njegovih sosedov. Vedno nas je navduševal svet tišine. Po uspešnih pripravah in prvih samostojnih vzponih smo začeli z vedno zahtevnejšimi plezarijami,“ je povedal Klavdij Mlekuž.

Z leti se je težavnost njihovih vzponov stopnjevala do skrajno težkih smeri, kot sta na primer Skalaška in Čopov steber v Steni ali Aschenbrennerjeva smer v Travniku. Preplezali so večino takratnih smeri pete in šeste stopnje.

Od kod ime?

Leta 1967 so si na poti z Dolomitov domov ogledali Cortino d'Ampezzo, kjer so opazili vodniško pisarno Cortinskih veveric. „To so bili alpinisti, smučarji in delavci na terenu, ki so delali enako, kot smo mi delali pri nas. V njihovi vodniški pisarni smo videli znak veverice, izvezen na levem rokavu rdečega puloverja. Take puloverje nam je pozneje spletla mama Janeza Brojana in tako smo si dali ime Mojstranske veverice. To je bilo povsem spontano, interno pa smo se dogovorili, da alpinist iz Alpinističnega odseka Mojstrana pridobi naziv Mojstranska veverica, če prepleza vsaj pet težkih smeri doma in vsaj dve težki smeri v tujini,“ je povedal Klavdij Mlekuž.

Zvone Kofler, Klavdij Mlekuž, Janko Ažman in Janez Brojan mlajši so bili v prvi ekipi Mojstranskih veveric. Dejavnosti, ki so jih negovale Veverice, so plezanje, smučanje, gorsko reševanje, organizacija športnih dogodkov in izobraževanje.

Časi, ko so plezali Mojstranske veverice, pa so bili povsem drugačni, kot so zdaj, ko imamo odlično opremo, boljše možnosti za trening, ko prevladuje alpski slog, imamo boljše povezave in še precej drugih novosti. Takrat niso plezali v plezalkah kot danes, ampak v gojzarjih. Plezali so tehnično, torej s tehničnimi pripomočki, klini, lojtricami, stremeni ... Niso še poznali prostega plezanja, pri katerem uporabljaš tehnična sredstva zgolj za varovanje.

V prvih letih niso poznali niti plezalnega pasu. Sprva so se navezali le na vrh. Ali si predstavljate, kako boleče je bilo dolgotrajno tehnično plezanje z vravno zanko okrog pasu, kaj šele če si tako opremljen padel? Šele sredi najzahtevnejših plezalnih vzponov so si omislili plezalne pasove, ki so spominjali na sedanje. Kot so povedali fantje, so si naredili kavelj, da si se potegnil gor, če nisi dosegel naslednjega klina, zato so tudi

Mojstranske veverice leta 1968. Od leve: Janko Ažman, Klavdij Mlekuž, Zvone Kofler, Janez Brojan
Foto Polde Karlin/
Arhiv Planinskega vestnika

Leta 1972 sta zaradi svojih odličnih vzponov postala člana Mojstranskih veveric tudi Miha Smolej (levo) in Janez Dovžan (desno), oba sta z Vevericami plezala že več let.

Arhiv Janeza Dovžana

¹ Januarja 2025 je izšla knjiga o *Mojstranskih vevericah*. Izdala jo je Planinska založba, uredil pa Vladimir Habjan.

Pulover Mojstranskih veveric

Foto Vladimir Habjan

*Mojstranske
veverice leta
2024. Od leve:
Janko Ažman,
Klavdij Mlekuž,
Janez Dovžan,
Janez Brojan.
Foto Vladimir
Habjan*

imeli dve vrvi. Naredili so si nekakšna sedala, čičke, da so lahko sedeli v vrveh na stojščih in jih ni preveč zategovalo, prav so jim prišla tudi ponoči med bivaki. Zdaj se seveda kaj takega ne uporablja več. Oprema, ki so jo vzeli v stene, je bila izredno težka. Če so s seboj vzeli po 60 klinov in 40 karabincev (vponk), vse iz železa, ali si lahko predstavljate, kakšna teža je to!

Pa to ni vse. V šestdesetih in sedemdesetih letih so delali tudi ob sobotah. To pomeni, da so imeli čas za plezarijo le ob nedeljah. In če je bilo v nedeljo slabo vreme, je šel ves teden v nič. Tako lahko razumemo, da so v nekaterih smereh, predvsem prvenstvenih, kot je bila na primer Direktna smer v Stenarju, plezali tudi v treh poskusih. Vedeti moramo tudi, da so včasih fantje reševali vso noč, v slabih in težkih razmerah, naslednji dan pa so odšli v službo v železarno, kot da bi bil običajen dan.

Potem, ko so bili v Sloveniji že priznani alpinisti, so jim Planinska zveza, domače planinsko društvo, železarna in drugi zaposlovalci omogočili celomesečno plezanje v Alpah. Tak časovni okvir je dajal večje možnosti za uspešno izvedene ture. Treba pa je upoštevati tudi logistiko tistega časa, saj je bila takrat že samo pot v Dolomite prava odprava v tuja gorstva. Kot je videti iz poročil odprav, so se v Francijo vozili tri dni! Na primer iz Mojstrane v Ljubljano, z železnico čez Italijo do Francije, do izhodišča pa še z avtobusom itd. Janez Brojan se spominja: „Cine so nam tako prirasle k srcu, da smo vsako leto junija, ko je bil še sneg, odšli tja. Predvsem Janko in Zvone sta imela to srečo, da sta večkrat plezala skozi slapove talečega se snega.“ Ob tem je zanimiv komentar Avgusta Delavca, s katerim so prišli na ogled v Dolomite, ki je mislil, da se bodo fantje le razgledovali, ti pa so se v stene dobesedno zagnali!

Čas vrhunskega plezanja Mojstranskih veveric bi lahko šteli v obdobju od leta 1963 do leta 1977, torej krepko več kot desetletje. Začetki pripadajo Klavdiju Mlekužu, ki je tudi najstarejši, letnik 1943. Klavdij je s soplezalci prvi začel plezati v najzahtevnejših smereh tistega časa, tudi v Zahodnih Alpah, kmalu

pa so se mu pridružili še Kofler, Ažman in Brojan ter nekaj pozneje še Dovžan in Smolej. Večinoma so plezali v navezah Mlekuž-Brojan, Kofler-Ažman in Dovžan-Smolej, vmes pa so se tudi zamenjali. Fantje se niso ustavili ob najtežjih smereh v slovenskih stenah, ampak so se zagnali tudi v najtežje probleme Alp, v Dolomite in Zahodne Alpe. Bili so med prvimi, ki so se podali na himalajske vrhove in tudi v Ande.

Posebno mesto bi lahko dali Zvonetu Koflerju. Kot so povedali njegovi kolegi, je bil izredno drzen, večinoma je plezal prvi v navezi. V Zahodnih Julijcih so septembra leta 1970 najprej zjutraj skupaj preplezali izredno težavno Comicijevo smer v steni Gamsove matere in se takoj nato lotili severozahodnega grebena Viša. Zvonec je samo pogledal vstopni del, splezal za dolžino vrvi, se namestil in vrigel vrv soplezalcu. In že so bili drug za drugim visoko gori in daleč pred spodaj čakajočimi drugimi navezami.

Med drugim je Zvone izstopal tudi po tem, da je bil nekakšna gonilna sila, rad je iskal nove izzive, nove smeri in gore. Nedvomno bi o njem še veliko slišali, če ne bi na višku svojih moči tako nesrečno umrl za posledicami v prometni nesreči. Janko Ažman je priznal, da sta se izredno dobro ujela, da ga je nenadna izguba zelo potrla in da se je „pobiral“ več let. Lahko predvidevamo, da bi obdobje Mojstranskih veveric trajalo še dlje ali pa bi dosegli še več, če te nesreče ne bi bilo. Med odmevne vzpone Veveric štejemo prvo ponovitev kombinacije smeri Peternel-Čop v Triglavu v enem dnevu, Raz Mojstranskih veveric v Sfingi, smeri v Veliki in Zahodni Cini, Walkerjev steber in Mrtvaški prt v Grandes Jorasses, Triple Direct v El Capitanu in vse odprave: Anapurna 1969, Istor-o-Nal 1971, Makalu 1972 in 1975 ter Kangbačen 1974. Odmeven je bil tudi 1000-metrski sestop iz „stene smrti“, severne stene Eigerja, kjer vzpon sicer ni uspel, pač pa je uspeh v tem, da so se iz te nevarne stene sploh rešili. Od treh zadnjih problemov Alp jim je uspel „le“ vzpon v Jorassih. Vendar če jih severna stena Eigerja ne bi dvakrat zavrnila, prav tako enkrat severna stena Matterhorna, bi bili prav gotovo med

prvimi Slovenci, ki bi jim uspel ta podvig – ponoviti vse tri „zadnje probleme Alp“. V himalajskih stenah so se različno znašli, najvišje vrhove sta dosegla Ažman in Dovžan, na prvi odpravi pa tudi Kofler.

Klavdij Mlekuž je po odpravi na Anapurno leta 1969 z vrhunskim alpinizmom zaključil. Janez Brojan je prenehal leta 1973, Janez Dovžan in Janko Ažman pa po odpravi Makalu 1975. Vsi so se posvetili gorskemu reševanju in drugim aktivnostim.

Raz Mojstranskih veveric

Leta 1969 so se začeli pripravljati, da preplezajo v Triglavski severni steni znamenito Sfingo, v kateri sta bili do takrat preplezani le dve smeri. Prvo smer sta levo od raza preplezala Aleš Kunaver in Kazimir Drašlar leta 1961, drugo smer, Obraz sfinge, pa Ante Mahkota in Peter Ščetinin leta 1966, poteka pa desno od raza. Po natančnem ogledu in študiji so spravili vso potrebno opremo pod steno. 20. junija je v 300-metrski navpični Sfingin raz vstopila naveza Kofler-Ažman. Prvi dan sta vrtala svedrovce in se spustila nazaj pod steno, kjer sta prespala, in nadaljevala drugi dan. Plezanje je bilo zelo naporno, saj sta le za nekaj raztežajev vrvi potrebovala kar tri dni. Skupno sta plezala 27 ur, v steni pa sta pustila 80 navadnih klinov in 17 svedrovcev. V zgornjem delu tik pod robom stene sta do vrha stene plezala nenavezana. Smer je zdaj ocenjena VIII+/IV–V, 280 m. Raz Mojstranskih veveric je nastal podobno kakor cortinski v „železni dobi“ plezanja – to pomeni, da so plezalci za napredovanje v steni uporabljali posebne kline svedrovce. To je edina plezalna smer, ki ima ime po Mojstranskih vevericah.

Izstopajoči plezalni vzponi

Leta 1963 je bil Klavdij Mlekuž član odprave v Zahodne Alpe. V pogorju Mont Blanca so opravili prečenje Mont Blanc du Tacul–Mont Maudit–Mont Blanc in se vzpeli na Dent du Géant. Opravili so še vzpon po grebenu Biancograt na Piz Bernino, na vrhu so bili ob polnoči, nato pa so šli še na Ortler.

Julija leta 1964 so izvedli odpravo planinskega društva v Durmitor, ki so se je udeležili tudi Klavdij Mlekuž, Janko Ažman in Janez Brojan mlajši. V stenah Bobotovega Kuka, Bezimenega vrha, Kamene Djevojke, Crvene Grede in Šljemena so preplezali osem prvenstvenih smeri.

19. septembra leta 1964 sta Mitja Košir in Klavdij Mlekuž v Triglavski severni steni preplezala težavno smer Direktno v Črni graben (VI/V),² 300 m.

Zvone Kofler in Klavdij Mlekuž sta v treh poskusih 1. avgusta in 29. oktobra 1967 v severovzhodni steni Stenarja preplezala Mojstransko diretisimo (danes znano kot Direktna smer), VII+/V–VI, 700 m.

Leta 1967 je Klavdij Mlekuž v navezi s Tonetom Sazonovim - Tonačem, Francem Štupnikom - Cickom

in Ivanom Medenom preplezal smer Magnone in Bonattijev steber v Druju.

Z Dolomiti so se prvič srečali leta 1968, kar je bila za tiste čase kar mini ekspedicija. V odpravi so bili Kofler, Ažman, Brojan in Mlekuž, prva dva dni pa še Avgust Delavec, ki jim je razkazal območje Treh Cin. V sedmih dneh so preplezali več smeri: Dibonov raz v Veliki Cini (vsi), Superdiretisima (Kofler-Ažman), Camillotto-Pellissier (Mlekuž-Brojan), Saška smer (Kofler-Ažman), Kamini Innerkofler (Dovžan z nemškimi partnerji), Preussova poč (Mlekuž-Dovžan), Raz Cortinskih veveric (Kofler-Mlekuž-Ažman).

27. julija sta navezi Mlekuž-Brojan in Kofler-Ažman vstopili v Walkerjev steber severne stene Grandes Jorasses (smer Cassin-Esposito-Tizzoni). V dveh dneh so kljub težavam in nevarnostim stali na vrhu Grandes Jorasses (4208 m).

Naveza Kofler-Ažman je leta 1969 preplezala smer Baur-Rudolph (VI, A3/IV, 250 m) v severni steni Zahodne Cine, ki je bila prvič premagana šele leto pred tem, torej 1968. Do takrat je to uspelo le devetim navezam, deseta ponovitev je bila naveza Veveric. V steno sta alpinista vstopila 19. julija ter po 17-urnem plezanju bivakirala na samem robu velike strehe. Kot je povedal Ažman, je bil to najbolj zračen bivak v njuni karieri. Drugi dan sta plezala naprej in po desetih urah prispela na vrh smeri. Naveza Brojan-Dovžan je preplezala smer Del Vecchio-Zadeo v Mali Cini, Cassi-

Vris poteka prvenstvene smeri Raz Mojstranskih veveric
Arhiv Janka Ažmana

² Težavnost smeri navajamo z današnjimi ocenami, ko se pleza prosto, seveda pa so takrat plezali izključno tehnično.

*Severna stena
Grandes Jorasses
Foto Marko Prezelj*

ново smer v Zahodni Cini in Innerkoflerjeve kamine (smer Innerkofler-Helversen) v Mali Cini. Naveza Kofler-Ažman je preplezala še Švicarsko smer v Zahodni Cini, Preussovo poč v Najmanjši Cini (Cima Piccolissima) in Rumeni raz v Mali Cini.

Leta 1970 je naveza Kofler-Ažman-Brojan v severni steni Grandes Jorasses preplezala ledno smer Mrtvaški prt, kar je bila prva letna ponovitev. To dejanje je bilo v Franciji zelo odmevno, prav tako v Sloveniji, saj je bil ta alpinistični uspeh pri nas prvič objavljen na prvi strani časopisa Delo. Le tri dni pozneje so preplezali še Bonattijevo smer v Grand Capucinu.

Leta 1971 so se Zvone Kofler, Janko Ažman in Janez Brojan udeležili 3. JAHN na Istor-o-Nal. Kofler in

Ažman sta dosegla vrh, a sta se v sestopu poškodovala, čemur je sledilo uspešno reševanje. Pri povratku v domovino so imeli v bližini Kabula prometno nesrečo, v kateri se je Zvone Kofler ponesrečil in umrl v bolnišnici.

Leta 1971 sta Janez Dovžan in Miha Smolej opravila prvo ponovitev Raza Mojstranskih veveric. Plezala sta v klasičnih smereh Triglavske severne stene, ponovila pa sta tudi Mojstransko direktno smer v Stenarju.

Miha Smolej in Janez Dovžan sta v vzhodni steni Piz Badile preplezala smer Cassin-Ratti, sestopila pa po severozahodnem razu. Plezala sta še v Zahodni Cini (Švicarska direktna čez veliko streho in klasična smer Cassin-Ratti), v Mali Cini (Rumeni raz), v Torre

*Na vrhu Grandes
Jorasses. Od leve
Brojan, Kofler,
Ažman in Mlekuž.
Arhiv Janeza
Brojana*

Venezia (direktna smer Bob Kennedy), v lažjih smereh v Sas Maorju ter ponovila Raz tančic v Cima della Madonna, v Torre Grande pa smer Dimai-Degasperi. Leta 1972 je potekala odprava na osemtisočak Makalu, 8475 m, udeležila sta se je tudi Janko Ažman in Janez Brojan. Na vrh jim ni uspelo priti, obrnili so na višini 8200 metrov. Prva slovenska alpinista, ki sta prestopila 8000 metrov, sta bila Janko Ažman in Matija Maležič. Naveza Ažman-Maležič je bila druga naveza na svetu, ki je prestopila mejo 8000 metrov v himalajski steni.

Leta 1973 sta bila v ekipi za ameriške Yosemite tudi Miha Smolej in Janez Dovžan. Poleg več krajših smeri v El Capitanu sta preplezala smer Triple Direct (VI, 5.9, A1, 800 m), v steni Half Dome pa smer Northwest Face (VI, 5.8, A3, 800 m). To so bili prvi Slovenci in eni prvih Evropejcev, ki so v samostojnih navezah preplezali mogočno steno El Capa.

Janez Dovžan in Miha Smolej sta bila v ekipi leta 1974 na Kangbačen in Wedge Peak. V drugi skupini je 5. oktobra na vrh prišel Janez Dovžan. Istega dne je Miha Smolej s soplezalca opravil prvi vzpon na Ramtang Čang (6850 m).

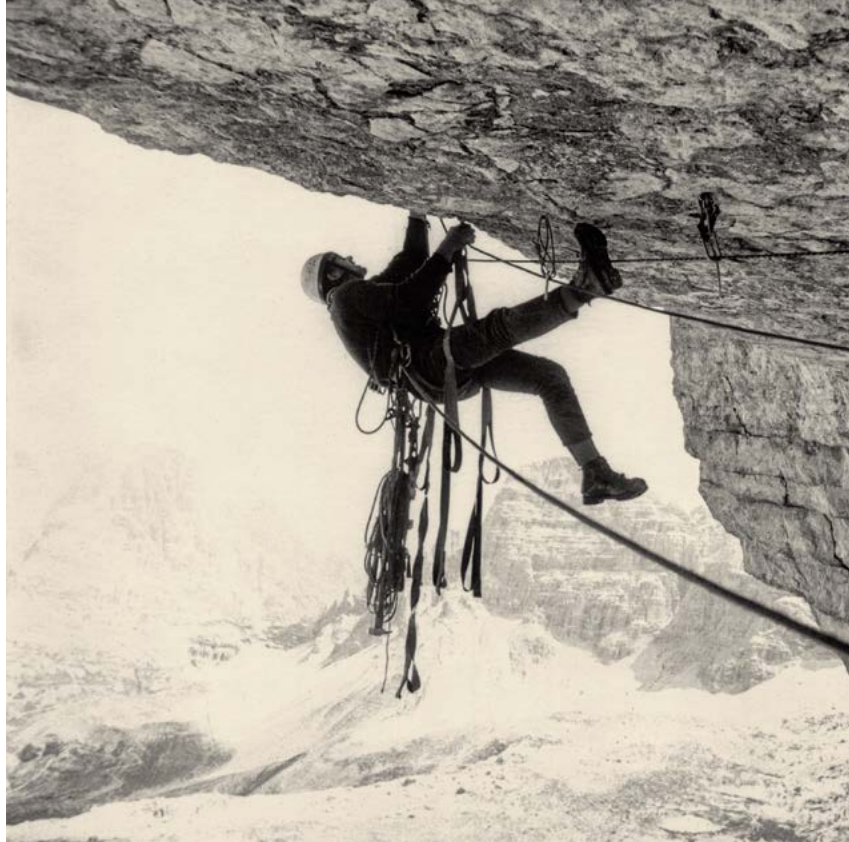
Leta 1975 je ponovno potekala odprava na Makalu, ki sta se je udeležila tudi Janko Ažman in Janez Dovžan. Oba sta prišla na vrh. Dovžan je v sestopu doživel izjemno zgodbo, ki jo je ob neki priložnosti Marjan Manfreda imenoval takole ...

„Največja zgodba slovenskega alpinizma“

Dovžan je razjasnil celotno zgodbo. „Vodja Aleš Kunaver je vzpone na goro zastavil verizno, tako da smo se vzpenjali menjaje, naveza za navezo, krožno skozi vseh 40 dni našega plezanja v južni steni, od tabora do tabora, vse do zadnjega tabora 5 na višini 8000 metrov. Narisal sem si svoj diagram vzponov, šestkrat sem se vzpel na goro in se spustil nazaj včasih samo do nižjega tabora, nekajkrat pa do baze. Tabori smo namreč gradili, se vračali, jih popravljali. Ko sem se vzpenjal petič, sem bil v navezi s Šraufom in Marjonom in naš končni cilj je bil vrh. V prejšnjem ciklu sva s Šraufom obnovila porušeni tabor 4, seveda smo vse to počeli brez dodatnega kisika, a že dobro aklimatizirani. Vsakemu je bila namenjena le ena bomba za naskok na vrh.

V petem kroženju smo tako popoldne iz tabora 4 priplezali v tabor 5 na višini 8000 metrov, kjer pa smo ugotovili, da je eden od treh ventilov kisikove bombe zanič, ni ga bilo možno usposobiti. Vse mogoče smo počeli, da bi deloval, a ni šlo. Šrauf je predlagal, da bi žrebali, kdo bo šel naprej. Vlekli naj bi vžigalice, saj je bila takrat višina 8000 metrov smrtna cona in nihče ni niti pomislil, da bi šel višje brez dodatnega kisika. Takrat sem dejal: Vidva sta tu garala že leta 1972 in ni dvoma, kdo se bo vrnil navzdol. Prepustil sem jima možnost doseči vrh.

Spustil sem se čez celo steno 3000 metrov v enko in ni me sram priznati, da sem od tabora do tabora hlipal. Zame je bil vrh izgubljen! V enki je bil Zoran

Bešlin in Aleš naju je določil za zaščitnico v primeru, da bi prijatelji na povratku z vrha potrebovali pomoč. Po radijski postaji sem zaprosil Aleša, naj naju kot zadnja pusti proti vrhu, vendar je ugotavljal, da bo zmanjkalo časa. Dan za dnem sem ga nagovarjal, moledoval, ob vsaki radijski zvezi. Ko je videl, da naveze dobro napredujejo in dosega vrh in je Janko zatrdil, da vse lepo poteka, je le popustil.

Sam sem bil zelo hiter, bil sem res dobro aklimatiziran in motiviran, v nekaj urah sem bil na petki in takoj začel kuhati. Moral sem pripraviti tekočino za vse štiri, tudi za Vikija in Ivča, ki sta se tedaj vračala z vrha. Zoran je prišel pozneje, vendar brez kisikove jeklenke, ki bi jo moral sneti iz depoja v steni med

*V dolomitski strehi
Arhiv Janka
Ažmana*

*Reševanje Janka
Ažmana na odpravi
Istor-o-Nal
Arhiv Janeza
Brojana*

*Vstop v smer
Salathé*

Foto Janez Dovžan

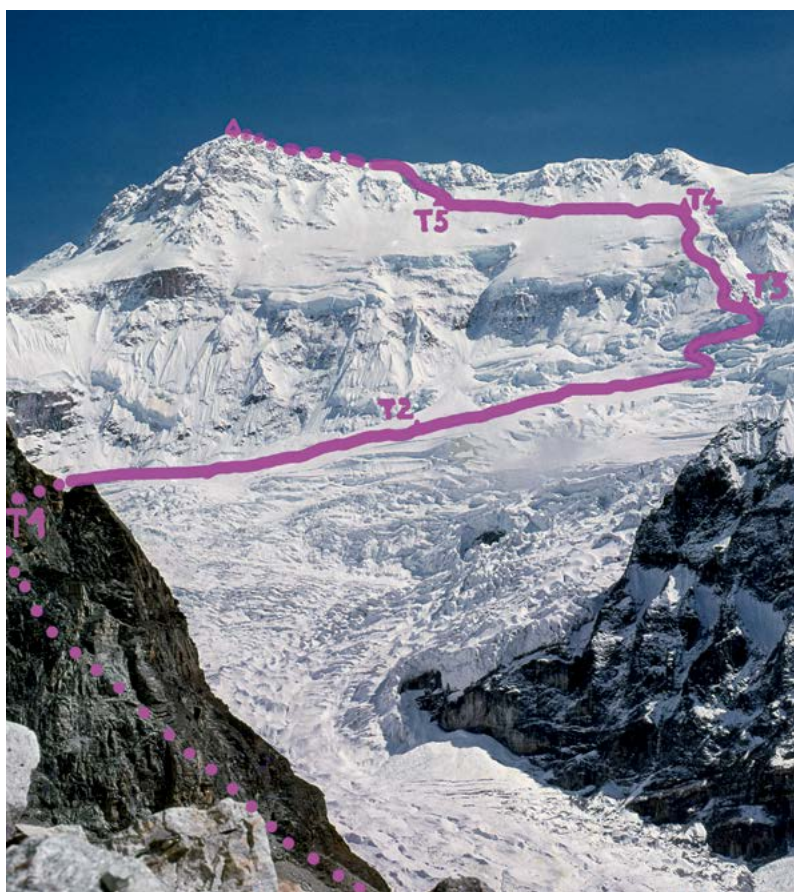
*Kangbačen z
vrisano smerjo
vzpona*

Foto Bojan Pollak

taboroma 4 in 5. Prepričan je bil namreč, da je že na petki. Sam sem svojo prinesel. Zgodilo se je namreč, da je šerpi Sonana in Pasanga ob vzponu z jeklenkami med štirico in petko zajel vihar, ju prisilil, da sta se takoj umaknila, štiri bombe pa sta pritrdila ob fiksno vrv na klin. Odlično sem se počutil, pa sem se spustil 300 metrov navzdol po jeklenko še za Zorana. Ujela sta me noč in vihar, tako da sem se pošteno zdelan privlekel v šotor. Tam pa so že ležali v spalnih vrečah trije prijatelji in zame ni bilo več prostora. V pred-

verju sem polovico noči zgrbljen preždel sloneč brez dodatnega kisika na nahrbtniku, kompletno opremljen, le brez derez. Šotor so pršni plazovi ves čas zasipali, nagibal se je vedno bolj nad praznino, zmanjkovalo je zraka, srez mi je silil na obraz.

Sredi noči nisem več vzdržal, moral sem vstati, zajeti sapo, če ne bi se zadušil. Verjetno okoli ene ali druge ure sem vzel masko in bombo, pritrdil čelno svetilko na čelado in rekel Zoranu, da moram ven in se premikati, da grem naprej. Preplezal sem strmo ledišče in po fiksni vrvi 50 metrov strmega kamina, ki je tvoril ključno mesto vzpona v južni steni Makaluja. Naprej je vodila vsaj 150 metrov dolga nagnjena polica, podobno kot so Zlatorogove police v našem Triglavu, in po njej sem dosegel zelo oster jugozahodni Francoski greben. Tu sem še v zavetrju dolgo čakal Zorana, a zaman. Bilo je hudo mrzlo in moral sem naprej, čeprav je severni veter divje zavijal nad mano. V presledkih so bili sunki vetra izredno močni, a k sreči so se nakazali, višje se je zavrtinčil sneg, potem pa je prišel udarec. Takoj sem se vrgel na zasajeni cepin v snegu in molil, da me ne odtrga in vrže v večnost. V premoru med sunki sem nadaljeval nekaj korakov in muka se je nadaljevala. Nad 8000 metri ne hodimo navezani, ker je tveganje pri plezanju dveh vzporedno ob morebitnem padcu enega izredno nevarno, za varovanje pa enostavno zmanjkuje časa v tej smrtni coni vzpona. Greben je izredno oster, podoben je grebenom v Andih, ovesen z opastmi, snežnimi strehami, ki visijo nad steno. Nenehno sem zabadal cepin in skušal ugotoviti, ali sem še na grebenu ali pa sem že na previsni strehi in se bo vsak trenutek udrla pod meno. Včerajšnje sledi prijateljev so bile že zdavnaj zemetene. Relativno hitro sem se vzpenjal proti vrhu, tehničnih težav

ni bilo več, kisik sem uporabljal občasno, ker ga je v edini jaklenki že primanjkovalo.

Na vrhu sem v čudovitem, a vetrovnem dnevu ostal le toliko, da sem posnel Everest. Takoj sem se začel spuščati po vršnem pobočju navzdol in še vedno sem vsak trenutek pričakoval Zorana. Ko sem prišel do stika obeh grebenov, sem ga zagledal vzpenjajočega se po Francoskem grebenu. Seveda je imel od tam do vrha še krepke ure ..., bilo pa je že pozno popoldne. Pred njim je bila skalna stopnja in dolgo pobočje do vrha. Gledal sem ga, kako je prihajal, in dvomil, da mu bo uspelo, saj je tako kot tudi mi po nekaj korakih omahnil v sneg in lovil sapo. Čakal sem ga na stičišču grebenov, in ko je prišel, sem ga skušal prepričati, da je za nadaljevanje prepozno in ne bo prišel pri dnevu do vrha gore ter potem še nazaj v tabor 5. Dejal je, da se počuti dobro in da gre naprej. Nikakor ga nisem mogel pregovoriti. Vzel sem mu radijsko postajo in poklical Aleša ter ga vprašal, kaj naj naredim. Aleš je vztrajal, da mora na vsak način navzdol; govoril je tudi sam z njim, a brez uspeha. Zoran ga ni poslušal. Mislim, da je bil zaradi redkega zraka rahlo omotičen in ni bil sposoben preceniti tveganja. Nadaljeval je z vzponom, sam pa sem se vrnil v zadnji šotor na 8000 metrih.

Začel sem takoj s kuho za oba, saj sva nujno potrebovala tekočino in energijo. Gorilnik je le brlel in ugašal. Bilo me je strah, da bo odpovedal. V trenutku se je stemnilo, Zorana pa ni bilo! Še vedno sem upal. Zjutraj sem se povzpел čez ledišče, dolgo za vravno dolžino, do kamina. Splezal sem gor, seveda brez dodatnega kisika, saj ga že zdavnaj ni bilo več. Z zadnjimi močmi sem se povzpел po zaledeneli vrvi v kaminu, po prečnici pa sem se le še plazil, moči so

mi pojemale. Do grebena je še šlo, zgoraj pa bi me odpihnilo. Zorana pa ni bilo. Ne vem, koliko je bila ura, ko sem se privlekel v šotor. Nisem mogel dojeti, da Zorana ni več. Radijske postaje nisem imel, bila je pri Zoranu in nisem mogel poklicati Aleša. Zvečer sem ležal v šotoru in čakal in čakal in dočakal! Nisem mogel verjeti, ko sem zaslišal glas nad kaminom: „Janez, pomagaj!“

Menil sem, da imam prislruhe, saj vendar Zoran ni mogel prestati viharne noči nekje na prostem visoko nad 8000 metri brez opreme za bivač. Vendar se čudeži k sreči dogajajo.

Spet sem se vzel po ledu, pa v kamin. Bil sem že na koncu z močmi, le počasi sem se vzpenjal. Zoran pa se je kar naenkrat spustil po pritrjeni vrvi in sledil je trk. Priletel je name. K sreči me ni zadel z derezami, noge je imel višje! S cepinom sem odsekal del vrvi in ga spuščal po ledišču do tabora.

Zvečer sem se trudil, kolikor sem mogel, in mu grel roke. Nog nisem upal izpostaviti divjemu mrazu, zakopane so bile v puho in spalni vreči. Končno je tudi stavkajoči gorilnik vžgal in upanje je močnejše zažarelo kot mali ogenjček. Zoran je bil pa popolnoma odsoten, trdil je, da sliši glasove prijateljev in vidi lučke, ki prihajajo po naju. A stena je bila prazna vse do baze, vseh 3000 metrov ni bilo nikogar. Ponoči sem Zorana masiral in ga grel. Zjutraj sem ga mukoma opremil, obul čevlje, vse je bilo trdo, čeprav je bilo v spalni vreči. Nikakor ni hotel iz relativno toplega zavetja šotora. Spet je trdil, da že prihajajo po naju in bo počakal, jaz pa sem mu nenehno dopovedoval, da sva sama. S težavo sem ga prisilil do fiksnih vrvi. Bilo je hudo, ker je imel trde roke in se je zelo težko spuščal po vrvi. Spuščal sem se tik ob njem in

*Južna stena
Makaluja
Foto Marko Prezelj*

*Zoran Bešlin
na Francoskem
grebenu
Foto Janez Dovžan*

pazil, da ne bi zdrsnil. Dereza se mu je ves čas odpenjala in nenehno sem mu jo spet zapenjal. Zelo težko jo je bilo pritrditi v taki strmini in na fiksni vrvi. Treba je bilo skopati poličko, da sva se sploh lahko postavila na noge. Zgodilo se je tudi, da sem popolnoma izgubil živce.

Tako sva le prikolovratila do kisika, do edine ostale jeklenke v steni, in tista mu je rešila življenje, pa verjetno tudi meni. Ko je začel dihati kisik, je bila, zahvaljujoč Bogu in Maha Kali, stvar rešena. Lažje sva se spustila do štirice in spet prespala. Najbolj sem se bal tistih odsekov, kjer je bil greben in je vrv prosto

O Mojstranških vevericah so povedali

Zgodbe o dosežkih Mojstranških veveric so mi vzbudile obilo občudovanja z željo, da bi tudi jaz kdaj kaj takega počel. Kmalu sem jih поблиže spoznal in ugotovil, kako prijetni, zanesljivi in odgovorni so. Dokazali so, kako pomembno je sodelovanje med alpinisti ne le v navezi, ampak tudi na odseku oziroma v društvu. Načrtno delo in zdrava tekmovalnost so jih pripeljali do uspehov, s katerimi se kitijo in spodbujajo mlajše generacije k posnemanju. Fantje so bili sposobni ustvariti alpinistični odsek, v katerem so bili vsi enaki, vsi prijatelji, imeli so spoštovanje in strpnost drug do drugega, gojili so zdravo tekmovalnost. Res je, da je pomembna prihodnost, toda v preteklosti so zapisane izkušnje, dobra in slaba spoznanja. Preteklost je pri načrtovanju bodočnosti potrebno upoštevati in se v njej učiti. Občudovanje in dobri zgledi so tista pozitivna energija, ki pomaga pri gradnji naše bodočnosti. Zdi se mi, da je občudovanja vredna njihova enotnost, medsebojno zaupanje, medsebojno spoštovanje in zagnanost, ki je še sedaj prisotna na Dovjem in v Mojstrani. Morda nekoliko pretiravam, toda svet, v katerem živimo, mi žal vzbuja nostalgijo po Vevericah šestdesetih in sedemdesetih let.

Tomaž Jamnik

Mojstranske veverice so bili takrat vsaj zame zakon, pravi carji. Ti fantje so bili vsestransko dobri, tudi dobri prijatelji in pomemben vir informacij. Sem vesel, da sem bil z Jankom Ažmanom tudi

navezan na isto vrv in da sem lahko z njim zobal drobtine iz istega nahrbtnika ter v ledenih nočeh čakal na isti sončni vzhod, ki naju je potem pogrel in dal novih moči za naslednje korake proti vrhu.

Ivan Kotnik

Vesel sem in v čast mi je bilo, da sem po tistem, ko si jih nisem upal niti ogovoriti, z Vevericami večkrat tudi uspešno sodeloval. Nikoli ne bom pozabil, kako me je na Makaluju leta 1975 Janko znal tako lepo potolažiti, ko mi je izposojeno ledno kladivo bajla padlo iz stene in za vselej izginilo v veliki ledeniški razpoki: „Viki, ne sekiraj se preveč, saj je bila že bolj slaba ...“ Skupaj smo bili na Ama Dablamu leta 2005 in pri več drugih projektih, ki niso bili vezani neposredno na plezanje ali odprave. Veliko lepih skupnih trenutkov se je nabralo v teh letih. In upam, da se jih še bo.

Viki Grošelj

V opisovanju mojstranških alpinistov je nedvomno jasno, da so v veliki meri nadgradili alpinistično dogajanje svojega časa. S tem so poskrbeli tudi za mednarodno alpinistično primerjavo in izravnavo ter pripomogli k popularizaciji slovenskega alpinizma doma in v svetu. S svojimi dejanji so prepričljivo utrjevali in nadgrajevali temelje ter ugled slovenskega alpinizma.

Franci Ekar

visela. Če bi tam padel, ga ne bi mogel ustaviti ali potegniti nazaj. To je bila prava kalvarija. Odrešitev sta bila Janko in zdravnik Damijan Meško, ki sta iz baze prišla proti nama. Kljub izčrpanosti po mnogih dnevih v steni sta se vzpela še enkrat visoko v snežni greben nad dvojko. Sesedel sem se v gazi in jokal od sreče, da sta se vzpela in naju dosegla.

Sprašujem se, od kod sva z Zoranom jemala moč, da sva zdržala skoraj tri dni nad 8000 metri brez dodatnega kisika, podhranjena. Vendar je že tako, da človek izrablja le del moči ter sposobnosti telesa in možganov, rezerve ostajajo za trenutke na robu preživetja. Pa še nekaj je gotovo – Veverice prihajamo iz reševanj v težkih stenah, tam je normalno, da presežeš svojo črto zmogljivosti, ker te situacija prisili v to, da presegaš samega sebe, saj je cela naveza, pritrjena v sidrišču, odvisna od tebe. Tam ni začrtane meje, tam jo presežeš. Prepričan sem, da je vseh šest Veveric čutilo enako.“

„To je žilava natura, ob kateri sem krepko spremenil mnenje o vizualnem ocenjevanju človeških sposobnosti,“ pa je dogajanje na gori komentiral Stane Belak - Šrauf.

Vsi plezalci so nato odšli iz stene in se srečno vrnili v bazo. Zaradi pomanjkanja informacij v taboru niso najbolje vedeli, kaj se je dogajalo na gori. Sprva je kazalo na to, da je Dovžan pustil Zorana samega, pozneje pa so se zadeve razjasnile in je postalo jasno, da mu je rešil življenje.

Novi podvigi

Leta 1975 sta Miha Smolej in Kristjan Langus preplezala Obraz Sfinge v Steni.

Leta 1976 sta Marjan Manfreda - Marjon in Janez Dovžan preplezala prvenstveno smer v Mali črni steni v Triglavu; Dovžan-Manfreda VI, A2–3/V, A0, 250 m.

Leta 1977 so bili v ekipi 13 alpinistov odprave na Yerupajo Grande in Jirishanco Chico tudi Janez Dovžan (vodja), Janko Ažman in Miha Smolej. Naveza Manfreda-Dovžan je dosegla vrh Yerupaje Grande (6632 m), Smolej pa v navezi z Bučerjem, Langusom, Podrekarjem, Polajnarjem in Riedlom vrh Jirishance Chico (5467 m).

Leta 1996 sta bila udeleženca odprave na Aconcagua (6959 m) tudi Janko Ažman in Janez Dovžan. Dovžan je dosegel višino 5850, Ažman pa 5365 metrov. Oba sta se uspešno vzpela na San Jose (visok 5784 m).

Ob 30-letnici vzpona na Makalu leta 2005 sta se na Ama Dablam (6812 m) vzpela Janez Dovžan in Janko Ažman.

Reševanje, smučanje in druge aktivnosti

Čim so člani Mojstranskih veveric začeli plezati tudi v zahtevnejših smereh, so jih takoj vključili v gorsko reševalno službo v Mojstrani. Ob vrhunskih alpinističnih dosežkih, ki so jih dosegali, so fantje postali tudi vrhunski gorski reševalci. Kot najbolj nabrušeni so se vedno podali v najzahtevnejše stene in reševali. V tistem času je bila pomoč helikopterja bolj izjema kot pravilo (prvo helikoptersko reševanje je bilo izvedeno leta 1968), zato so bili fantje pogosto v prvih bojnih vrstah klasičnega stenskega reševanja.

Člani Mojstranskih veveric so razvijali tudi smučanje. Janez Brojan velja za enega začetnikov alpinističnega smučanja. Brojan je z alpinistom Mitjem Ko-

Paleta zasneženih vrhov: z leve: Siula, 6344 m, Yerupaja, 6634 m, Yerupaja Chico, 6121 m in Jirishanca, 6094 m
Vir Shutterstock

*Na enem od mnogih reševanj
Foto Mirko Kunšič/
Arhiv Janeza Brojana*

širjem in smučarskim učiteljem Francijem Mrakom marca leta 1973 kot prvi v zgodovini smučal z vrha Triglava, in sicer v območju markirane poti. To leto štejejo za začetek alpinističnega smučanja pri nas. Istega leta je z vrha Triglava skozi Müllerjev kamin smučal tudi Janez Dovžan. Ta je na odpravi Kangbačen 74 smučal s tabora 3 (6600 m) do tabora 1

*Večerni pogled iz tabora 5 (7500 m) proti severu na odpravi na Kangbačen. Spredaj levo Ramtang Peak (6700 m), zadaj - levo Dzanye Peak (6710 m) in Lashar (6930 m), - desno Jongsang Peak (7473 m).
Foto Janez Dovžan*

*V Leccu s Cassinom (na sredini s klobukom).
Z leve Kofler, Cassin, Brojan, Mlekuž
Arhiv Janeza Brojana*

(5750 m). S skupino prijateljev cestarjev, kakor so se imenovali, je opravil več smučarskih tur s številnih visokih vrhov po različnih koncih sveta.

Člani Alpinističnega odseka in postaje GRS Mojstrana so se vrsto let udeleževali večdnevnega alpinistično-smučarskega tekmovanja v kraju Lago di Como v Lombardiji v Italiji. Tekmovale so tričlanske ekipe v turnosmučarskih pohodih in tekmovanju med vraticami v navezi ali vožnji *barele*, to je improviziranega

*Podelitev priznanj
za življenjsko delo
v alpinizmu leta
2023.*

Od leve:

*Janez Dovžan,
Janez Brojan,
Klavdij Mlekuž,
Janko Ažman,
Julči Smolej (žena
Mihe Smoleja)*

*Foto Vladimir
Habjan*

akia reševalnega čolna. Tu so spoznali tudi legendarnega alpinista Riccarda Cassina – pajka iz Lecca, ki je ekipo Brojan-Kofler-Mlekuž ob prvem obisku v Leccu podaril turnosmučarsko okovje Silvretta. Cassin je bil večkrat v Sloveniji in je na enem od teh srečanj s svojim predavanjem člane navdušil za plezanje v Peruju.

Med drugimi aktivnostmi Mojstranskih veveric je najbolj znan, odmeven in obiskan Koflerjev memorial, ki traja vse od leta 1972. Tekmovanje gorskih reševalcev v turnem smučanju, v skupinah po trije, se je z leti spreminjalo. To tekmovanje je bilo skupaj s tekmovanjema v Kötschach-Mauthenu in Forni Avoltri dolga leta skorajda obvezno za gorske reševalce v okviru treh držav Alpe-Adria. Pred časom se je ime spremenilo v Memorial umrlih gorskih reševalcev iz Mojstrane.

Za mlade člane planinskih društev potekajo od leta 1988 vsakoletna srečanja Alpe-Adria. Udeleženci so mladi planinci skupaj z mentorji iz Mojstrane, avstrijske Koroške in Furlanije - Julijske krajine.

Leta 1991, ko je nastala država Slovenija, so bile Mojstranske veverice na vrhu Triglava, kjer so razobesili slovensko zastavo.

Člani Veveric so o svojih vzponih v minulih šestdesetih letih veliko predavali na planinskih društvih, alpinističnih odsekih, šolah in v muzejih.

V steni Grančišča nad Mojstrano sta skupaj dve ferati, prva je Aljaževa, druga pa nosi ime Mojstranske veverice.

Skrivnost uspeha

Treba je priznati, da so veverice iz Mojstrane krepko dvignili raven slovenskega alpinizma. Dušan Poljanar meni, da je primerjava s Cortinskimi vevericami mogoča in upravičeno so člani Mojstranskih veveric

Veverice so za svoje delo prejeli vrsto visokih priznanj v planinski organizaciji, gorski reševalni službi, v občini in državi. Posebno priznanje je leta 1998 prejel Janez Brojan v Pinzolu v Italiji, kjer od leta 1972 podeljujejo ljudem za požrtvovalno in humanitarno delo priznanje Targa d'Argento. Bil je prvi Slovenec, ki so mu podelili ta naziv.

Leta 2023 je Planinska zveza Slovenije Mojstranskim vevericam podelila priznanje za življenjsko delo v alpinizmu.

nosili veverico na rdečem puloverju: „Če bi povedali v sedanjem jeziku, bi rekli, da so Mojstranske veverice prinesli ‚virus‘, s katerim so okužili alpiniste in tudi gorske reševalce.“

V čem je skrivnost njihovega uspeha? Kot pravi Kazimir Drašlar - Mikec v tem, da so se odpovedali tekmovalnosti, kajti ni bil samo eden najboljši, vsak od njih je bil najboljši na svojem področju: „Skrivnost njihovega uspeha je bila, da so se dopolnjevali. Vsa notranja moč te tovarišije, katere plod so zavidevanja vredni alpinistični dosežki, izhaja iz volje po sodelovanju, iz medsebojnega spoštovanja, zaupanja ter predanosti goram in tovarišem. Verjetno je del njihovega uspeha še odprtost, kajti niso se zaprli v svoj lastni domači krog, ampak so vrsto uspešnih podvigov opravili še s plezanci iz drugih okolij. Odčarali so mit o nepremagljivosti velikih sten, treh zadnjih problemov Alp, Grandes Jorasses, Matterhorna, Eigerja, Dolomitske vertikale in El Capitana. Uspeh Veveric v Walkerjevem steburu in v Mrtvaškem prtju, v smereh, ki so bile strah in želja generacij pred njimi, je pomenil zasuk v glavah, rokah in nogah in začetek njihove poti v himalajske stene.“

Zdenka Mihelič

Častna člana PZS zakonca Štremfelj

Najvišja priznanja PZS za leto 2024

Planinska zveza Slovenije (PZS) se je tako kot vsako leto s podelitvijo najvišjih priznanj PZS poklonila posameznikom za njihovo dolgoletno in predano prostovoljno delo na različnih področjih planinske dejavnosti. Podelitev za leto 2024 je bila 7. decembra v Novem mestu, kjer je bilo še posebej slovesno, saj se je planinska organizacija s priznanjem častni član PZS poklonila himalajskima legendama Mariji in Andreju Štremfelj za življenjsko delo v planinski organizaciji in za izjemne dosežke, ki dvigajo ugled slovenskega alpinizma doma in v tujini.

Podelitve, ki sta ga še olepšala operna pevka Irena Yebuah Tiran in mešani pevski zbor Krka, so se udeležili številni gostje. Slavnostni govornik Rudolf Ervin Skobe, častni član PD Krka Novo mesto in dolgoletni član UO PZS, je poudaril, da „planinstvo niso le gore, planinstvo smo ljudje“. Spregovorili so tudi predsednik PZS Jože Rovar, vodja odbora za članstvo PZS Tone Jesenko, podžupan Mestne občine Novo mesto Urban Kramar in Boštjan Grobler; predsednik PD Krka Novo mesto, ki letos praznuje 110 let delovanja. V imenu prejemnikov priznanj se je zahvalil Silvester Črepinšek, prejemnik svečane listine PZS.

Vrhunska alpinista svetovnega kova, Marija in Andrej Štremfelj, sta bila prvi zakonski par na vrhu sveta (Everest, 1990). Marija je bila tudi prva Slovenka na osematisočaku (Broad Peak, 1986) in do zdaj edina Slovenka in trinajsta ženska, ki se je povzpela na Everest, poleg tega je stala še na dveh osematisočakih. Andrej je z Nejcem Zaplotnikom kot prvi Slovenec in hkrati Jugoslovan stal na vrhu Everesta (1979), bil je na osmih osematisočakih, na štirih od teh po prvenstvenih smereh in na treh v čistem alpskem slogu. Poleg tega je bila Marija tudi članica upravnega odbora PZS, Andrej pa načelnik podkomisije za vrhunski alpinizem PZS in komisije za alpinizem PZS ter dvakrat in-

štruktor v šoli za nepalske gorske vodnike v Manangu. Zakonca Štremfelj sta letos jeseni prejela izjemno priznanje najstarejšega gorniškega združenja na svetu, angleškega The Alpine Cluba – postala sta njihova častna člana.

Zbrani so s stoječimi ovacijami počastili nova častna člana PZS, osmega in devetega v tej plemeniti družini, Marija pa je postala prva častna članica. „Vstop v to maloštevilno družbo nama obema veliko pomeni, saj ga razumeva kot priznanje za najino delo na področjih, za kar je bila ta častitljiva organizacija tudi ustanovljena“, sta dejala izjemna Štremfeljeva, Marija pa je še povedala: „Mojo alpinistično pot je najbolj zaznamoval prvi stik s Himalajo, Broad Peak leta 1986, in da sem spoznala Andreja, da mi je omogočil, da sem kot žena in mati še vedno lahko sanjala svoje sanje. Oba skupaj pa je najbolj zaznamoval najin skupni vzpon na Everest, saj sva prav po tem najbolj prepoznavna.“

Svečane listine PZS za leto 2024 so za dolgoletno neutrudno delo v domačih planinskih društvih in na republiški ravni prejeli Franc Kržan (PD Brežice) za dolgoletno delo na področju vodništva in izletništva, Stanko Debelak (PD Gorje) za dolgoletno delo na področju planinskega gospodarstva, Friderik Meško (PD Maks Meško Ormož) za dolgoletno vsestransko delo v

Prejemniki
spominskih plaket
PZS ob življenjskih
jubilejih
najzaslužnejših
članov
Foto Manca Ogrin

društvu, Magda Žist (PD Velenje) za dolgoletno delo v društvu, predvsem za delo z mladimi in pozneje tudi s starejšimi, Silvester Črepinšek (PD Šempeter v Savinjski dolini) za dolgoletno vsestransko delo v društvu in na širšem Savinjskem, Jože Vodušek (PD Ljubno ob Savinji) za velik prispevek k razvoju društva, Franc Šinko (PD Grmada Celje) za dolgoletno delo predvsem na markacijskem, vodniškem in gospodarskem področju, Darinka Turnšek (PD Boč Kostivnica) za dolgoletno delo z mladimi, Ivan Šalamon (PD Atomske Toplice Podčetrtek) za dolgoletno vsestransko delo v društvu in na širšem Kozjanskem, Ivana Kotnik (PD Dravograd) za dolgoletno obsežno delo predvsem na vodniškem področju in z mladimi, Janez Jamar (PD Dovje-Mojstrana) za dolgoletno obsežno delo na področju planinskega gospodarstva.

Spominske plakete PZS, ki jih podeljuje PZS ob življenjskih jubilejih svojim najzaslužnejšim članom za dolgoletno zvesto in izjemno uspešno delo, so prejeli: za petinšestdeset let Lilijana Ježovnik Jančič (PD Zabukovica), Cveto Jančič (PD Zabukovica), Dragica Lesnjak (PD Šmartno ob Paki), Rajko Nadlučnik (PD Luče), Ivana Rupnik (PD Cerklje), Marko Makuc (PD Cerklje); za sedemdeset let Valter Valenčič (OPD Koper), Elvira Milosavljevič (PD Rimske Toplice), Danilo Kete (PD Mislinja), Vlasta Senica (PD Bricnik Muta), Franc Lesnjak (PD Šmartno ob Paki), Cvetka Kozmus (PD Trbovlje), Edi Marovt (PD Ljubno ob Savinji), Irena Retko (PD Ljubno ob Savinji), Janko Mlakar (PD Polzela), Srečko Šarh ml. (PD Ruše), Janko Kosmač (PD Žiri); za osemdeset let Alojz Cerar (PD Moravče), Marinka Pertot (SPD Trst) in Janez Petrič (PD Vrhnika).

Ob tej priložnosti sta posebno priznanje Alpskega foruma Julius Kugy za prispevek k ohranjanju poslanstva srečanja treh dežel prevzela tudi Franc Ekar kot nekdanji predsednik PZS in France Benedik kot nekdanji predsednik MDO PD Gorenjske. Franc Ekar je eden redkih, ki na srečanjih sodeluje že od vsega začetka leta 1965.

Zlati častni znak PZS sta prejela najboljša športna plezalka sveta Janja Garnbret za izjemen prispevek k prepoznavnosti in priljubljenosti športnega plezanja doma in v tujini ter že drugo zlato olimpijsko medaljo

Z najvišjim priznanjem, častni član PZS, se je planinska organizacija poklonila vrhunskima alpinistoma Mariji in Andreju Štremfelj.

Foto Manca Ogrin

Zlati častni znak Planinske zveze Slovenije sta prejela dvakratna olimpijska prvakinja v športnem plezanju Janja Garnbret in njen trener Roman Krajnik.

Foto Manca Ogrin

ter njen trener Roman Krajnik za odlično trenersko delo v športnem plezanju in za soustvarjanje uspehov dvakratne olimpijske prvakinja. Janja je o delovanju zlate športnoplezalne naveze dejala: „Oba sva perfekcionista, vsak v svojo smer, kar dela zelo dober tim. Oba si tudi želiva zlato medaljo. Dobro sodelujeva, dobro se razumeva, veliko je sklepanja kompromisov, pa tudi manjših nesoglasij, a vedno oba delava za isto stvar in sva složna.“ O podpori, o tokrat drugačnih gorečih navijačih v dvorani pa je bila navdušena: „Ta podpora mi ogromno pomeni. Ko poslušam njihove zgodbe, so res navdihujoče in mi dajejo dodatno motivacijo in zagon. Počlašena sem, da sem v takšni družbi.“

Prejemniki svečanih listin PZS za leto 2024 za dolgoletno predano prostovoljno delo v planinstvu

Foto Manca Ogrin

Zvezdana Bercko

Gore so postale smisel, da vstanem iz postelje

Pogovor z Natašo Privošnik

Njeno življenje je polno težkih preizkušenj. Rodila se je s totalnim enostranskim razcepom trdega in mehkega neba, čeljusti in ustnice. Preživela je operacijo na možganih, štiri operacije na srcu, 19 drugih operativnih posegov in dvakrat premagala raka. Tudi njena hčerka Liza se je rodila s podobno deformacijo, prestala je 15 operacij.

Nasmeh je
zaščitni znak
Nataše Privošnik.
Arhiv InPlaninec

Nataša Privošnik, zdaj invalidsko upokojena profesorica defektologije za motnje vedenja in osebnosti, ima zaradi operacije na možganih okvarjen centralni živčni sistem, posledica so motnje koordinacije, stabilnosti in ataksija. Njena invalidnost je nevidna, ne opazi se je na prvi pogled, zato ljudje pogosto pridejo do napačnih zaključkov. Toda Nataša je borka. Na vsakem koraku, tudi tam, kjer drugi vidijo le ovire, najde nove priložnosti, nove izzive. *Je moje življenje gora*, se sprašuje v knjigi, ki jo je o njenem življenju napisala Irena Štusej. Gora v tem vprašanju ni samo simbol. V času, ko ni imela več službe in sta otroka, ima še sina Luko, skoraj odrasla, je namreč Nataša nov smisel življenja našla v hribih. Danes je navdušena hribovka, gornica, feratarka in uspešna plezalka, članica slovenske reprezentance v paraplezanju.

Kako si sploh prišla na idejo, da bi začela hoditi v hribe? Nisi bila hribovka od malega, kajne?

Ne, nikoli nisem bila hribovka, tudi z nobenim drugim športom se nisem ukvarjala, niti rekreativno ne, ker se zaradi hude srčne napake nisem smela. Sem

pa oboževala šport in žalostno spremljala tiste, ki so se lahko športno udeleževali. Nikoli pa mi ni prišlo na misel, da bi se kdaj podala v hrib, tudi če bi smela in bi se lahko. Sploh nisem razumela, kaj ljudje vidijo v tem, da gredo vsako nedeljo denimo na Hom. To je naš hišni hrib, dobrih šeststo metrov je visok. Tja gor so hodili moji prijatelji, sodelavci, znanci, meni pa je bilo nepojmljivo, kako da se gredo še v nedeljo mučit.

Kaj pa se je zgodilo, da so te potem hribi vendarle premamili?

Bilo je leta 2020, takrat sem že nekaj časa premišljevala, kaj bi počela s svojim življenjem. Leta 2012 so me namreč pri 43-ih invalidsko upokojili. Zame je bil šok, ko sem dobila odločbo, da nisem več sposobna za „kontinuirano pridobitno delo“, kar pomeni, da nisem več zaposljiva. Po dolgem obdobju turbulentnega profesionalnega življenja, polnega umskih naporov, reševanja kriz z otroki in mladostniki, starši, ustanovami, sem naenkrat ostala doma. Več let sem se pobirala, imela sem velike probleme z identifikacijo: kaj sem, kdo sem in kam spadam. Nekoč pa sem med brskanjem po spletu naletela na Plezalni center Celje. Kaj pa če bi plezala, me je prešinilo. Pisala sem v Plezalni center, saj se mi je zdelo odgovorno, da jih seznanim s svojimi zdravstvenimi težavami in vprašam, ali me sploh sprejmejo v začetni tečaj.

Torej si prej plezala kot pa hodila v hribe?

Vpisala sem se v začetni tečaj plezanja, a potem je prišla korona in življenje se je ustavilo. Ko sem ravno končala rehabilitacijo po tretji operaciji na srcu, so se koronski ukrepi malo zrahljali in z družino smo šli na dopust na Bled. Hčerka je predlagala, da bi šli na Ojstrico nad Bledom, od koder je lep razgled na Blejsko jezero. Najprej sem pomislila, joj, ne v hrib! A sem le šla, korak za korakom. In dihala sem! Naenkrat sem ugotovila, da lahko diham. Večina ljudi najbrž misli, da je dihati samodejno, a jaz do svojega 51. leta nisem vedela, kaj pomeni globoko vdihniti. Ko sem se pod vrhom dotaknila skale in jeklenic, me je zasvojilo. Prvo fotografijo sem poslala Suzani, glavni sestri na nevrokirurgiji, ki je tudi hribovka, po Facebooku

sem spremljala njene pohode. Takoj mi je odpisala: „Gotovo to ni tvoja zadnja *zajla*.“ Dobila sem zagon, rekla sem si, če sem zmogla to, zakaj ne bi šla še korak dlje, višje, čeprav takrat še nisem čutila, da mi bodo tovrstni podvigi kmalu postali smisel, da vstanem iz postelje, obujem pohodne čevlje in grem.

Sliši se enostavno, ampak verjetno ni bilo. Kaj ti je pri hribovskih začetkih povzročalo največ težav?

Sama priprava na pot, vprašanje, ali bom zmogla, ter koga in na kakšen način bom s tem obremenila, saj nikoli nisem šla sama. Počasi sem se učila, dodajala delčke, sestavljala mozaik pohodništva. Veliko sem se naučila iz zapisov Matjaža Šerkezija, vseh mi je bila njegova kritična refleksija. Vsako pot sem temeljito preštudirala, prebrala sem ogromno opisov poti, reportaž, poznala sem vsako podrobnost na poti, še preden sem sploh prišla do izhodišča. Temeljito sem proučila časovnice, saj sem sama potrebovala več časa, pomembno je bilo tudi, da imam dovolj energije še za sestop. Mož me je učil, kaj pomeni višinska razlika, da je premagati petsto višinskih metrov nekaj drugega kot petsto metrov po ravnem. Veliko sem se tudi psihično pripravljala. Težko se mi je bilo soočiti s širino prostora, v katerem sem bila le majhen mozič sredi nič. Pogosto sem občutila strah, paniko, takrat je nekdo moral biti ob meni. Niti do roba nisem upala stopiti, kaj šele pogledati v prepad. Fobijo so mi povzročali tudi oblaki in megla. Počasi sem se učila spoznavati sebe, kakšne poti izbirati, da me ne bo zajela panika. Vedno pa je bila in je še moja rdeča nit varnost. Nikoli ne podcenjujem nobenega hriba, niti Homa ne, saj ima kljub majhni višini vse pasti, ki jih sicer najdeš višje v gorah, od korenin, skal, trave itd.

Sama si zapisala: Grem tri korake naprej in dva nazaj, a vseeno napredujem.

To so bili res majhni, mikro koraki, že do izhodišča: kdaj odidemo, kdaj začnemo, koliko časa potrebujemo, je to dovolj? Ne, gremo raje malo prej. Pa kako se obuti, kakšno opremo potrebujem, kaj vse moram imeti v nahrbtniku, kakšno težo bom nosila ... In naprej, ali se bomo znašli, bomo našli pot, po markacijah, po zemljevidu ... Ko sem že mislila, da sem pohodnica, se mi je postavilo vprašanje, kam naj se vključim. Občutek pripadnosti – da nekam spadaš, je biološka potreba človeka. Kam bi spadala kot pohodnica? Če hodim v hribe, je to Planinska zveza Slovenije. Jaz pravim, da si moraš to članstvo prislužiti, zame je bilo privilegij. Vsako pot sem jemala skrajno resno in se na vsaki poti učila. PZS zelo dobro podpira vsakogar, ki se hoče učiti.

Praviš pa, da ne greš nikoli sama. Kdo so tvoji spremljevalci?

Najprej mož Damjan in hčerka Liza, nato prijateljice, v zadnjem času zlasti Marta Rojnik. Ko pa sem spoznala slepo paraplezalko Jano Führer, mi je povedala za inPlanince. Sprva sploh nisem vedela, kaj to je. Jana mi je razložila, da inPlaninec pomeni invalidni planinec in da hodijo po Slovenski planinski poti. Pri-

javila sem se na pohod kot spremljevalka slepi Jani, pa se je izkazalo, da sama potrebujem več pomoči kot ona. Nisem imela ravnotežja, zato me je morala loviti Jana. Dokler so me spremljali domači ali prijatelji, so me usmerjali oni, zdaj pa sem bila jaz v vlogi spremljevalke in sem se soočila s svojimi deficiti. Sem pa pri inPlanincih takoj začutila pripadnost; ta skupnost mi daje občutek varnosti, tam sem lahko, kar sem, ni se mi treba delati močno, ker po navadi hočem vedno jaz pomagati drugim. Priznati si, da potrebuješ pomoč, je strašno težko. Zato so spremljevalci izrednega pomena in zelo pomembno je, da pomoč ponudijo brez pomilovanja, da ti dajo vedeti, da ni nič narobe, če nečesa ne zmoreš.

Tako so te sprejeli tudi v celjskem plezalnem centru?

Ni problema, plezanje je za vse, so mi rekli. Odlično so me sprejeli, opravila sem začetni in nadaljevalni tečaj, vpisala se je tudi hčerka Liza, saj nisem hotela, da me varuje brez znanja. Opravila sem tudi tečaj skalnega plezanja, ampak se s tem ne ukvarjam, ker nisem pričrana vase in niti družbe nimam. Grem pa nekajkrat na leto s Plezalnim centrom Celje tudi v naravo, v skale.

Iz navdušenja nad *zajlami* pa si se lotila še *feratanja*?

Nikoli si ne postavljam nobenih ovir in omejitev, da nečesa ne bi poskusila. Oziroma vem, česa ne bi. Lednega plezanja, denimo, tega ne bi. Tudi o feratanju nisem imela pojma, in ker je pri meni varnost na prvem mestu, sem najprej prebrala vse o tem, potem pa sem se vpisala v tečaj pri Kofler športu v Mojstrani. Tudi njih sem seveda vnaprej seznanila s svojimi diagnozami, pa so rekli, da ni problema, da se mi bodo prilagodili. Bila je čudovita izkušnja, naredila sem še nadaljevalni tečaj in tisto leto preplezala kar nekaj ferat. Ampak zdaj je od tega že dve leti, in preden bom šla spet na ferato, bom ponovila tečaj, da obnovim osnove. Pri meni ni tega, da se mi ne more nič zgoditi, če imam čelado in samovarovalni komplet.

V družbi inPlanincev, invalidnih planincev: „Tam sem lahko, kar sem, ni se mi treba delati močno.“
Arhiv Nataše Privošnik

*Nekaj korakov pod
vrhom Triglava
Arhiv Nataše
Privošnik*

To je bil pa velik preskok od tvojih začetkov, ko te je bilo strah pogledati z vrha, tudi če ni bilo prepada, na ferate, kjer je vedno dokaj zračno.

Meni vrv ali jeklenica, pa naj gre za športno plezanje v dvorani ali zahtevne poti v gorah, daje občutek varnosti. Nekdo jo je namestil, tam je zato, da sem jaz varna. Na ferati lahko pogledam navzdol, tudi v prepad, saj imam vse štiri okončine na opornih točkah, na oprimkih in stopih. Tako imam kontrolo, obvladam svoje telo v steni. To je čudovit občutek.

Kaj pa, če padeš s stene v dvorani?

Tega me ni strah. Je pa osnova spet varnost. Tistemu, ki me varuje, maksimalno zaupam. Če bi se mi samo zazdelo, da ni popolnoma skoncentriran na to, kar počne, bi rekla, ne, hvala. Tu ni prostora za dvom.

V knjigi praviš, da se v steni počutiš kot gams, da se opriješ stene in splezaš na vrh, kot da bi ti bilo to naravno dano.

Ne vem, od kod imam to, a ko vidim oprimek, me kar prime, da bi plezala. Je neka izredna notranja sila. Na tekmovanjih pa nisem lovec na medalje, meni je samo dobro in izvrstno in želim čim višje, da čim bolj uživam in da mi to ne povzroča telesne bolečine. Ne bi šla, če bi se mučila. Na treningih so seveda tudi muke, ampak predvsem je užitek.

Kako si pa prišla v tekmovalno paraplezanje?

V prvi stik s tekmovalnim paraplezanjem sploh sem prišla, ko so iskali spremljevalko za Tanjo Glušič, gluhoslepo paraplezalko. Potem sicer nisem šla z njo na tekmo, me je pa takratni selektor Jurij Ravnik povabil, naj se pridružim treningu reprezentance. Trenirala sem tudi naslednje leto, ko je bil selektor Gregor Selak, ampak takrat se je pokazalo, da so moje težave, čeprav nevidne, zelo evidentne pri določenih plezalnih gibih, in mi je rekel, da moram osvojiti še nekaj tehnike. Najela sem trenerko Mašo Bobek in lani, ko je bil selektor Matjaž Vrhunc, sem bila spet članica slovenske paraplezalne reprezentance. Hvaležna sem za izkušnje, ki sem jih pridobila, tekmovalni vidik pa je nekaj drugega. Razumem sicer izhodišče tistih paraplezalcev, ki želijo rezultate, zmage. Večina jih

je bila že prej športnikov, veliko jih je bilo alpinistov, plezalcev, ki sem jim je potem nekaj zgodilo, da so postali invalidi. Ampak imeli so športno osnovo, jaz pa ne in v tem je razlika. Bolj vseč so mi odprta prvenstva, na katerih se lahko preizkusi kdorkoli, tudi tisti, ki nimajo licence mednarodne plezalne zveze. Tam je bolj prisoten duh sodelovanja, podpore vsem tekmovalcem. Mislim, da bi to lahko naredili tudi v Sloveniji, za to si prizadevam kot članica delovne skupine Paraplezanje pri odboru inPlaninec.

Prav ti si bila pobudnica, začetnica paraplezanja pri inPlanincu.

Lani februarja sem v Celju pripravila dogodek – prilagojeno športno plezanje za invalide. Prisotni so bili gluhi, slepi, ljudje s cerebralno paralizo, duševnimi

Stene se opriješ kot gams in splezaš na vrh, kot da bi ti bilo to naravno dano.

Osebni arhiv Nataše Privošnik

motnjami in drugi. Trdim, da je plezanje za vsakogar, da invalidi lahko najdejo smisel v njem, da s svojo lastno angažiranostjo, s svojim telesom nekaj naredijo in napredujejo. Paraplezanje je treba v Sloveniji razširiti. Bodimo odprti, ponudimo osebam z manj priložnostmi tudi to, mogoče se bo kdo našel v njem. Ne zapirati vrat, ne omejevati.

Pod besedo invalid si večina ljudi predstavlja človeka na vozičku, človeka brez roke ali noge, slepega z belo palico ... Vendar ima invalidnost veliko obrazov. Mnogih oviranosti se na prvi pogled ne opazi, to so tako imenovane nevidne invalidnosti. Denimo okvara sluha ali motnja v duševnem razvoju, posledice multiple skleroze,

raka in drugih bolezni. Tudi tumorja na možganih. Kako ti doživljaš odnos okolice do nevidne invalidnosti?

Slepa Jana Führer mi je nekoč rekla: „Jaz sem zdrava, samo vidim ne, ti pa si bolna.“ To je nevidna invalidnost. Pogosto se srečujem z diskriminacijo, nesodelovalnostjo, neobčutljivostjo, ignoranco ... Ko denimo potrebujem pomoč pri vstavljanju zdravstvene kartice v rezo čitalnika. Ali ko pridem v neznan prostor in se ne najdem, me morajo spremljati celo na stranišče. Že tako imam težavo povedati, da potrebujem pomoč; v določenih trenutkih res potrebujem tudi „advokata“, nekoga, ki bo drugim povedal: ne more, ne zmore, razumite ... Gre za odnos. Nikoli namreč ne veš, koga imaš pred seboj. Sploh pa – ali moraš vedeti, kaj je s človekom narobe, da boš z njim ravnal spoštljivo? Ne vem, kakšno zgodbo ima kdo za sabo in mi tudi ni treba vedeti. A so celo v paraplezalni reprezentanci name letela vprašanja, kaj sploh delam tam.

Pričakovali bi, da imajo vsaj parašportniki razumevanje za vse vrste invalidnosti, pa očitno ni tako?

Po izkušnjah z mojih štirih tekmovanj v lanskem letu lahko rečem, da sem brez dvomov sprejeta v tujih reprezentancah. Pri njih nimam absolutno nobenega občutka, da ne bi spadala med paraplezalce. Tudi ko sem v stiku z avstrijsko plezalno zvezo za pomoč pri bodočih aktivnostih v zvezi s paraplezanjem v Sloveniji, ni na njihovi strani nobenega egoističnega zadrževanja informacij. Po lastnih večletnih izkušnjah z delom v tujini lahko zatrdim, da so na tujem veliko bolj odprti za integracijo in inkluzijo.

Pogovoru se pridruži Natašina najpogostejša spremljevalka Marta Rojnik. Marta, kako si postala Natašina spremljevalka?

„Vlogo spremljevalke sem sprejela nevede in nehote, v prvi vrsti zato, ker sem Natašo imela za zdravo. Res je imela operacijo možganov, ampak to je mimo, nisem je dojemala kot bolno. Šele ko sva se več družili, se mi je odprl svet nevidne invalidnosti. Potem začneš opazovati tudi druge ljudi in za vsakega pomisliš, kaj pa temu manjka? Ker dokler ne pove, ne veš. Ponosna in vesela sem, da sem lahko Natašina spremljevalka. Nekako sva se povezali v podzavesti, ni nama treba biti vsak dan skupaj, ne hodiva vedno skupaj, si pa redno pošiljava sporočila, fotografije. Če se Nataša dolgo ne oglasi, jo pokličem, ker kadar potrebuje več počitka, to zanjo pomeni 18 ur ali več ležanja. Velikokrat njena glava hoče, ampak ko vidim, da telo potrebuje počitek, ji kar povem, ti tja ne boš šla. Včasih pretirava z vsemi aktivnostmi, je pa res, da ljudje, ki so že prestali določene zdravstvene težave, hlastajo za doživetji, hočejo vse videti, čim več doživeti. Nataša tako rada živi, tako rada ima življenje, da noče ničesar zamuditi, še v avtu noče niti za minuto zapreti oči in zadremati, da ji ne bi kaj ušlo. Tako včasih pozabi, da mora počivati, in jo moram spomniti.“

Nataša Privošnik
(na desni) s
spremljevalko
Marto Rojnik
in Jurčkom
Nowakkom, vodjo
odbora inPlaninec
pri PZS
Arhiv Nataše
Privošnik

Nataša, tudi sama praviš, da želiš vedno več in naprej, preko mej in robov. Kje so tvoji cilji, kam še splezati? V steni in v življenju?

Moja želja, ne morem reči cilj, je preplezati Severno triglavsko steno. Ne vem še, katero smer. Tisto, za katero mi bo licencirani gorski vodnik povedal, da bi jo zmogla. Mogoče še Špik, Grintovec ... Se bom pa še intenzivno posvečala paraplezanju, čeprav se ne vidim na prihodnjih olimpijskih igrah, kjer bo prvič na sporedu tudi paraplezanje. Bolj se vidim v pomoči pri razvijanju paraplezalnega športa v Sloveniji ali pripravi tekmovalcev, za katere je udeležba na paraigrah realen cilj. Eno leto pa še želim biti tudi del tekmovalnega paraplezanja, ker s tem pridobivam teoretične in praktične izkušnje, ki bi jih potem lahko prenesla v razvoj tega športa pri nas.

Imaš občutek, da si s svojim plezanjem in z vsem, kar še počneš, pa se tega v tem pogovoru nisva uspeli niti dotakniti – med drugim izvajaš delavnice, na katerih spodbujaš udeležence, naj odkrijejo, kaj želijo početi v življenju –, da si torej navdih za druge?

Če pogledam tisto Natašo, o kateri je napisana knjiga, bi rekla da. Tako kot živim, pa se mi ne zdi, da počnem kaj posebnega. V mojem življenju preprosto ni prostora za razmišljanje, ali sem komu navdih, čeprav mi velikokrat kdo to reče. Počnem pač to, kar čutim. Na vsakem koraku vidim priložnosti. Po odzivih ljudi tudi vidim, koliko občudovanja požanjejo moja dejanja, čeprav bi raje videla, da mi tega ne bi samo napisali, ampak da bi me tudi posnemali; da bi začeli hoditi v hribe, se ukvarjali s plezanjem oziroma katerokoli dejavnostjo, za katero mislijo, da bi jo zmogli. Vendar razumem, da je za marsikoga problem že premik iz hiše. Morda bi kdo rekel, zbrčaj se v zadnjico in pojdi. Ampak ne veš, kaj ima ta človek za seboj, kaj potrebuje v tistem trenutku. Iz lastne izkušnje vem, kaj pomeni, ko ležiš v postelji, bereš zapise na hribi.net in si v mislih že v hribih, glava bi šla, telo pa ne more iz postelje. Zato tako poudarjam individualno obravnavo vsakega posameznika. Najbolj pa odnos drug do drugega. ●

Zdenka Mihelič

Mala sestra v senci velikih

Po mir in čudovite razglede

Brez čudovite
panorame
mangartskega
ostenja z obale
Spodnjega
Belopeškega oz.
Mangartskega
jezera pač ne gre.
Foto Zdenka Mihelič

Najprej je sploh nisem opazila. Bila je pač toliko nižja od višje sestre sosedke, ki je povezana s še dvema visokima damama, da sem šele po tem, ko sem njene skalnate sestre prehodila in jih do dobra spoznala, opazila, da tale visoka imenitna družina sploh nima samo treh hčera, ampak da so celo štiri! Kot da bi se tri skalnate dame kar malo sramovale male poraščenke, ki ni uspela zrasti niti do magične meje dvatisočih metrov. Punce. Ups, Ponce, Rateške Ponce. Ja, „ta mala“ se mi je skoraj izmuznila.

Kaj kmalu me je že začela mamiti, da bi se povzpela nanjo, jo raziskala, še posebej, ko sem pri koči Zacchi videla kažipot z napisom Mala Ponca. Ja, šment, a še ena Ponca obstaja? Želja je bila zasejana. In potem sem pregledovala zemljevide, poti nanjo, prebrala opise v vodnikih, dogodivščine ljudi na spletu ... Ni kaj dosti zapisov, a kar jih je, obetajo lepo doživetje, krasne razglede, predvsem pa mir stran od množice velikokrat preobljudenih vrhov. Torej z eno besedo – mamljivo.

Iti ali ne iti?

V petek me je med kopico elektronskih sporočil čakal tudi *mejl* iz aplikacije *Outdooractive*, ki nekajkrat na mesec pošilja predloge za ture. Včasih so to bolj zanimivi predlogi, včasih mejl samo pobrišem, tokrat pa mi je roka pred metom v koš v zadnjem trenutku obstala. Videla sem, da vabijo na Malo Ponco. Kar na smeh mi je šlo. Nekdo mi je prebral misli. Odprem sporočilo in na spletni strani aplikacije se prikažejo podatki o predlagani krožni turi. Nekaj slik, izhodišče, časovnica, profil,

višinski metri, kratek opis, zaris poti na karti ... Želja je očitno dozorela, da se je še *Vesolje* uskladilo z mojimi mislimi in željami. Zares, srce je prav zai-gralo in samo še prvi pravi dan je bilo treba poiskati. In ni mi bilo treba dolgo čakati.

V nedeljo se je obetalo lepo vreme, ravno prav hladno in prav toplo, skoraj brezvetrno. Parkirava pod Spodnjim Mangartskim jezerom na 928 metrih, skoraj nasproti table za začetek poti na Malo Ponco, visoko 1925 metrov. Ob tem pa zagledava še eno opozorilno tablo, in sicer v stilu, da je pot št. 512 do kočice Zacchi (Rifugio Zacchi, 1380 m) neprehodna, planinec na tabli pa prečrtan. Kaj zdaj? Vem, da je obvestilo, ki stoji na licu mesta, pogosto najbolj natančno. Tako se je večkrat izkazalo na poti *Alpe Adria Trail* pred dvema letoma. A nikjer drugje nisem zasledila opozorila o zaprti poti št. 512. Prav ta pot do kočice Zacchi je bila namreč tudi v mojem načrtu, da po njej sestopiva od razpotja te poti s potjo na Malo Ponco, saj sem želela prehoditi krožno turo in si prej tudi vse prebrala med aktualnimi obvestili. Trenutki premisleka: „Iti ali ne iti?“

In nobene vročine, nobene sopare. Le tak blažen spokoj, prebujanje dneva, nebeška modrina, ki jo lahko pričara le zgodnje jesensko jutro. Pazljivo nadaljujeva po poti, vsekani v peščeno pobočje, opremljeni z ozkim lesenim podom in jeklenicami. Moram se prav opominjati, da gledam pod noge in ne naokoli. Takrat se ustavim, dvignem pogled, kot zaljubljen zavzdihnem, se sama sebi nasmehnem, kako me vedno znova ganejo razgledi, in nadaljujem.

Ko premagamo strm vzpon skozi gozd in še krušljivi del, smo na razcepu poti, kjer nadaljujemo ostro levo ob potoku čez mostič v smeri naše Male Ponce. Foto Zdenka Mihelič

Narediva nov načrt. Greva. Kot pravi tabla, je pot poškodovana od razpotja za na Malo Ponco proti koči Zacchi, sicer bi pisalo drugače. Če pa bo pot proti koči Zacchi neprehodna, se pa še vedno lahko vrneva po isti poti na izhodišče. *Voilà!* Juhej. Stopiva na lepo vzpenjajočo se gozdno pot in zagrizeva v klanec proti grebenu in koti Švabešca (Monte Svabezza, 1238 m). Hlad jutra, tišina, vsak premleva svoje misli, morda še sanje minule noči ..., zadiši po gozdu, sem pa tja tudi po gobah – a šment, nikjer nobene prave. No, sem se nasmehnila na svoj račun – ravno mene bo čakal kakšen užiten goban in seveda to čisto ob poti.

Razgledi, razgledi

Gozd je strjen in šele, ko se malo predihaš, ko začutiš, da so celice ponovno zaživele, ker si v hribih, ker je pred teboj nov lep dan in si tam, kjer si najraje – v hribih, se odprejo razgledi. Najprej na eni razgledni točki na Mangart, sedlo, Plazje, Kopo oz. Poldnik (Picco di Mezzodi, 2063 m), pa na sedlo Colrotondo in vrh Colrotondo (1281 m) in spodaj na magično Zgornje Mangartsko ali Mangarsko jezero. Višje in še bolj v levo nam pogled postreže s Strugom in krasotico Vevnico in še dlje se nama vse več vrhov ponuja v pozdrav. Slikovita pot ne skopari s svojimi čari in te bogato nagradi. Kakšne lepote, kakšno veselje! Kaj več bi si človek sploh lahko želel ... V tebi pa občutki, da bi kar vriskal!

Stava? Izgubila bi jo!

Na tej poti sva prvič in se naju vse to še toliko bolj dotakne. V daljavi zaslišim šumenje vode. Potoček! O, kakšen blagoslov. Pitna voda kar med potjo. Osveživa se in že kmalu sledi najin odcep za Malo Ponco ostro levo, proti koči Zacchi pa desno. Gledava, kje je kakšna oznaka o tem, da bi bila pot proti koči Zacchi zaprta ali neprehodna. Nič. *Niente*. Očitno ni tako

Tokratni tako zaželeni vrh sva si prvič ogledovala z Visoke Ponce, najvišjega vrha na sliki.

Foto Zdenka Mihelič

*Če se pod vrhom
Male Ponce
obrnemo proti
zahodu, naš pogled
zajame krnico,
skozi katero smo se
vzpenjali, njen robni
greben in severno
osterje mogočnega
Mangarta.
Foto Zdenka Mihelič*

slabo. In še sreča, da nama pride naproti nekaj planincev iz Anglije. Povprašava jih, če so prišli od koč. Pritrdijo: „Ja, smo na poti *Alpe Adria Trail*.“

„Juhej,“ si mislim, „dalo se bo do Zacchija.“ In na vprašanje, kakšna je pot, pokažejo na debela in da jih je nekaj podrtih, a ni nobenih težav priti čez. „Carsko,“ se vesela pogledava.

Pot do samega vrha Male Ponce se odcepi ostro levo nekaj deset metrov pod Vratci pod Malo Ponco (La Porticina, 1840 m). Če je bila do tu pot lepo označena, markirana, pa od tu naprej ni več tako. Uradnih oznak ni, opaziva pa nekaj rdečih pik, ki jim slediva. Prečiva nekaj našodranih grap, se po skali, kjer nama je v pomoč vrv, spustiva v še nižjo grapo še bolj v levo in se ob prečkanju kratkega peščenega pobočja začneva vzpenjati po novih ozki grapi, na eni strani obdani z ruševjem, včasih po bolj, včasih po manj vidni stezici. Vsako leto zna biti, da pot načne kakšen snežni ali pa kamniti plaz. Še malo poplezava in že sva na ozkem vrhu.

Božanski razgledi! Vse je pred nama. Na slovensko, italijansko pa tudi avstrijsko stran. Spodaj v soncu ležijo Rateče, nad njimi Tromeja, vrh je točno med temi tremi državami. Razgledov se kar ne morem nasititi. Opazujeva dva vršička levo in desno od Poldnika, ki sta sicer široka vrhova. Levi v belini, drugi v širjavi in svoji mogočnosti. Le katera sta, naju gloda. Skoraj že staviva. No, izgubila bi! Mislila sem, da je Montaž, a perspektiva od tu je drugačna. Se prav pohvalim, da bom pogledala na eno dobro aplikacijo za razgled.

„Ja, res je, piše, da ni Montaž. Neki Wischberg,“ priznam zmoto. In potem mi kapne – seveda, to je Viš, po nemško Wischberg. Šele ko sem na glas izgovorila ime in pogledala višino ter še na zemljevid, sem bila prepričana, da je res temu tako. Prav dobro sva se nasmejala. Potem pa uživala v slastni malici, razgledih, toplem brezvetrju in neskončnih razgledih, ki so se ponujali kot na pladnju. Kepa, skupina našega zasneženega Špika in Škrlatice, Stenar, Prisojnik, Visoka Ponca, Strug, Vevnica in za njo špica Jalovca, sedlo z bivačkom Alberta Busettinija in vsi ostali, prej videni vrhovi, ki so nama lepšali pot že med vzponom.

Šla sva po mir

Po približno uri uživanja sva si spet nadela čeladi in začela previdno sestopati. Tako kot gor, tako dol. Varnost je prva. Malo pred priključkom na pot za Vratca sva pospravila čeladi v nahrbtnika in pozdravila tri, ki niso prav vedeli, če so na pravi poti, in nato še dva s psi, ki sta spraševala, ali bi šlo s psi do vrha ... Po toplem soncu na vrhu je bilo prav tako znova prijetno stopiti na senčno stran pobočja. Pri razpotju, kjer sva se odcepila ostro levo od poti proti koči Zacchi, sva nad njim zagledala zaželeno streho bivaka Ponca (Capanna Ponza, 1657 m), o katerem sem brala v vodniku, in skočila še do njega. Mala zidana bajtica z lesenim zgornjim delom. In ob njej voda, kako dobro! Iz potočka, ob katerem se vzpenja del poti proti Vratcam, je namreč do korita pri bivaču speljana voda. Ob bivaču je kar veliko prostora, tudi zunanje stra-

nišče na „štrbunk“, pa nekaj klopč in sedežev z mizo. Zgornji del bivaka je odprt, a precej potreben kakšne čistilne roke in mojstra, ki bi zadela luknje med deskami, saj so bile precej zračne ...

„Pa saj vseeno ni tako slabo“, sva si mislila, „če bi bila nuja, bi bil tudi tak bivač super stvar“, in odhitela po poti proti koči Zacchi. Prav veselila sem se že, da bova vsak čas prehodila to krožno pot, ter da se pri Zacchiju usedem in se v miru naužijem razgledov še z zornega kota od koče.

Nekaj minut nad kočo pa v prav lepem gozdu, ki prehaja iz macesna v bukev, zaslišim glasno glasbo. Le kaj bi to bilo? In potem zagledam prostor pred kočo, še malo in zaslišim znano pesem, napovedovalec po zvočniku pozdravi planince v treh jezikih in pesem se zavrti naprej. Hm, zanimivo, neka prireditev se dogaja pri koči. Črviček v meni pa vrta: „Žal ne bo nič z mirom pri koči.“

Res ga ni bilo, a se prav dosti nisva sekirala. Svoj mir sva prišla iskat in sva ga našla. Na poti in vrhu. Oskrbniška ekipa koče Zacchi je praznovala zadnji dan poletne planinske sezone in so povabili planince, goste od blizu in daleč, da so skupaj zaključili še eno uspešno in lepo sezono. Osebjem za šankom sem iz srca čestitala zanje in zaželela dober počitek do ponovnega odprtja v začetku decembra. Odprti so namreč tudi nekaj zimskih mesecev, saj je koča priljubljena tudi v času snežne odeje.

Iz sicer prijetnega objema gostoljubne koče Zacchi sva tokrat zaradi preobilice glasnih obiskovalcev ob zaključku sezone urno sestopila v dolino, nazaj k Spodnjemu Belopeškemu oziroma Mangartskemu jezeru.

Foto Zdenka Mihelič

Simon je v knjižico odtisnil žig koče in pred nama je bil samo še sestop. Nasmeh na ustih in v srcu ni zamrl, ampak se je le še povečeval s hvaležnostjo, da nama je bilo dano doživeti še en tako lep dan v hribih, prehoditi krožno pot, se prvič povzpeti na Malo Rateško Ponco kljub začetnim dvomom ob zavajajoči tabli ter se naužiti miru in razgledov, ki so segli vse do tja, kjer tišina šepeta. ●

ANTON TOŽBAR

Ažbe Polšak

Marta Krejan Čokl

Dežela Vikingov

Ledno plezanje v Rjukanu

Norveška kmetija

Foto Marta
Krejan Čokl

Rjukanfossen se imenuje slap, po katerem je dobilo ime mesto Rjukan, upravno središče občine Tinn v pokrajini Telemark na Norveškem. Telemark (Thelir, Pilir v stari norveščini) je ime starodavnega severnogermanskega plemena, ki je naseljevalo območje, danes znano kot Zgornji Telemark, od obdobja selitve in v vikinški dobi, torej v srednjem veku. Še danes naj bi bila tam polovica stavb iz srednjega veka.

Nastanek mesta

Takrat je Zgornji Telemark veljal za najbolj nasilno pokrajino na Norveškem. Znan je tudi kot rojstni kraj smučanja in že stoletja je ena najpomembnejših norveških industrijskih pokrajin, ki jo zaznamujeta zlasti papirnica Norske Skog Union na Grenlandu

Zasnežene ulice
mesteca Rjukan

Foto Marta
Krejan Čokl

ter proizvodnja težke vode in gnojil Norsk Hydrov v Rjukanu.

Leta 1902 je Sam Eyde, ustanovitelj podjetja Norsk Hydro, kupil pravice do slapov v dolini oz. nad njo in vodno energijo začel uporabljati za industrijske namene. Mesto je začelo nastajati, ko je družba leta 1905 začela graditi hidroelektrarno Vemork, ki še vedno deluje, in nekoč veličasten slap Rjukanfossen je s tem izgubil večino vode, saj so jo speljali v cevi elektrarne. Tam so proizvajali tudi umetna gnojila na osnovi amonijaka, leta 1935 pa so prvi na svetu začeli industrijsko proizvodnjo težke vode. Težka voda se uporablja kot moderator v jedrskih reaktorjih, kar so med drugo svetovno vojno izkoristili Nemci in med okupacijo Norveške zasedli Vemork, da bi proizvedli dovolj težke vode za izdelavo atomske bombe.

Po treh neuspešnih diverzantskih poskusih – z dvema jim je uspelo upočasniti ali začasno prekiniti proizvodnjo težke vode – je norveškemu odporniškemu gibanju z britansko pomočjo uspelo preprečiti izdelavo nemške atomske bombe. Diverzantska skupina vojaškega častnika Knuta Haukelida je 20. februarja 1944 na jezeru Tinnsjø potopila trajekt s celotno zalogo težke vode, ki so jo nacisti želeli prepeljati v Nemčijo. Na trajektu je bilo veliko civilistov ...

Senčna dolina

Menda sta tudi gradnja elektrarne in bombardiranje Vemorka vplivala na število slapov v dolini, ki je znana kot raj lednega plezanja. Približno dvesto zamrzne-nih slapov v senčni dolini vztraja nekaj mesecev na leto. Tudi zato, ker v Rjukan pol leta sonce ne posije. Zato so leta 2013 na hribu nad središčem mesta postavili nekaj ogromnih ogledal, heliostat, ki na glavni mestni trg, kjer stoji Eydev kip, usmerja sončne žarke. Senčna dolina je po pripovedovanju enega od tam živečih gorskih vodnikov poleti dolgočasna, pozimi pa polna lednih plezalcev. Malce dvomim, da je poleti mesto res prazno, saj obiskovalce poleg Vemorka privablja skok z elastiko s 85-metrskega mostu, kolesarske poti, pohodniške poti, reka Måna, soteska, po kateri občasno spustijo vodo iz jezusa – to je menda prava vaba za oči – in drugo. Zagotovo pa je za nas, ki živimo v deželah, kjer je mraz postal prešibek, da bi vsaj za mesec dni ujel minljivost vode, Rjukan najprivlačnejši pozimi. Ni šlo drugače, kot da smo se prilagodili zimskim šolskim počitnicam zahodne Slovenije, kar pomeni, da smo imeli na voljo le teden dni plezanja na Norveškem, to pa zveni precej „borno“. Sploh ker je pet dni, ki na koncu ostanejo za plezanje, odvisnih tudi od vremena. A izkupiček na koncu vendarle ni bil slab.

Ledeno kraljestvo

V petek, 16. februarja 2024, popoldne smo odkidali sneg s parkirnega prostora za najeti avto (brez jezevk ali snežnih verig) pred hišo v središču Rjukan, v kateri smo najeli udoben in prostoren apartma, in se zagreblji za sobe. Kot edina dama sem si izbrala največjo sobo z največjo posteljo, ker pa smo enakovredni in enakopravni, sem ta privilegij začela takoj tudi odplačevati. Najprej s kidanjem snega ... Plezalnega vodnika, ob katerem bi lahko slinili prste, ni bilo mogoče dobiti, zato smo prenos mobilnih podatkov (*offline is new luxury* piše v opisu apartmaja) porabljali predvsem za iskanje opisov slapov v naši bližini.

„Za prvi, spoznavni dan je smiselno, da izberemo kako lažje plezanje, kratek dostop, lep slap,“ smo enotno izbrali res lep stometrski slap Førerkomiteen z oceno W14+. Dnevi takrat že niso bili več tako zelo kratki, kot smo se sprva bali, zato se je prvi dan naše norveške avanture začel nekoliko umirjeno, čeprav smo kmalu spoznali, da smo malce naivni. Verjetno napačno mesto za parkiranje avtomobila smo komaj našli, dostop do slapu pa smo morali v celoti zgaziti. Navideznih dvajset minut dostopa se je spremenilo v uro in pol gaženja snega, ki nam je marsikje segal tudi do pasu. Mraz pa je v primerjavi z našimi kratkorokavnimi februarскими temperaturami vsaj prvi dan zahteval dolge *gate*. Tako dobro se nisem počutila že dvanaest let, takrat sem namreč pri nas nazadnje doživljala zimo, kakršna je moji in starejšim generacijam tako zelo domača in običajna. Z gaženjem vred. Strm, trd in krhek led izbranega slapja je takoj oklestil našo pretirano samozavest in domišljavost je izgubila precej perja iz kril.

Naslednje jutro smo kavo spili v družbi rašiških plezalk in plezalcev, ki so Rjukan tisti dan ravno zapuščali. Posodili so nam izposojeno kopijo plezalnega vodnika, zato nam osupljivo lepega lednega amfiteatra Kong vinter, do katerega nas je vodila tudi gaz, ni bilo težko najti. Vanj se je najlažje spustiti po vrvi, izplezaš pa lahko v enem raztežaju, saj je večina smeri dolgih približno šestdeset metrov. Izbrali smo dve liniji, ki sta nas vodili do vstopa vanj, da nam ne bi bilo treba iskati prehodov ali se dodatno spuščati po vrvi. Po preplezani drugi liniji sem bila nekaj minut sama v gozdičku nad zaledenelim amfiteatrom. V brezvetrju je snežilo, med smrekami in bori pa so se ptički jezili na vsiljivce v pisanih oblačilih. Počutila sem se, kot da sem spet stara deset let ... Dokler nista prirobantila Pavlo in Leon in pravljica se je spremenila v resničnost. A v lepo resničnost.

Vstop v slap
Førerkomiteen
Foto Marta
Krejan Čokl

Kombinacija nepoznavanja območja in sneženja ter seveda posledično strah pred plazovi so nas tretji dan vodili v ledno plezališče Krokan. No, tudi radovednost je imela veliko vlogo pri tem, Krokan je namreč opevana in fotogenična lokacija, ki svoj sloves tudi upravičuje. Ne le z lepoto in raznovrstnostjo smeri, od lahkih lednih do težkih kombiniranih in čistega orodnega plezanja, tudi s kratkim dostopom in, jasno, čudovitim okoljem. Nekaj smeri smo preplezali s sprotnim nameščanjem lednih vijakov, v težjih *miksih* pa smo se med pritoževanjem, kako enega boli koleno, drugega rama, tretjega hrbet, kako na (ne)okretnost vplivajo leta,

Ledno plezališče
Krokan
Foto Marta
Krejan Čokl

seveda varovali z vrha. Sramotno smo utihnili, ko je v sosednje sidrišče svojo vrv vpel starejši škotski par. 79-letna gospa mi je svetovala, da naj mogoče ne plezam več kot prva v navezi, ko se bom bližala osemdesetim, medtem pa je njen 71-letni *toy boy*, kakor nam ga je predstavila, že splezal do vrha. Dolg slap, ki delno vodi skozi široko cev pod eno od cest, je bil preveč zasnežen, da bi uživali v njem, zato smo se četrty dan nekoliko v skrbah spustili v kanjon reke Måna. Na opozorilnih tablah namreč piše, da je gibanje v kanjonu nevarno, saj po njem brez opozorila spuščajo vodo iz jezua Møsvatn. Uhojena gaz in dejstvo, da oba bregova krasijo zaledeni slapovi različnih težavnosti, sta strah nekoliko ublažila, da je bil popolnoma odveč, pa smo izvedeli še isti dan, pozimi vode iz jezua namreč ne spuščajo.

Izbrali smo dva lepota tik ob mostu Strikkhopp Rjukan, ki povezuje oba bregova pod elektrarno Vemork, uporabljajo pa ga tudi za skoke z elastiko. Leon se je pripravljal, da začne plezati, ko smo z mostu zaslišali znana glasova, ki sta nam polepšala dan: „Hello, Slovenian climbers, nice to see you again!“ Škota sta do takrat že preplezala slap na drugi strani mostu in se vračala v svoj apartma. „I’m a little tired,“ je pojasnila gospa, „we’ve been climbing for a whole week.“¹ Po preplezani ledni petici Vemorkbrufoss Vest smo se spustili nazaj v kanjon in po dveh različnih linijah preplezali še široki slap Vemorkbrufoss Øst.

Kanjon je bil naše igrišče tudi zadnji plezalni dan. Po slapu Nye Vemorkfoss smo priplezali točno do elektrarne, ki je zelo vplivala na potek druge svetovne vojne oz. bi lahko tok zgodovine znatno spremenila. Učne ure zgodovine in etnologije smo prihranili za zadnji dan bivanja na Norveškem, iz predzadnjega smo želeli iztisniti vse, kar nam je lahko ponudil. Pravzaprav bolj tisto, kar so še zmogle naše roke. Pet zaporednih plezalnih dni nam je kljub kratkim slapovom nekoliko izpilo moči, zato je bil Krokan tisto popoldne najboljša izbira – ledni plezalni vrtec, v katerem se lahko po mili volji „afnaš“, dokler prsti še lahko stiskajo ročaje cepinov.

„If Hitler had the bomb“²

Muzej na prostem Tinn Museum na začetku mesta Rjukan je mogoče obiskati kadar koli, odprt je namreč vse leto, je pa zagotovo zanimivejši poleti. Gre za zgodovinski kraj s hišami izpred črne kuge in naprej, kjer izvajajo različne dejavnosti za vse generacije in prireajo lokalne prireditve. Najstarejša

¹ Pozdravljeni, slovenski plezalci, lepo vas je spet videti. Malce sem utrujena, saj že ves teden plezava.

² Dokumentarni film z naslovom »If Hitler had the bomb« govori o sabotajah med prizadevanjem za uničenje tovarne težke vode. Film si je mogoče ogledati v muzeju Vemork, o dogajanju pa so Norvežani posneli tudi serijo z naslovom *Kampen om tungtvannet*, v angleščini *The Heavy Water War*.

stavba je bila zgrajena pred letom 1350. Notranjost nekaterih stavb smo si ogledali le skozi okna in žal smo o namenu nekoliko posebne gradnje lahko le ugibali, vendar je s kančkom domišljije sprehod med zasneženimi lesenimi zgradbami vzbujal nenavadno intenzivne občutke. Vsaj v meni jih je, na kar so zagotovo vplivali tudi filmi o srednjem veku in Vikingih, ki jih bolj ali manj posrečeno vpletam v lastno predstavo o Skandinaviji.

Zamisel o Solspeilu oz. sončnem ogledalu je bila Eydenova. Že leta 1913 je razmišljal, kako bi svojim delavcem omogočil sončno svetlobo tudi pozimi, a to je bila ena redkih zamisli, ki mu je ni uspelo uresničiti. Leta 1928 so njegovi nasledniki zgradili gondolo za prevoz prebivalcev Rjukana na zimsko sonce. Krossobanen, najstarejša in izvirna dvokabinska žičnica v nordijski pokrajini in edina na svetu, ki še redno obratuje, je še zdaj pomembna povezava med senčno dolino in sončnimi hribi. V petih minutah nas popelje do vznožja planote Hardangervidda, 450 metrov nad mestom. Eydenovo zamisel o sončnem ogledalu je točno po sto letih uresničil rjukanski umetnik Martin Andersen.

Za ogled ogromnih ogledal, 51 kvadratnih metrov imajo, nismo imeli časa, bolj nas je namreč vleklo v Vemork. Hidroelektrarna, spremenjena v izredno zanimiv muzej industrijskih delavcev, je uvrščena na Unescov seznam svetovne dediščine kot del industrijske dediščine Rjukan–Notodden. Prikaže nastanek mesta Rjukan, zgodbo o nastanku in razvoju elektrarne in seveda grozljivo vojno zgodovino tega nenavadnega mesteca. Različni, tudi interaktivni načini predstavitve zgodovinskega dogajanja nas popeljejo v preteklost skoraj kot časovni stroj. Če bi Hitlerju takrat uspelo izdelati atomsko bombo ... ●

Informacije

Norveško smo od 16. do 23. februarja 2024 spoznavali Pavel Ferjančič (AO Nova Gorica), Leon Kašnik in Marta Krejan Čokl (AK Ravne na Koroškem). Odpotovali smo z eno od nizkocenovnih letalskih družb iz Zagreba in na letališču Torp (Sandefjord Airport) prevzeli najeti avto. Do Rjukana smo prevozili slabih 200 kilometrov. Presenetljivo cenovno ugodni tri-sobni apartma s savno v kleti smo s pomočjo navigacije našli takoj, ravno tako ni bilo težav s trgovinami. Ker je nad mestom oz. dolino zelo veliko zaledenelih slapov, lahko do izhodišča greš tudi peš, ampak avto zelo olajša bivanje v mestu, sploh če želiš početi še kaj drugega, kot plezati po zamrznjeni vodi.

Predstavljala sem si, da bo dolina zelo ozka, zelo industrijska in da se razgledom odpovedujemo, a sem bila presenečena. Po razgledu je res bilo treba iti nekoliko više ali vsaj iz doline, vendar je tudi sam kraj prav prijeten. Ljudje pa tudi.

Hrano smo si pripravljali sami, zato ne vem, kakšne so cene v restavracijah (o tem se nisem niti pozanimala), v trgovinah so približno tretjino višje kot pri nas. Enako je s cenami goriva.

Najem apartmaja za sedem dni nas je stal nekaj čez 700 evrov, najem avtomobila pa okoli 350. Za letalske vozovnice, imeli smo 40 kilogramov opreme, smo odšteli 420 evrov. Vse smo urejali po spletu, in sicer smo začeli približno tri mesece pred odhodom. Če prištejem še hrano, gorivo in vstopnine, je za norveško dogodbivščino vsak od nas porabil približno 750 evrov. S hrano nismo razmetavali in živila smo previdno izbirali – glede na ceno, seveda. In ... da, tudi norveško pivo smo si privoščili.

Preplezali smo približno 15 slapov oz. lednih linij različnih dolžin (od 30 do 120 m), z ocenami težavnosti do WI5. V Krokanu smo plezali tudi v kratkih kombiniranih smereh z ocenami težavnosti do WI6/M7.

Ko je še gaženje užitek ... Leon pod slapom Førerkomiteen. Foto Marta Krejan Čokl

David Stegu

Snežni leopard v živo

Doživetja v Ladaku

Značilne barve
Ladaka v dolini
Markha

Foto David Stegu

Po prehojeni Slovenski planinski poti od Maribora do Debelega rtiča in pridobljenih izkušnjah z vzponom na nepalski Mera Peak in kirgiški Pik Lenin, sem kakšen mesec dni pred poletjem začel z iskanjem novega izziva. Ne spominjam se več točno, kje sem prvič slišal za Ladak, ampak območje me je hitro navdušilo in tako sem sprejel odločitev, da se poleti 2023 odpravim tja.

Regija Ladak je velika za tri Slovenije, prebivalcev pa je manj kot v Ljubljani (približno 270.000). Gre za zelo redko poseljeno področje, ki se razteza severno od glavne himalajske hrbtenice, tako da ni pod vplivom poletnega monsuna. Na severu in vzhodu se v bližini vleče samotna in večkrat nedostopna meja s Kitajsko, na zahodu pa je sosed Pakistan z mednarodnim mejnim prehodom, ki omogoča mednarodno prečkanje med krajema Wagah (Pakistan) in Attari (Indija), ki sta od Leha (ki je s približno 40.000 prebivalci največje mesto v Ladaku), oddaljena kar 860 kilometrov.

„Julley!“ me na letališču v Lehu pozdravijo domačini z besedo, ki naj bi pomenila enako kot *namaste* v Nepal. Sledi nekaj letaliških formalnosti in med urejanjem le-teh (hitro) opazim, da so Ladakijci, sodeč po slikah na stenah letališča, navdušeni igralci hokeja

na ledu. Kmalu sedim v taksiju, ki me ob spremljavi hup, kot je tu navada (vse to mi v spomin hitro prikliče vožnjo po Katmanduju), popelje skozi ozke barvite ulice do prebivališča v Lehu.

Treba je poudariti, da mesto Leh leži na nadmorski višini 3500 metrov. Zaradi tega se pred vsako večjo aktivnostjo priporoča nekajdnevna aklimatizacija. Sam sem za to načrtoval tri dni, toda že dan po prihodu sem po pridobljenem dovoljenju za vzpon na šesttisočak Kang Yatse 2 obveščen, da se čez kakšen teden dni obeta poslabšanje vremena, kar pomeni, da moram čim prej v hribe, če hočem ujeti pravi trenutek za vzpon na vrh.

Dolina Markha

Dan prej sem se iz Leha odpravil do vasice Skiu, kjer sem dosegel najnižjo nadmorsko višino 3200 metrov. Tam dan pozneje začnem svoj (aklimatizacijski) pohod po dolini Markha do baznega tabora. Gre za enega najboljše poznanih koncev v Ladaku, ampak vseeno srečam le nekaj posameznih skupin. Ob neki priložnosti se med postankom zaklepetam s skupino Francozov, ki imajo za pohod po dolini najetega vodnika. Kar šokirani so, ko jim povem, da sem na poti sam.

To je le eden izmed primerov, ko ugotavljam, kako nizko je padla telesna kondicija (zaenkrat pretežno zahodnih) evropskih narodov, da se jim že hoja po dolini, kjer običajno teče reka, cilj pa njen zatrep, zdi pretežak zalogaj. Kakorkoli že, v nadaljevanju se s približno 10- do 20-kilometrskimi dnevnimi razdaljami poti, speljani skozi slikovito pokrajino, okiteno v rdeče, oranžne in rumene barve kamnin, ki bi lahko ponujale učne ure geologije, zvrstijo vasice Skiu, Markha in Hankar. Naposled čez območje Thachungtse, znano po zelenih pašnikih, prispem do šotorišča Nimaling, od koder naslednji dan zgodaj popoldne dosežem bazni tabor pod Kang Yatsejem, postavljen na višini 5100 metrov.

Uzpon na Kang Yatse 2 (6250 m)

Ob prihodu v tabor se že soočim s prvo skrbjo, saj tam ni bilo nahrbtnika s šotorom, cepinom in derezami, kot sem pričakoval. Predhodno sem se namreč z domačini dogovoril, da ta del prtljage odnesejo do naslednjega dnevnega cilja. Vse ostalo tovorim sam, kar pripomore k temu, da napredujem dokaj počasi, vendar to prispeva k boljši aklimatizaciji.

A se kmalu znebijm zaskrbljenosti glede opreme, saj se izkaže, da so jo prinesli, le odložili so jo na nepričakovano mesto. V moje dobro počutje (z izjemo blagega zobobola) se s približevanjem noči začnejo vsiljevati razne bojazni. Poleg vsega se bom na goro odpravil še isti dan, saj je vremenska napoved za naslednje dni

slaba, to pa pomeni, da ne bo dodatnega dneva za aklimatizacijo. Predvsem pa se tokrat, za razliko od prejšnjih vzponov na visoke gore, proti vrhu odpravljam sam, kar pomeni, da je vsaka skrb bolj izrazita.

Sprejem odločitev: bazni tabor bom zapustil ob 22.30 ter napredoval ponoči, da bo snežna podlaga tudi za sestop ugodnejša. Po večerji, ki vključuje čapati v kombinaciji z (do tedaj že preizkušenim receptom) domačimi mesninami in čajem, celo zaspim za približno pol ure, potem pa je čas za odhod.

Iz šotora se podam v tiho, jasno noč, nebo je posuto z neštetiimi zvezdami. Lepo napredujem po gruščnatem grebenu, ki postaja vedno ožji ter se pri snežni

Konji prevažajo tovor po ladaških planjavah.

Foto David Stegu

Prečkanja deroče reke Chokdu so bila mestoma kar velik zalogaj.

Foto David Stegu

Budistična stupa
z molilnimi
zastavicami v
Changthangu
Foto David Stegu

meji pripne na zasneženo pobočje gore. Z napredkom sem zadovoljen, spotoma grem tudi mimo poljske skupine, ki jo vodita dva Nepalca. Ob nameščanju derez ter dejstvu, da je prejšnjo noč zapadlo med 30 in 40 centimetrov snega, kljub vsemu sprejemem odločitev, da se jim pridružim. Skupaj nato v vedno bolj počasnem tempu napredujemo proti vrhu.

Po sončnem vzhodu, ki ga zakrijejo zbirajoči se oblaki, smo na videz že blizu, ampak glede na izkušnje vem, da je vrh še zelo daleč. Strmina ne pojenja in zadnji del, ki naj bi bil neke vrste uravnava, to niti približno ni. „*Nepali flat*“ (po nepalsko položno) se mi hudomušno muza Romil, eden izmed dveh nepalskih vodnikov. Nasmehnem se mu in krenem dalje. Še posebej na vrhnjem pobočju je zaradi izpostavljenosti potrebna velika zbranost. Naposled napravimo oster ovinek na levo in se ob približno 7. uri znajdemo na vrhu. Razgled je veličasten. Jutranji oblaki so že daljna preteklost, pred nami se bohota bližnji Kang Yatse 1, vse naokrog pod nami nas spremljajo že znani barvni odtenki Ladaka, ki jih proti jugu plemenitijo beli vrhovi Zanskar Himalaje, na severu in zahodu pa kljub oddaljenosti lahko občudujemo visoke in večinoma ostre vrhove Karakoruma. Preprosto – gre za enega tistih trenutkov, ko ti zmanjka besed.

Snežni leopard in aklimatizacija v pogorju Stok

Po vrnitvi v Leh, do katerega prispem dva dni pozneje po drugi poti, si vzamem nekaj časa za počitek in regeneracijo. Pred menoj je namreč naslednji izziv. Pridružil se bom majhni skupini, s katero bomo šli od vasice Rumtse do jezera Tso Moriri. Še prej pa je na sporedu ponovna aklimatizacija, tokrat v pogorju Stok, ki ima ime po šesttisočaku – Stok Kangri.

Prvi dan je naš cilj vasica Rumbak na 3956 metrih nadmorske višine. Približno pol ure pred vasico opazimo himalajske „gamse“, ki z neverjetno hitrostjo bežijo čez pečine. Ta naglica vsekakor pritegne pozornost,

ampak do prihoda v vas jo že pozabimo – dokler ne opazimo, kaj se tam dogaja. Izvemo, da naj bi malo predtem snežni leopard uplenil eno izmed gorskih koz. Meni se to sprva ne zdi nič posebnega, nenazadnje je narodni park Hemis, v katerem trenutno smo, znan po tej veličastni živali. Kmalu pa izrazit paradoks poskrbi za to, da se zavem, kako redko priložnost smo ujeli. Za razliko od večine doživetij v Ladaku, kjer je bilo domačinom marsikaj samoumevno, meni pa ne, je tokrat obratno. Tudi najstarejši prebivalci, ki komaj še govorijo in večinoma niti pismeni niso, se z navdušenjem in vznemirjenjem zbirajo v središču vasi, kjer sta trenutno najdragocenejša predmeta dva daljnogleda. Naposled sem na vrsti za daljnogled tudi sam. In res! Na nasprotnem pobočju je moč opaziti snežnega leoparda, ki se prehranjuje z uplenjeno živaljo. Bližina tako pristne divjine (končno) prevzame tudi mene in z navdušenjem delim vznemirjenje domačinov. Pripovedujejo mi, da je to velika redkost. Med poletjem se namreč snežni leopardi večinoma zadržujejo na višini 5000 metrov in več, sedaj pa to mogočno žival opazujemo kar 1000 metrov niže.

„Indijski Tibet“

Po aklimatizaciji, ki je vključevala precej strm vzpon preko prelaza Stok La (4855 m), se vrnemo v Leh in naslednji dan začnemo z vožnjo do vasice Rumtse (4240 m), od koder bomo začeli približno 100-kilometrski pohod do velikega jezera Tso Moriri. Je eno najvišjih indijskih jezer s slano vodo, ki po površini približno 40-krat prekaša Bohinjsko jezero. Glede na dejstvo, da jezero leži na višini kar 4522 metrov, gre vsekakor za izjemno naravno znamenitost.

Tokrat imam možnost doživeti JV-del Ladaka – regijo Changthang, ki je del Tibetanske visoke planote. Ker Tibet v teh krajih geografsko (in duhovno) sega v Indijo, ima Ladak tudi vzdevek Indijski Tibet. Obsežnim valovitim planjavam ni videti konca. Nadmorska višina ostaja visoka in tudi naša pot do jezera Tso Moriri prečka več visokogorskih prelazov (šest med njimi je višjih od 5000 m).

Priznati moram, da je spričo razdalj in tehnične zahtevnosti druga pustolovščina zahtevala še celo nekaj več motivacije. Misel, da je z vzponom na Kang Yatse 2 najhuje za menoj, sem moral hitro odriniti ter se osredotočiti na novi izziv. Tako kot vselej sta mi tovrstno (gorsko) okolje in višina neposredno sporočila, da ni prostora za polovičarstvo ali podcenjevanje. Poleg tega je ponovno postalo jasno, da tu zgoraj ni bližnjic in da vsakršno hitenje povzroči (najmanj) glavobol. To je nauk, ki sem ga poznal že iz Nepala in Kirgizije, ga upošteval tudi tu v Ladaku, tako da je ta drugi del minil brez večjih fizičnih bolečin. Le psihično se je bilo treba motivirati za nekaj, kar je bilo na prvi pogled manjši izziv. Changthang mi je podaril dragoceno lekcijo, namreč kako zelo pomembno je tudi spodaj v dolini paziti, da ne zmanjka motivacije za določena dela ali opravila, ki jih pač ne moremo za vsako ceno opredeliti kot spektakularno pustolovščino. ●

Andreja Senica,
Lilijana Gologranc,
Darja Komar

Biseri koroških hribov

Koroška planinska pot

Planinske poti potekajo v živi naravi, zato se nenehno spreminjajo, dopolnjujejo in rastejo. Leta 1999 je bil predlog o razširitvi obstoječe Mladinske koroške planinske transverzale soglasno sprejet na seji Meddruštvenega odbora planinskih društev (MDO PD) Koroške. In tako smo dobili Koroško planinsko pot, ki povezuje vrhove nad Mežiško, Dravsko in Mislinjsko dolino, povezuje Karavanke, Kozjak in Pohorje. Začne in konča se na Ravnah na Koroškem ter obsega 31 kontrolnih točk. Vanjo so vključeni vsi vrhovi osrednje Koroške: Peca, Raduha, Olševa, Smrekovec, Uršlja gora, Črni vrh, Šteharski vrh, Košenjak, Pernice, Bricnik, Kapunar, Sršenov vrh in Rdeči breg. Naj vsak vaš korak povezuje, planince pa prepriča, da je Koroška pravi biser za obisk in uživanje na tej poti. Za lažjo orientacijo sta Zveza športnih društev Ravne na Koroškem in MDO PD Koroške izdala *Vodnik po Koroški planinski poti* in zgibanko za zbiranje žigov.

Če nisi bil na Gori, nisi Korošec. In Gora je ime za Uršljo goro, ki se dviguje nad Ravnami na Koroškem, je slikovito ozadje Slovenj Gradca, kjer se dela vreme za koroško regijo, ter je tako markantna in mogočna, da si jo za svoj motiv izbirajo umetniki – je muza za ustvarjalce in pisce.

Na Uršlji gori stoji gotška katedrala svete Uršule in je najvišje ležeča cerkev na Slovenskem v takšni velikosti – leži na nadmorski višini 1696 metrov. Pred več kot štiristo leti so jo postavili kmetje v bran katoliški veri, ko se je med takratnimi prebivalci Windischgraza (danes Slovenj Gradca) začel širiti protestantizem.

Uršlja Gora

O, š'ti Korošci!

Zjutra, ko se svitat začne
in sonce prve brege ošajna,
š'ti Korošci pa ga na goro režejo.

O Gori krožita dve zanimivi legendi. Prva pravi, da je na visoko goro, ki so jo imenovali samo Gora, nekoč prišla sveta Uršula. Ko je bežala z Daljnega vzhoda, se ji je pod vrhom noga ugreznila v skalo.

„Tukaj živijo dobri ljudje, še skale so mehke,“ je dejala in se odločila, da tam ostane. Še danes je vidna skala s sledjo njene noge.

Šteharnikov vrh
nad Strojno nad
Ravnami
Foto Franci Horvat

Druga govori o sveti Uršuli in povodnem možu. Pastir, ki je pasel kmetovo drobnico pod vrhom Plešivca, je nekega ranega jutra pod vrhom gore zagledal postavno žensko, ki je vodila trop mladih deklet. Nenavadno prikazen je starec videval še nekaj dni zapored in spoznal, da se mu je bržkone prikazala zaščitnica devic sveta Uršula. Ker pa se je svetnica prikazala mnogim ljudem, so se odločili, da na gori zgradijo cerkev njej v čast. Na gori je v tistem času živel tudi povodni mož, ki je imel v bližini svoje jezerce; najbolj ga je vznemirjalo zvonjenje cerkvenih zvonov, zato je sklenil svoje domovanje in jezero preseliti na Pohorje. Brez vednosti gospodarja je pri Šiserniku izmaknil par volov in vso noč prevažal vodo. Na poti se mu je nekaj kapljic prelilo čez rob, zato so nastale mlakuže na Bruniku malo naprej od Rdečnika ter nižje od Strugarja. Ko je prepeljal vso vodo, je nastalo današnje Ribniško jezero.

Danes Goro obiskujejo mladi in stari, družine in posamezniki, skupine in pari. Vsak dan, vsak letni čas, ob sončnem vzhodu ali pa sončnem zahodu. Kadarkoli. In vedno očara tako domačine kot prišleke. V koči je

vedno prijazna postrežba, kjer se lahko okrepčamo. V bližini koče je postavljen najvišje ležeči čebelnjak. Dva panja kranjskih čebel se pase na Gori od maja do septembra, potem pa čebelji družini preselijo na Prevalje, kjer prezimijo.

Kremžarjev vrh

Vzhodno se nad Slovenj Gradcem razprostira z gozdom bogato pogorje Pohorja. Njegov prvi večji vrh je Kremžarjev vrh, ki je nekakšen začetek ali pa konec Pohorja, kakor želite. Proti Kopam se razprostirajo prve pohorske planje. Planje so travišča na površju Pohorja in so ostanki nekdanjega časa. Danes so za obiskovalce zanimive, saj se nežno razprostirajo sredi bogatih temnih smrekovih gozdov in božajo – dušo. So kot protiutež temnim gozdovom s svojo mehko travo. Žal pa se zaraščajo. Naravovarstvenikom je z nekaterimi projekti uspelo, da vsako leto čistijo pohorske planje in skrbijo, da se ne zaraščajo še bolj. So namreč pomemben habitat številnim živalskim vrstam. Januarja letos je Vlada Republike Slovenije sprejela uredbo o Regijskem parku Pohorje in s tem zagotovila novo zavarovano območje za ohranitev krajinske

*Uršlja Gora, v
ospredju Gora
Oljka nad dolino
reke Savinje
Foto Franci Horvat*

pestrosti in značilne krajine na Pohorju, ohranjanje biotske raznovrstnosti ter izboljšanje stanja ogroženih živalskih in rastlinskih vrst na območju Evropskega ekološkega omrežja Natura 2000. Soustanovitelji Regijskega parka Pohorje so poleg vlade še občine: Zreče, Vitanje, Mislinja, Lovrenc na Pohorju, Ruše in Slovenska Bistrica.

Naravno podobo Pohorja želijo ohraniti za prihodnje rodove, zato na območju parka ne bo dovoljeno umeščati ali izvajati dejavnosti, ki bi ogrožale krajino ali uničevale pohorske potoke, barja, jezerca, planje ali pomembne življenjske prostore rastlin in živali. Ker se zavedajo, da so naravo na Pohorju ohranili vestni kmetje in gozdarji, se v predvidenem regijskem parku gospodarjenje s kmetijskimi površinami in z gozdom ne bo spremenilo. Gozd bodo enako kot doslej ohranjali in gospodarili z gozdnogospodarskimi načrti, dodatnih omejitev ne bo. Omejitve se nanašajo predvsem na nove gradnje in izvajanje dejavnosti, ki v park ne sodijo, kot je na primer vožnja z vozili izven dovoljenih cest in za to določenih območij. Med prednostmi, ki jih prebivalcem in lokalnim skupnostim prinaša ustanovitev regijskega parka, zagotovo velja poudariti

zdravo življenje v naravno ohranjenem okolju, ohranitev vrst, ki so drugod v Evropi že skoraj izginile, ohranitev značilne krajine ter večjo prepoznavnost območja – tudi v turističnem smislu.

Pohorje že od nekdaj privlači smučarje, smučarske tekače in pohodnike s krpljami, zdaj pa tudi moto-krosiste, voznike štirikolesnikov in pozimi motornih sani. Nezaželeni obiskovalci se velikokrat znajdejo v nasprotju z naravovarstveniki in domačini, ljubitelji Pohorja. Škoda, da živali ne morejo spregovoriti, zagotovo nepovabljenih gostov niso vesele.

Pot na Kremžarjev vrh je dobro označena.

Foto Franci Horvat

Košenjak

... Tam kjer encijan plav,
ves prešerno bahav nežno vabi ...
(Ferry Souvan)

Ob besedi encijan večina ljudi pomisli na modro rožico, marsikdo pa tudi na zdravilno grenko pijaco, ki jo v gostilnah smejo točiti že zjutraj, ko so ostale žgane pijače prepovedane. Malokdo pa ve, da v naših

Informativna tabla na vrhu Košenjaka

Foto Urška Trček

Vzpon na Košenjak
je zanimiv tudi v
snegu.

Foto Gorazd Gorišek

planinah uspeva kar 14 vrst cvetlic tega rodu. Če prištejemo podvrste, jih je skupaj 16. Začnimo pri tistih, ki na turah v hribe zaradi velikosti že od daleč pobožajo naše oči. V višjih predelih Košenjaka rastejo alpske rastline, ki si zaslužijo posebno pozornost. Roža, ki jo bomo danes videli, je nizka trajnica, ki v višino meri od 5 do 10 centimetrov in ima pritlehno rozeto bleščečih se listov, iz katere na kratkih steblih poganjajo posamični temno modri, trobentasto oblikovani cvetovi, ki v dolžino merijo do 5 centimetrov. Cvetovi imajo olivno zelene proge in v notranjosti črne pikice. Čaša s štrlečimi zobci, med katerimi je razpeta kožica, je značilni znak Kochovega svišča (*Gentiana acaulis*). Njegovo rastišče so humozne trate v montanskem in subalpinskem pasu. Uspeva na neapnenih tleh na sočni ali polsenčni legi, kjer cveti v maju in juniju. Med rastlinami v Dravogradu je zagotovo najpomembnejši, je zavarovana vrsta in redek biser slovenske cvetane. In prav s to svojo bahavo lepoto včasih koga premami, da ga utrga ali celo izkoplje.

Informacije

Kako do izhodišča: Iz Osrednje Slovenije se na Koroško pripeljemo tako, da avtocestno povezavo Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj Gradec. Za Šteharikov vrh se peljemo naprej severozahodno proti Ravnah na Koroškem, severno od Slovenj Gradca nadaljujemo proti Dravogradu (Košenjak), po dolini potoka Reka se pripeljemo na izhodišče za Kremžarjev vrh.

Vodnik: Marta Prah, Bojan Šipek in ostali, ur. Franc Verovnik: *Vodnik po Koroški planinski poti*. ZŠD Ravne in MDO PD Koroške, 2019.

Zemljevida: *Šaleška dolina*, PZS, 1: 50.000.

Koroška, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000.

... zelo živobarvna rastlina, ki postane nadležna ...

Ob gozdni cesti proti planinskemu domu skoraj ne moremo, da ne bi opazili mnogolistnega volčjega boba. To je tuja invazivna vrsta. Območje njene naravne razširjenosti so zahodni deli Severne Amerike, kjer uspeva vse do 2900 metrov nadmorske višine. V Evropi so ga začeli gojiti v 19. stoletju, sprva kot okrasno rastlino, nato pa za utrjevanje cestnih in drugih brežin ter za bogatitev tal z dušikom. V predelih s klimatsko podobnimi razmerami kot v domovini se je začel širiti in je postal nadležna invazivna rastlina zlasti v severni Evropi in v Alpah. Pojavlja se ne le ob cestah, ampak tudi na travniških. Invazivne tujerodne rastline lahko oblikujejo velike sestoje in so zato zelo opazne. Največkrat se najprej ustalijo na ruderalnih, to je s hranili revnih rastiščih, ob cestah, v mestih, na gradbiščih, kjer je človek odstranil prvotno rastlinje in jim omogočil razrast. A ruderalna rastišča so lahko le odskočna deska za tujerodne rastline, ki se lahko od tam postopno razširijo tudi v (pol)naravna območja, kjer so vplivi na biotsko raznovrstnost bistveno večji. Številne tujerodne rastline se razširjajo tudi z vodnim tokom, ki vzdolž rek prenaša semena in delce korenin. Rastlina, ki jo opisujemo, spada med potencialno invazivne tujerodne vrste, za katere je verjetno, da se bodo brez ukrepanja razširile tudi v Slovenijo. Nekatere vrste so pri nas že prisotne na manjših območjih.

Šteharikov vrh

Šteharikov oz. Šteharnikov vrh, tudi Črneška gora, je 1018 metrov visoka gora, ki leži na jugovzhodnem delu Strojne, pogorja med levim bregom reke Meže in desnim bregom reke Drave. Sam vrh sicer ni razgleden, je pa zanimivo njegovo južno pobočje, kjer so našli mineral dravit in je zavarovano kot naravna vrednota državnega pomena.

Dravit je mineral magnezijevega turmalina običajno medeno rjave do rjave barve, včasih temno rjave do skoraj črne. Za njegovo izvirno nahajališče velja Dobrova pri Dravogradu, saj so ga prvič na svetu odkrili in opisali prav tam ter ga leta 1884 zaradi bližine reke Drave poimenovali dravit. Večina kristalov meri do 10 milimetrov, največji pa dosegajo velikost tudi do 10 centimetrov. Pojavljajo v metamorfni kamnini, ki jo zaradi bleščeče sljude imenujemo blestnik. Dravit so zelo trdi minerali, ki razijo steklo, kar jim kot brušenim in oblikovanim daje uporabno vrednost. Žal se danes večina dravitov iz Dobrove pri Dravogradu nahaja v zbirkah izven Slovenije, je pa nahajališče od leta 2004 naravna vrednota državnega pomena. Turmalini so skupina vsaj štiridesetih mineralov, ki imajo enako ali zelo podobno kristalno zgradbo. V sosednji občini, na Ravnah na Koroškem, se na območju Tolstega vrha in Zelen brega v magmatskih kamninah pegmatitih pojavlja še črni različek turmalina, imenovan šorlit. ●

Šteharikov vrh, 1018 m

Karavanke

Štehariki vrh ni razgleden, njegovo južno pobočje je zanimivo z geološkega vidika, saj so tam našli mineral dravit, območje pa je zavarovano kot naravna vrednota državnega pomena.

Šteharikov vrh čaka obiskovalce na novoletni dan. Foto Urška Trček

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: 634 m

Izhodišče: Ravne na Koroškem, 384 m.

Avtocestno povezavo Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj Gradec. V slednjem zavijemo levo, severozahodno proti Ravnam na Koroškem, kjer parkiramo v bližini izhodišča, avtobusne postaje.

WGS84: N 46,545032°, E 14,962805°

Časi: Izhodišče–Štehariki vrh 1.45 h

Štehariki vrh–Dravograd 2.30 h

Skupaj 4–4.30 h

Sezona: Vse leto

Vodnik: Marta Prah, Bojan Šipek in ostali, ur. Franc Verovnik: *Vodnik po Koroški planinski poti*. ZŠD Ravne in MDO PD Koroške, 2019.

Zemljevida: Šaleška dolina, PZS, 1: 50.000; Koroška, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča gremo proti bencinski črpalki, kjer zavijemo levo in pri kamnitem železniškem mostu sledimo smernim tablam po stopnicah desno,

kjer poteka tudi Malgajeva pot. Stopnice se hitro končajo, pri kozolcu dosežemo makadamsko cesto in ji sledimo desno do bližnje stanovanjske hiše. Tu zavijemo levo in nadaljujemo po poti pod visokonapetostni daljnovod do razpotja.

Nadaljujemo levo (desno Malgajeva pot), obidemo bližnjo hišo in gospodarsko poslopje, za njim prečimo makadamsko cesto ter se vzpenjamo skozi gozd in sledimo pogostim markacijam. Višje pride-mo na razgledno travnato pobočje, s katerega se nam odpre lep pogled proti Uršlji gori in Peci. Nad bližnjo kapelico se nam z desne priključi pot od turistične kmetije Spodnji Lečnik. Sledi kratek vzpon po asfaltni cesti, nato pa nas oznake za Štehariki vrh usmerijo levo v gozd. Strmeje se vzpenjamo nekaj časa, dosežemo makadamsko cesto in po njej nadaljujemo do kmetije Štehariki. Za njo sledimo kolovozu z lepimi razgledi na koroške hribe, nato pa stopimo v gozd.

Košenjok, 1522 m

Karavanke

Na vrhu Košenjaka Foto Gorazd Gorišek

Nad Dravogradom se razprostira Košenjak, najvišji vrh Kobanskega in Kozjaka. Bogat je z vršnimi travišči in gozdovi, kjer je mogoče prisluhniti tudi ruševcu in divjemu petelinu.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: 1160 m

Izhodišče: Dravograd, 362 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj Gradec. V slednjem nadaljujemo severno proti Dravogradu, kjer parkiramo v središču mesta.

WGS84: N 46,589480°, E 15,021306°

Koča: Planinski dom Košenjak, 1169 m, telefon +386 40 605 298

Časi: Izhodišče–Košenjok 3 h

Košenjok–Planinski dom Košenjak 30 min

Planinski dom Košenjak–Dravograd (čez Ojstrico) 3 h

Skupaj 6.30 h

Sezona: Vse leto

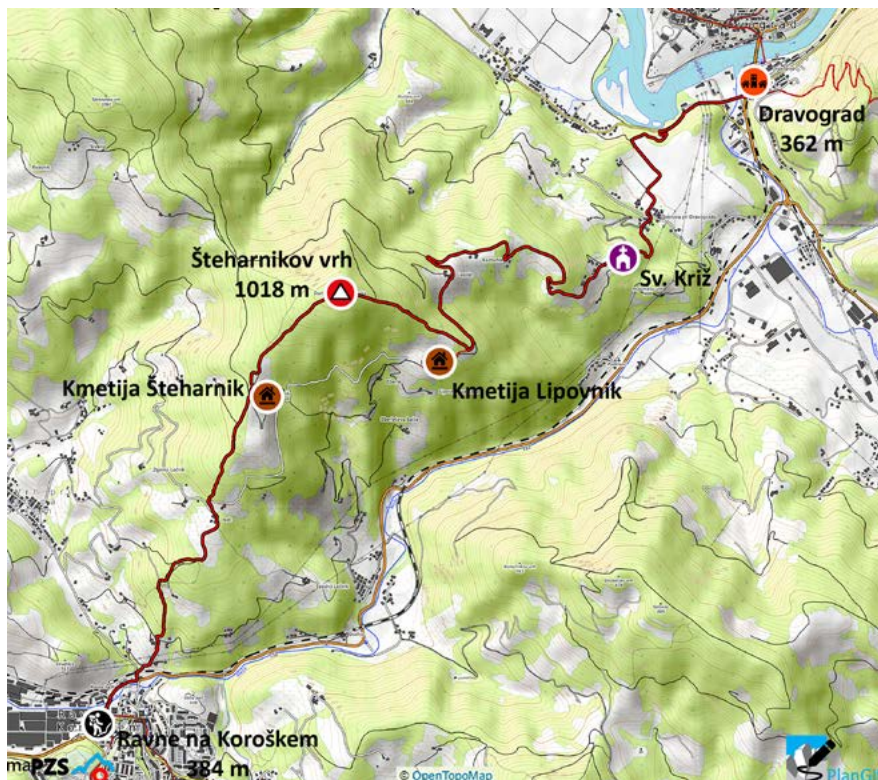
Vodnik: Marta Prah, Bojan Šipek in ostali, ur. Franc Verovnik: *Vodnik po Koroški planinski poti*. ZŠD Ravne in MDO PD Koroške, 2019.

Zemljevida: Šaleška dolina, PZS, 1: 50.000; Koroška, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000

Vzpon: Nekaj deset metrov pred cerkvijo sv. Janeza Evangelista v Dravogradu nasproti bencinske črpalke stopimo desno na stransko cesto (Koroška cesta) in gremo po njej v hrib. Konec naselja ozka asfaltna cesta preide v kolovoz, nato se desno odcepi strma pot navzgor (stopnice) in nas v nekaj okljukih pripelje na razgledno vzpetino in lovski dom Grajska Bajta. Od tod je lep razgled na del Dravograda, Črneče, Dobrovo, reko Dravo in Črneško jezero, imenovano tudi Dravograjsko, v ozadju pa na Štehariki vrh. Nedaleč stran so razvaline starega gradu, ki je bil zgrajen pred letom 1161. Za lovskim domom zavijemo levo s ceste in po bližnjici mimo razvalin sodnega stolpa stopimo spet na cesto.

Šteharikov vrh, 1018 m

Karavanke

Sledi še nekaj minut zmerne vzpona in po večinoma gozdni poti kmalu

stopimo na Šteharški oz. Šteharikov vrh, 1018 m.

Sestop: Sestopimo vzhodno po grebenu do cerkve sv. Križa pri Dravogradu. Na začetku je pot zložna, se pa hitro spremeni v strmo gozdno vlako in po 20 minutah stopimo na gozdno cesto. (Če želimo obiskati kmetijo Lipovnik, gremo desno do domačije, oddaljene le nekaj 200 metrov.) Nadaljujemo levo po cesti, sprva še skozi gozd, mimo kmetij Lagoja (Tolsti vrh pri Dravogradu 95a) in Bazovnik (Tolsti Vrh pri Dravogradu 96). Odpre se pogled po spodnji Mislinjski dolini, Dravski in Labotski dolini, nad njima pa na Košenjak. Po cesti pridemo do cerkve sv. Križa.

Žig KPP št. 2 in vpisna knjiga sta v skrinjici na stebru ob cesti pred cerkvijo. Od tu nas čaka še pot po cesti mimo naselja Dobrova in naprej do Črneč. Od Črneč do Dravograda vodi označena pot, čez obnovljen most čez reko Mežo in že smo na avtobusni postaji, od koder se lahko odpeljemo z avtobusom nazaj na izhodišče v Ravne na Koroškem.

Andreja Senica

Košenjake, 1522 m

Karavanke

Po cesti gremo čez dvorišče Beclove kmetije (Goriški Vrh 47) do odcepa kolovoza v levo nazaj in mu sledimo do manjše počitniške hišice, kjer ga zapustimo in gremo desno v gozd. Vzpenjamo se po gozdnatem grebenu Goriškega vrha. Sledimo poti do ceste proti Andrejniku in višje Medvedovi

domačiji (na levi). Kljub lepemu razgledu gremo navzgor do gozdnega roba z lepo urejeno počitniško hišico. Stopimo na slabšo gozdno cesto, mimo klopce na kolovozno pot in nato na cesto, ki vodi h Koparcu. Po cesti gremo desno navzgor, prečimo razpotje in nadaljujemo zložno skozi gozd do

ceste in travnika pri kapelici Trije Križi. Sledimo cesti in po bližnji čez cesto do Jezeve bajte – Lorberjeve domačije sredi lepe jase. Na zgornjem koncu jase prečkamo cesto in malo naprej pridemo do razpotja markiranih poti. Naravnost čez cesto se odcepi pot na vrh Košenjaka, 1522 m, ki ga dosežemo v pol ure. Žig KPP je v skrinjici.

Sestop: Z vrha sestopimo do Planinskega doma Košenjak. Pot nadaljujemo po cesti do Ojstrice, mimo cerkve, kjer se označena pot odcepi skozi gozd. Kar nekajkrat planinska pot prečka cesto in po dveh urah in pol hoje stopimo na asfaltno cesto, ki vodi v središče Dravograda.

Andreja Senica

Uršlja gora, 1699 m

Karavanke

Uršlja gora je s svojo značilno podobo sinonim za Koroško in motiv mnogim ume-
tnikom, izziv planincem ter vzletišče ja-
dralnim padalcem.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za
sredogorje

Višinska razlika: 1288 m

Izhodišče: Slovenj Gradec, 411 m. Av-
tocestno povezavo Ljubljana–Celje

zapustimo na izvozu za Velenje, Slo-
venj Gradec. V slednjem parkiramo v
središču mesta.

WGS84: N 46,510366°, E 15,082046°

Koči: Poštarski dom pod Plešivcem,
805 m, telefon +386 (0)2 822 10 55, mo-
bilni telefon +386 31 799 358; Dom na
Uršlji gori, 1680 m, telefon: +386 (0)64
132 385, e-pošta juvan.nejc2@gmail.com

Časi: Izhodišče–Poštarski dom pod Ple-
šivcem 2 h

Poštarski dom pod Plešivcem–Uršlja
gora 2.30 h

Sestop 4 h

Skupaj 8.30 h

Sezona: Vse leto

Vodnik: Marta Prah, Bojan Šipek in
ostali, ur. Franc Verovnik: *Vodnik po
Koroški planinski poti*. ZŠD Ravne in
MDO PD Koroške, 2019.

Zemljevida: *Šaleška dolina*, PZS,
1 : 50.000; *Koroška*, izletniška karta,
Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000

Vzpon: Z izhodišča v Slovenj Gradcu
gremo po ulicah skozi mesto, preči-
mo potok Suhadolnica ter nadaljuje-
mo mimo gasilskega doma ter cerkve
sv. Radegunde v Starem trgu. Nad njo
stopimo na večje parkirišče in nato
levo ob potoku dosežemo naselje Graj-
ska vas. Skozenj pridemo do ceste Ko-
tlje–Slovenj Gradec, kjer zavijemo de-
sno, prečimo cesto in po poti stopimo
v gozd. Kolovoz nas pripelje do maka-
damske ceste v naselje Vrhe. Mimo
restavracije in cerkve sv. Miklavža do-
sežemo potok, ga prečimo in nadalju-
jemo po strmi poti navzgor do travnika

Še nekaj korakov in dosegli bomo vrh Uršlje gore ... Foto Gorazd Gorišek

Kremžarjev vrh, 1164 m

Karavanke

Kremžarjev vrh nad Slovenj Gradcem je
priljubljen planinski cilj, ki ga lahko obi-
ščemo v vsakem letnem času. Nanj vodi
lepa pot, v koči nas pričaka vedno prija-
zna osebje.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za
sredogorje

Višinska razlika: 704 m

Izhodišče: Naselje Gradišče, 460 m.

Avtocestno povezavo Ljubljana–Celje
zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj
Gradec. V slednjem v centru mesta na
krožišču sledimo oznakam Legen, Kope.
Nato nadaljujemo naravnost proti Gra-
dišču po dolini potoka Reka ter zavije-
mo levo v smeri domačije Gradiščar. Na
ostrem desnem ovinku se pri znamenju
nahaja označeno in urejeno parkirišče.

WGS84: N 46,514833°, E 15,099422°

Koča: Koča na Kremžarjevem vrhu,
1102 m, telefon +386 (0)2 88 44 883

Časi: Izhodišče–Koča na Kremžarjevem
vrhu 2 h

Koča na Kremžarjevem vrhu–Krem-
žarjev vrh 20 min

Kremžarjev vrh–Gradišče 1.30 h

Skupaj 4 h

Sezona: Vse leto

Vodnik: Marta Prah, Bojan Šipek in
ostali, ur. Franc Verovnik: *Vodnik po
Koroški planinski poti*. ZŠD Ravne in
MDO PD Koroške, 2019.

Zemljevida: *Šaleška dolina*, PZS,
1 : 50.000; *Koroška*, izletniška karta,
Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000

Vzpon: Z izhodišča nadaljujemo po as-
faltni cesti vzhodno (ob križišču, kjer
smo parkirali, lahko začnemo po poti
mimo postaj križevega pota ali po ne-
markirani poti, ki se odcepi takoj na
križišču – vse poti pa se po nekaj minu-
tah združijo). Nato se hitro priključimo
označeni poti iz Slovenj Gradca. Kmalu
nas markacije usmerijo rahlo levo na

Koča pod Kremžarjevim vrhom Foto Gorazd Gorišek

in nato proti kmetiji Sečnjak. Pred njo zavijemo desno na asfaltno cesto in po njej smo kmalu pri cerkvi sv. Roka na Selah. Nadaljujemo mimo gostilne Klančnik (Sele 21), kmetije Gostenčnik (Sele 22) do križišča. Zavijemo desno in po cesti nadaljujemo do razpotja, kjer zavijemo levo proti kmetiji Španžel (Sele 33). Mimo kmetije in čez travnike v 15 minutah dosežemo Poštarski dom pod Plešivcem, 805 m. Žig KPP in vpisna knjiga sta v domu.

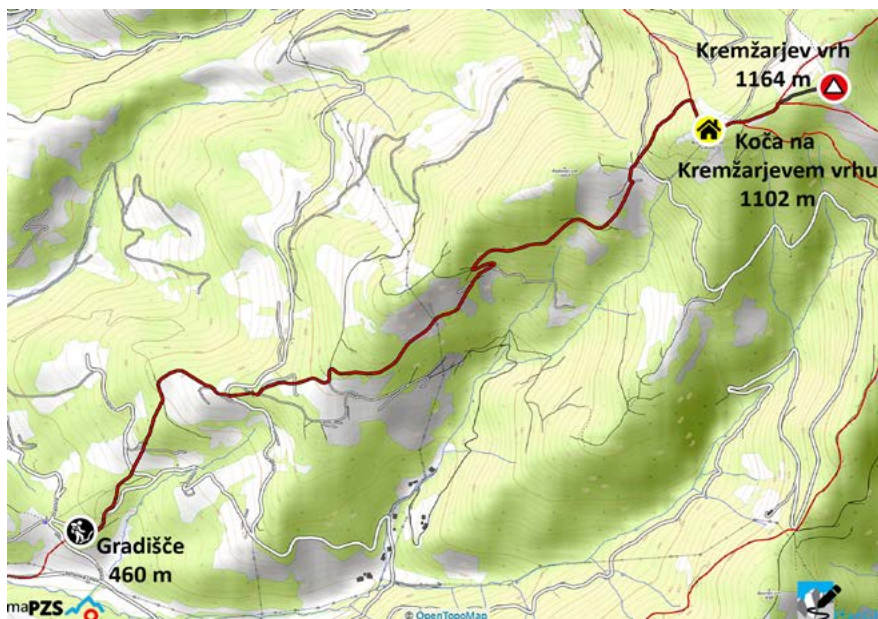
Južno od doma na razpotju izberemo pot čez Kozarnico, zato zavijemo desno na kolovoz, ki nas pripelje do naslednjega razpotja; tu spet zavijemo desno. V nadaljevanju se vzpenjamo ali po poti ali sledimo gozdni cesti. Pot čez Kozarnico vodi po severnem pobočju Plešivca. Mimo klopce v kratkem dosežemo preval med Črnim vrhom, 1335 m, in Malim vrhom, 1445 m. Po položnejšem pobočju pridemo do prvega razpotja (desno odcep k Ivarčemu jezeru) in

naslednjega (levo odcep za Poštarski dom čez Kal). Po bližnjici dosežemo cesto, ki pelje do RTV oddajnika na vrhu, ji nekaj časa sledimo, a jo zapustimo in mimo klopce po poti dosežemo razpotje (levo odcep za Sleme). Zavijemo desno in se vzpnemo do Doma na Uršlji gori in v nekaj minuta še do samega vrha Uršlje gore z RTV oddajnikom (1699 m). Žig KPP in vpisna knjiga sta v koči.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Senica

Kremžarjev vrh, 1164 m

pešpot, ki se vzpenja skozi gozd (kmalu se z leve priključi prej omenjena neoznačena pot, nekoliko višje pri prečanju makadamske ceste še pot ob postajah križevega pota). Vzpenjamo se čez razgledno travnato pobočje, prečimo

slabšo cesto in ponovno stopimo v gozd. Prečimo naslednjo senožet in po njenem robu nadaljujemo do manjšega zaselka, kjer stopimo na cesto. Gremo mimo razpela in s ceste zavijemo levo na širok kolovoz, ki ga že po nekaj

metrih zapustimo. Oznake nas namreč usmerijo desno navzgor, na pot, ki nas skozi gozd pripelje do naslednjega zaselka. Tu ponovno stopimo na cesto, ki ji sledimo v levo. Po nekaj minutah hoje po cesti pridemo na križišče, kjer nadaljujemo naravnost po spodnji cesti, ki nas pripelje do naslednjega zaselka. Le nekaj metrov pred hišo označena pot zavije levo in se nadaljuje po kolovozu. Tej poti nato sledimo do naslednjega zaselka, za katerim nekaj metrov hodimo po cesti. Markacije nas tu ponovno usmerijo na pešpot, ki nekoliko višje še enkrat preči cesto. Po krajšem vzponu pridemo do razpotja (levo pot iz Dravograda). Mi nadaljujemo desno in po krajšem vzponu po deloma neporaščenem pobočju pridemo do Koče pod Kremžarjevim vrhom, 1102 m. Nadaljujemo mimo koče in zanimive kapelice z zvonom želja. Skozi gozd nas pot v strmejšem vzponu pripelje na poraščeni Kremžarjev vrh, 1164 m.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Senica

Dekle, ki stalno preseneča

Liv Sansoz poznam že od leta 1993. Takrat sva obe začeli s tekmovalni v svetovnem pokalu. Če sem jaz začela svojo tekmovalno pot postopoma, iz ozadja, je ona že takoj pristala med deseterico in na svoji četrti tekmi stopila na stopničke za zmagovalke. Do leta 2000 je bila stalno v vrhu, tako v težavnostnem kot v balvanskem plezanju.

*Liv Sansoz v francoskem plezališču Buoux
Foto Aurelie Morrison*

Dvakratna svetovna prvakinja in trikratna skupna zmagovalka svetovnega pokala je slovenskemu občinstvu verjetno najbolj ostala v spominu kot štirikratna zaporedna zmagovalka tekme v Kranju. Leta 2000 je s smerjo Hasta la Vista v Mt. Charlostone (ZDA) postala druga ženska na svetu s preplezanim smerjo 8c in več. Njeno zelo uspešno kariero je ustavila poškodba hrbtenice, posledica padca, ko jo je varovalo dekle, ki ni znalo uporabljati grigrija. In to je le ena v vrsti poškodb, ki so se zvrstile v naslednjih letih. Najhujši je bil zlom medenice pri BASE-skoku leta 2009, zaradi katerega je bila tri mesece prisiljena ležati. A kaže, da je vse to le okrepilo njen značaj. Leta 2011 se je iz ljubezni do gora preselila v Chamonix. Postala je gorska vodnica ter ena redkih žensk, ki so osvojile vseh 82 štiritisočakov.¹ Konec letošnjega julija je postala prva ženska, ki je v tandemu z jadralnim padalom poletela z osematisočaka K2, 8611 m.

Bi se opredelila kot plezalka ali kot alpinistka?

Dobro vprašanje! Ne morem se uvrstiti v nobeno od teh kategorij, čeprav imam zelo plezalno preteklost. Zdaj plezam veliko manj in sem veliko več v gorah, kjer tudi plezam, a tudi veliko smučam in skačem z

jadralnim padalom. Nisem alpinistka, ki bi šla sama v severno steno Grandes Jorasses. To nikoli ne bom. Sem pa zdaj postala tudi malce himalajistka (*smeh*).

Ti si me že velikokrat presenetila; na tekmah smo vsi mislili, da te je zelo strah pasti, ker si vedno zakričala. Potem sem zvedela, da skačeš s padalom, pozneje si se celo nekaj let ukvarjala z BASE-sko-ki. Še bolj sem bila presenečena, ko sem slišala za vajin projekt za K2, saj vem, da te, tako kot mene, rado hitro zebe. Od kod ta zamisel?

Z Zebom sva imela že nekaj let željo po lepem skupnem projektu. Tu, v dolini Chamonixa, sva opravila že veliko lepih vzponov z mešanico alpinizma, plezanja in jadralnega padalstva. A Zeb je imel željo po nečem večjem, ambicioznejšem. Ker je bil že dvakrat na Everestu in je že poletel z njega, si je tokrat zaželel poleteti s K2. Ko sva se začela pogovarjati, sem si rekla, da je osematisočak zame nemogoč, ker nisem odporna na mrz. A hkrati me veliki izzivi najbolj motivirajo, tako da sem rekla: „OK, pa poskusiva!“ A prej sem se želela preizkusiti na sedematisočaku, da bi videla, kako reagiram na velikih višinah, na mrz in kako je leteti s padalom, ko je gostota zraka manjša. Tako sva bila lani oktobra na sedematisočaku Himlung Himal, 7126m.² Plezala sva v severni steni, kjer je bilo

¹ Miha Valič (4. 11. 1978–4. 10. 2008) se je med 27. decembrom 2006 in 7. aprilom 2007 v 102 dneh povzpел na vseh 82 štiritisočakov. Zaradi slabega vremena se je projekt podaljšal za 20 dni (op. ur.).

² Zaradi močnega vetra nista poletela z vrha, temveč z višine 6700 metrov. Takrat vsak s svojim padalom.

ekstremno mraz, tako da sem se spraševala, kako bom zdržala na K2. Vseeno nisem izgubila motivacije. Rekla sem si, da obstajajo rešitve v dobrih oblačilih in grelcih za prste. In če moje telo vseeno ne bi prenašalo mraza, bi se pač obrnila in šla nazaj. Dokler ne poskusiš, ne veš.

Kako dolgo sta pripravljala projekt?

Zamisel se je porodila že konec leta 2019, potem pa je bilo na poti nekaj ovir. Predvsem Zebova nesreča pri pristanku leta 2021, ko si je zlomil medenico, komolec in zapestje ter leto pozneje moji izpiti za gorsko vodnico. Zato so se prave priprave začele šele lani (2023 op. a.). Za naju je bilo najpomembneje imeti kar se da lahka padala. Za primerjavo, tandem padalo, ki ga Zeb uporablja na Mont Blancu, tehta 4 kg, a je treba dodati še sedeža. Tisti, s katerim je bil leta 2001 na Everestu, je tehtal 6 kg. Zato je s sabo vzel tudi dodatni kisik, ker na taki višini nositi težko padalo ni mačji kašelj. K2 sva želela osvojiti brez umetnega kisika, zato sva potrebovala izredno lahko padalo. Sodelovala sva s podjetjem Niviuk, ki nama je izdelalo padalo, težko samo 2,4 kg. Vedela sva, da ga bova do vrha lahko nosila brez dodatnega kisika.

Torej je bilo že od začetka jasno, da bosta z vrha poletela v tandemu, in ne vsak s svojim padalom?

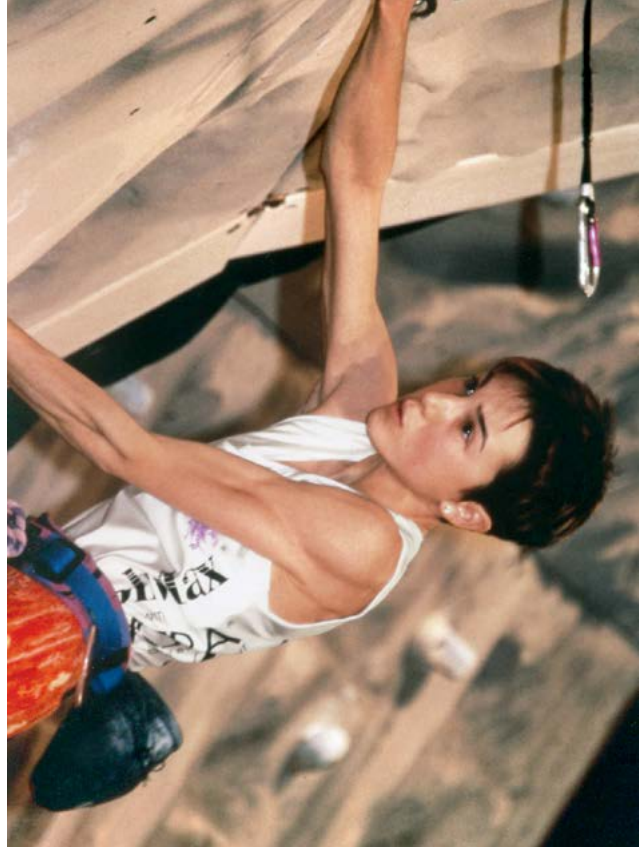
Zeb je imel že od začetka v glavi to zamisel, jaz pa najprej nisem bila čisto prijaznjena z njo. Prvič zato, ker si v tandemu kot potnik zelo pasiven. Drugič, ker veliko letam z jadralnim padalom, sem želela leteti sama. In tretjič, želela sem pokazati, da smo ženske sposobne fizično in tehnično zahtevnih stvari. Veliko sva se pogovarjala in se končno odločila, da je tandem najvarnejša rešitev. Iz več razlogov. Tandem pomeni, da ves čas ostaneva skupaj, kot naveza na gori in potem v padalu. Če bi imela dve padali, in enemu ne bi uspelo vzleteti, bi drugi ostal sam. Druga prednost je bila ta, da Zeb leta s padalom že več kot 40 let. Pri vzletu mu ni treba več razmišljati, vse gre avtomatsko, po občutku. Jaz bi morala bolj premišljevati, ker pa so možgani in naše gibanje na taki višini zelo počasni, bi mi bilo verjetno bolj komplicirano vzleteti. A nisem poskusila, zato ne vem.

Kdaj si začela skakati s padalom?

Najprej bolj malo pri 15 letih, ko so v našo dolino Bourg Saint Maurice prispela prva padala. Oče je bil navdušen nad letenjem, tako da sem začela z njim. Potem se je zgodilo veliko nesreč in mama je rekla, da morava nehati. Pozneje sem se v jadralno padalstvo povrnila po plezalni nesreči leta 2001, ko nisem več tekmovala. To je bila aktivnost, v katero nisem vlagala veliko energije, letela sem le za zabavo v prostem času. Vendar ko sem začela projekt 82 štiritisočakov, sem se jadralnemu padalstvu posvetila bolj resno.

Kako si se fizično pripravljala na K2?

Od konca leta 2023 sem trenirala pod vodstvom kondicijskega trenerja; treningi so bili precej težki, a pozimi nisem dosti delala kot vodnica. Veliko sem bila

Liv Sansoz je na svetovnem prvenstvu v športnem plezanju v Parizu 1997 postala svetovna prvakinja.

Arhiv Liv Sansoz

na turnih smučeh, v hitrem tempu sem naredila precej višinskih metrov in tudi veliko zelo dolgih tur. Bolj ko se je bližal datum odhoda, bolj intenzivne so bile vadbe. Na primer vertikalni kilometer s 23 kg težkim nahrbtnikom. Bilo je težko, a mislim, da mi je res koristilo, saj je bila gaz na K2 zelo strma. Fizično še nikoli nisem bila v taki formi kot pred odhodom na odpravo.

Čakanje na sam vzpon je bilo pa zelo dolgo. Verjetno težje kot čakanje v izolacijski coni pred tekmami?

Ja, res je. Odprava je trajala dva meseca. V baznem taboru smo bili 45 dni. Od tega smo imeli tri tedne res slabega vremena s sneženjem, mrazom in močnim vetrom na višini. Psihično ni bilo lahko, treba je bilo ostati motiviran in v gibanju. Res je, da sva si v nekem trenutku rekla, mogoče je bolje, da se vrneva v Francijo in greva delat, kot da čakava v tem majhnem šotoru na izboljšanje vremena, ki ga niso in niso napovedali. Ko sva že skoraj obupala, je končno le prišlo tridnevno vremensko okno, čisto na koncu najinega bivanja v bazi.

In potem ste vsi šli v akcijo! Konec julija je bilo v tistem koncu Himalaje veliko odmevnih dosežkov. Imam občutek, da je zdaj treba iti v Himalajo, kot se je včasih hodilo v Yosemite.

V bazo smo prišli zgodaj, tako da smo bili med prvimi, ki smo postavili šotore. Na koncu nas je bilo okoli 500. Za vrh je bilo izdanih 110 dovoljenj, a za enega plezalca so potrebni vsaj štirje spremljevalci. Letos je bilo posebno leto, saj je bila 70. obletnica prvega vzpona na K2. Leta 1954 so vrh po grebenu Abruzzi, smeri,

po kateri sva šla gor tudi midva, dosegli Italijani in zato je bila tam velika italijanska nacionalna odprava. A smo se pri vzponu na vrh lepo porazdelili. Midva sva šla iz baze direktno do tabora 2, tako da sva prehitela večino velikih odprav.

Kar štirje Francozi ste 28. julija poleteli z vrha. Ste vedeli za načrte drug drugega?

Benjamin Védrines je že lani javno oznanil, da se po neuspelem poskusu leta 2022, ko je zaradi hipoksije izgubil zavest, vrača na K2 z namenom izboljšati hitrostni rekord. Preko sponzorja Niviuk sva zvedela, da ima tudi Jean-Yves Fredriksen namen poleteti z vrha K2. Tako smo se jeseni slišali in zmenili, da se združimo v eno odpravo in smo dva meseca preživeli skupaj. Medsebojno smo se vzpodbujali in bili na vezi tudi med vzponom. Zato sva vedela, da je Benjamin postavil nov rekord (10 h, 59 min 59 s) in kot prvi poletel z vrha.

Polet z vrha se sliši zelo udobna rešitev. Zakaj, po tvojem mnenju, ni tega nihče storil že prej? Še posebej, ker je Jean Marc Boivin z zmajem že leta 1979 poletel iz tabora 4 na 7600 metrih. Poskusov je bilo že nekaj. Zakaj ni še nobenemu uspelo?

Ker je težko. Težko je osvojiti vrh brez kisika, poleg tega moraš biti izkušen jadralni padalec, da upaš poleteti z vrha v stanju fizične in psihične utrujenosti. Največji faktor so seveda vremenske razmere. Na K2 je večino časa slabo vreme in zelo vetrovno. V enem mesecu so bili samo trije dnevi brez (pre-)močnega vetra. Res smo imeli srečo, da so bile vse zvezde na pravem mestu. Če ne bi bilo tega vremenskega okna, ne bi mogli poleteti.

Misliš, da bodo v prihodnosti postali poleti z vrha nekaj klasičnega?

Mislim, da bodo, zaradi razvoja opreme in dejstva, da vedno več ljudi leta z jadralnim padalom; v visokogorju je vedno več alpinistov s padali. Ampak mnogi niso odgovorni. Vedno pogosteje vidim ljudi, ki se po dvajsetih skokih podajo na resne vrhove. Manjka jim veliko izkušenj, zato je tudi vedno več nesreč.

Če se vrneva k vrhu. Kakšni so bili tvoji občutki na vrhu K2 v primerjavi z občutki na vrhu tekmovalne smeri?

Gre za nekaj popolnoma drugačnega. Na tekmovalnih gre za zelo močne občutke. V smeri si osem minut, ki jih doživljaš zelo intenzivno. Tukaj je šlo za dva meseca s tremi zelo intenzivnimi dnevi. Prvi dan sva šla iz baze na tabor 2, drugi dan do tabora 3 na 7400 metrih in zadnji dan do vrha. Gre za veliko počasnejši napor, ki pa je še vedno zelo intenziven. A za tabo ni publike, ki bi te spodbujala, in ni zmagovalnih stopničk, na katere stopiš po osvojenem vrhu. Ko sva zapustila tabor 3, nisva bila prepričana, ali bova osvojila vrh, ker sva bila zaradi slabega vremena premalo aklimatizirana. Idealno bi bilo, da bi prej vsaj enkrat spala nad 7000 metri, midva pa sva bila najvišje le 6600 metrov. Rekla sva si, da bova šla

najvišje, kar zmoreva brez tveganja. Glavno je, da vse skupaj ostane zabava.

Navsezadnje sva po 14 urah in pol hoje 28. julija ob 16 h stala na vrhu. Zadnjih 150 višinskih metrov je bilo zelo napornih. Zanje sva porabila tri ure! Nikamor se nisva premaknila, najini telesi nista delovali normalno, tudi razmišljala sva zelo počasi. Zeb je imel pod prehodom skozi zloglasni Steklenični vrat krizo, zato sva tam zamenjala nahrbtnike. Vzela sem padalo, da je lažje prišel do vrha in s tem prihranil energijo, potrebno za vzlet. Tu lahko naredim primerjavo s tekmami, kjer je v odločilnem trenutku glava tista, ki ti omogoča, da narediš še en gib več. Znašla sem se v podobnem trenutku kot na tekmah, ko glavo sprogramiraš tako, da splezaš do vrha. Seveda sva si postavila časovni limit, ki ga nisva smela prekoračiti, da bi se v primeru, če ne bi mogla vzleteti, lahko peš vrnila nazaj. Nisva hotela priti na vrh za vsako ceno.

Kljub utrujenosti sta vzpon tudi snemala. Ti to ni bilo odveč?

Treba je paziti in ostati zbran. Med vzponom je bilo veliko trenutkov, ko zaradi utrujenosti nisva mogla snemati. Zeba sem prosila, naj pritisne na gumb

kamere, ki je bila v mojem nahrbtniku, a mu ni uspelo. Nisem vztrajala, saj se je bilo treba skoncentrirati na naju. Na koncu sem si rekla, da vrh je pa vseeno treba posneti, zato sem vzela kamero iz nahrbtnika, snela rokavice in pritisnila na gumb. To mi je pobralo res veliko energije, ki je že tako ni bilo veliko. Palice, na kateri je bila kamera, nisem mogla držati v stegnjeni roki, tako da so posnete le najine čelade (*smeh*). Nad 8300 metri je telo v „načinu preživetja“, to je bilo očitno.

In potem sta poletela ...

Da, bil je magičen, čudovit let! Medtem ko sem občudovala razgled in se veselila, da sva na vrhu, je bil

*Liv in Zeb med poletom z vrha K2 nad ledenikoma Godwin Austen in Baltoro, 28. 7. 2024
Arhiv Liv Sansoz in Zeb Roche*

Vaja v letenju s
padalom v tandemu

Foto Benjamin
Vedrines

Zeb že pri pripravah za vzlet. Začel je opazovati teren in veter, takoj je vedel, kako je treba pripraviti padalo. Vedeti je treba, da je na takih višinah gostota zraka in s tem nosilnost padala veliko manjša, kot sva navajena. Se pravi, da naju padalo ne bo takoj poneslo. Rešitvi za to sta dve: več vetra, ali pa je treba hitro teči. Ko sva prišla na vrh, vetra skoraj ni bilo, zato sva vedela, da bo treba teči. A po 14 urah hoje je to na 8611 metrih težko. Na srečo je bil sneg trd, tudi prostora je bilo nekaj, tako da nisva bila takoj nad praznino.

Ni šlo vse popolnoma tekoče. Prvi poskus nama ni uspel. Zeb je bil že pripet na padalo, ko mi je rekel, naj lepo razpnem jadro. Hodila sem okoli jadra, ko dejal: „Ne, ne ga razpreti, pusti ga na kupu.“ Strah ga je bilo, da pride sunek vetra, ki bi napolnil jadro, ga dvignil in bi poletel brez mene. Tako da sva poskusila z nepripravljenim jadrom, a brez vetra je le-to samo zdrselo na najine noge, namesto da bi se napihnilo nad nama. Morala sva iti nazaj gor, kar je bil spet velik napor. Potem sva bolje pripravila jadro, v tistem trenutku je na vrh prišel še italijanski prijatelj, ki nama je držal jadro toliko, da se je napihnilo in dvignilo. Začela sva teči, vse je šlo super in bila sva v zraku. Petintrideset minut pozneje sva pristala v baznem taboru. Razgled je bil neverjeten!

Kaj pa vajina oprema v taboru 3?

To sva že vnaprej organizirala in plačala pakistanskega nosača, ki nama je prinesel vso opremo. Vedela sva, da po vrhu ne bova imela energije, da bi se vrnila na 7400 metrov. A se je zmotil in je podrl šotor italijanske odprave, kljub temu da sva mu vse pripravila v nahrbtnik. Tako je moral ponjo še enkrat.

Imata že nove projekte?

Trenutno delamo na filmu, kar nama vzame veliko časa. Po tako velikem projektu ne moreš kar takoj začeti razmišljati za naprej. Najprej si je treba vzeti čas in uživati uspešno izveden projekt.

Še vedno živiš bolj od sponzorjev ali bolj od gorskega vodništva?

Od sponzorjev. Kot gorska vodnica delam, a ne za preživetje, kar je bolje, saj si delo lahko izberem. Raje imam kvaliteto kot kvantiteto. Veliko delava tudi skupaj z Zebom, ker imava goste, ki si želijo tudi leteti.

Kaže, da sta z Zebom v življenju in v delu zelo usklajen tim. Zadnjič si rekla, da je on bolj *free-style*, ti pa zelo redoljubna, a da v življenju oboje deluje.

Zeb je zelo instinktiven, stvari dela po občutku. Jaz veliko razmišljam, analiziram, načrtujem in imam rada kontrolo nad stvarmi. Res je, da sva si zelo različna po značaju, a se dobro dopolnjujeva, posebno v gorah. Zdaj se že zelo dobro poznavata in veva, kako drug deluje. Zebu šesti čut pove, kaj je treba narediti. Večinoma ima prav, a kdaj kaj spregleda in ga na to opozorim.

Pred leti si uspešno že izpeljala en projekt, povzela si se na vseh 82 štiritisočakov. Od kod zamisel za ta projekt?

No, pri meni je trajalo malo dlje kot pri Kilianu Jornetu, ki je za to letos avgusta porabil 19 dni! Za cilj sem si dala eno leto, a potem je trajalo malo dlje, ker sem si vmes pomrznila palca na nogah. Zame hitrost ni bila bistvena, želela sem jih preplezati v svojem

ritmu, s prijatelji in brez pomoči gondol ter sedežnic. Za mano je bilo dolgo obdobje težkih poškodb in želela sem imeti lep projekt v bližini doma. Prej sem zelo veliko potovala po svetu. Potem sem se vprašala, zakaj bi potovala v Patagonijo, Pakistan, na Kitajsko odkrivati gore, če imam pred domačimi vrati izjemno veliko igrišče. Prej sem poznala le kakšnih 10 ali 20 odstotkov Alp. Želela sem si jih bolje spoznati. Nisem mislila na rekord. Kar je opravil Kilian, je izreden dosežek, prekolesaril ali prehodil je po sto kilometrov na dan, naredil po 10 tisoč višinskih metrov, spal po štiri ure in to je zdržal 19 dni! Strah me je bilo, da bo zaradi utrujenosti storil kako napako in se poškodoval, a je vse zelo dobro obvladoval. Projekt štiritisočakov me je dobro postavil nazaj na tire. Poleg tega sem preplezala toliko stvari, da mi je manjkalo le malo dodatnih vzponov, ki so potrebni za pristop na sprejemne izpite za gorskega vodnika.

Kmalu zatem si postala tudi gorska vodnica. Ali je bila zamisel, da se poskuša na sprejemnih izpitih za gorske vodnike bolj osebni izziv ali si si res želela to opravljati kot poklic?

Obojega malo. Med desetimi in petnajstimi leti starosti sem prebrala zelo veliko knjig o gorah, alpinistih, vodnikih in tudi sama sem želela postati vodnica. Potem sem se s tekmovalni in športnim plezanjem malce oddaljila od tega. Malce zato, ker je bil to takrat bolj moški poklic, pa tudi zato, ker sem mislila, da je pametneje, če si najdem poklic, kjer bodo bolj delali možgani in ne bo vezan na fizično aktivnost. Zaključila sem študij psihologije in nekaj let sodelovala z vrhunskimi športniki. Toda leta minevajo, sponzorji me sicer še vedno podpirajo, a enkrat se bo to končalo. Ko sem se vprašala, kaj bi rada počela, se res nisem videla v pisarni. Prerada sem zunaj, v naravi. Zato sem šla na sprejemne izpite za vodnico. Izziv je bil velik, saj sem bila z več kot 40 leti najstarejša. Vsi profesorji so me poznali, zato sem čutila še dodaten pritisk in tremo. Ni bilo vedno prijetno. A zdaj imam poklic, s katerim sem lahko v naravi.

Lahko torej rečemo, da je bila tvoja tekmovalna kariera samo „odstavek v oklepajih“ tvojih aktivnosti v gorah, saj si že prej veliko turno smučala, bila pri štirinajstih na Mont Blancu.

Pa res, nikoli nisem gledala tako na to, a mogoče imaš prav. V plezanje sem prišla preko gora; včasih je bilo pri turnem smučanju treba preplezati kak raz, da sem prišla do vrha. Plezanje mi je bilo všeč, prosila sem starše, da so me vpisali v plezalni klub. Kmalu sem bila že na prvih tekmah.

Ko si tekmovala, si imela težave z anoreksijo. Kako zdaj gledaš nazaj na to obdobje, imaš kaj posledic? Glede na to, kaj si opravila v zadnjih letih, je očitno, da si se dobro postavila nazaj.

Mislím, da mi je že dejstvo, da sem tekmovala, pomagalo, da sem se anoreksije rešila. Pri meni je bilo preprosto. Ko sem šla v srednjo šolo, sem bila v in-

ternatu s svojo najboljšo prijateljico, ki se je sama sebi zdela predebela, tako da ni več jedla. Jaz sem jo naivno posnemala. Razlika je bila v tem, da je ona za vikend šla domov in je pri starših jedla normalno, jaz pa tudi doma nisem več jedla. Hitro sem padla v začaran krog. V istem času sem začela plezati in tekovati, kjer je seveda laže, če si lažji. Ker sem nekdo, ki je zelo odločen in nepopustljiv, sem nadaljevala v tem ritmu, kajti če boš jedla, se boš zredila in boš pretežka. Gre za zelo kompliciran mentalni začarani krog. Gre za samouničevalno obnašanje, ki se ga ne zavedaš. Težko je najti izhod iz tega. Mislím, da mi je dejstvo, da sem veliko trenirala, da sem morala prenesti tudi po osemurne treninge, pomagalo, da sem si rekla, moram jesti. Če ne bi, ne bi zdržala. Ko gledam nazaj, lahko trdim, da je bilo to težko obdobje, ker mi starši niso znali pomagati, jaz pa nisem vsega dobro razumela. V tistem času se tega problema in nevarnih posledic še niso prav zavedali, tudi na plezalni zvezi ni bilo nikogar, ki bi bil usposobljen, da bi mi pomagal. A zakaj bi se vmešavali v to, če imajo športnico, ki zmaguje na vseh tekmah?

Po drugi strani pa sem potem, ko sem se tega rešila, postala psihično močnejša in oborožena za premagovanje drugih kompliciranih situacij. Rekla sem si: „Če mi je uspelo premagati anoreksijo, mi bo uspelo premagati katerikoli problem v življenju.“ Če se vrnem k posledicam, mislim, da imam krhkejšje kosti, kot bi bile, če ne bi bilo tega obdobja v mladosti. Bila so leta, ko sem si stalno lomila kosti. Zdaj imam že deset let mir in telo deluje normalno. A vem, da bom imela posledice, saj jih večletno odrekanja hrani gotovo pusti. Govoriti o anoreksiji zame ni tabu, a gre za zelo občutljivo temo. Veliko je plezalk, ki pravijo, da bi morali vsi spregovoriti o tem, a je toliko različnih vzrokov anoreksije, da ne moremo vreči vsega v en koš. Vsak primer je specifičen od osebe do osebe.

Za konec še to. Te je K2 motiviral za še kaj drugega v Himalaji ali ti en osematisočak zadostuje?

Kot sem že rekla, je zdaj najprej čas za „prebavljanje“ te avanture. Z glavo sem še vedno v Pakistanu. A zakaj pa ne še na kak osematisočak? ●

Bertrand Roche – Zébulon (4. 3. 1973)

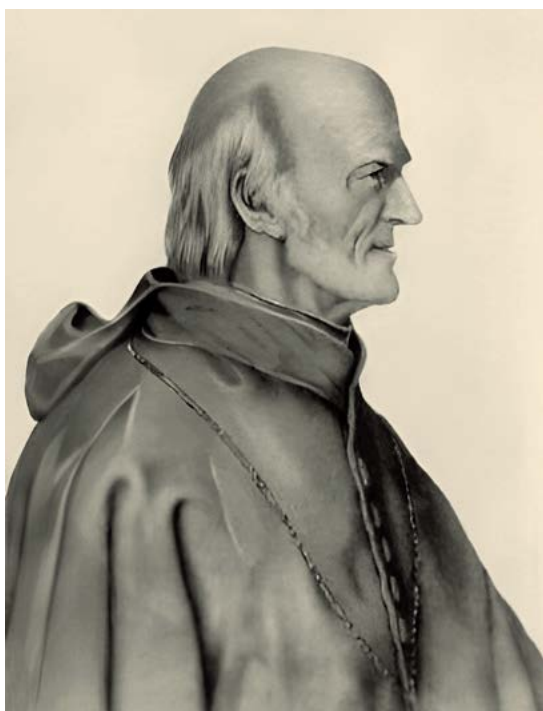
Livin življenjski spremljevalec zadnjih šest let ni kar nekdo. Njegov vzdevek izhaja iz junaka francoskih risanih filmov, ki je imel namesto nog vzmeti. Sklepamo lahko, da kot otrok ni znal biti na mestu. Že pri enajstih letih je bil na vrhu Mont Blanca, pri dvanajstih je začel z jadrnim padalstvom in je preplezal smer Nos v Yosemiteih. Pri sedemnajstih je bil na vrhu Mont Everesta. Vse to s svojim očetom Jean-Noelom Rochem, ki se je leta 1984 s Pierrom Béghinom povzpел na Daulagiri. Leta 2001 je bil Zeb prvi, ki je v tandemu s svojo takratno ženo poletel z vrha Mont Everesta. Je prvi, ki je poletel z vseh najvišjih vrhov sedmih kontinentov.

Dušan Škodič

Mož mrkega pogleda in mehke duše

Valentin Stanič (1774–1847)

Veljal je za prvega alpinista v Vzhodnih Alpah. Danes je Stanič kot alpinist bolj znan v nemškem kot v svojem domačem okolju. Doma so ga namreč ljudje poznali po vsem drugem, le po alpinizmu ne.

Valentin Stanič
Vir svetovni splet

Staniča se planinci največkrat spominjamo kot drugoprstopnika na Veliki Klek (Grossglockner) leta 1800 in prvoprstopnika na najvišji vrh Watzmanna (Mittelspitze) leto pozneje. Vzpona na najvišji vrh današnje Avstrije in na Watzmann, eno najbolj ikoničnih gora v Berchtesgadenskih Alpah, sta mu prinesla slavo daleč onstran Karavank, kjer mnogo ljudi niti ne ve, da je bil mož, ki ga po nemško podpisujejo Stanig, po rodu Slovenec.

Valentin Stanič se je rodil pred 250 leti, 12. februarja 1774. Opisi sodobnikov navajajo, da je bil velik, koščen in močan mož. Glavo je držal malo naprej nagnjeno; čelo je imel visoko, obraz podolgovat, nos šilast in oči rdeče. Še kot otrok je padel na domače ognjišče in v spomin so mu ostale krvave veke, »tako da ga je bilo strašno pogledati«. Govoril je glasno in trdo.

Takšen je bil njegov zunanji videz. Njegovih podob se je ohranilo zelo malo, dejansko pa vse izvirajo iz litografije, ki je nastala po risbi Münchenskega slikarja Wilhelma Gaila. 72-letnega Staniča je portretiral v

Gorici,¹ bilo je leta 1846, eno leto pred njegovo smrtjo. Portret s svojo pojavo dejansko ne pripomore, da bi v njem prepoznali človeka mehke duše, kakršen je bil. In ker imajo »vsake oči svojega malarja«, je včasih dovolj malenkost, da vidijo, česar morda sploh ni.

Stanič – alpinist

Planinska javnost se je o Staniču alpinistu seznanila v člankih in razpravah, ki so jih spisali publicisti, rojeni daleč po njegovi smrti. Evgen Lovšin (1895–1987) je bil priznan planinski publicist, ki je napisal knjižico *Valentin Stanič: prvi alpinist v Vzhodnih Alpah*, izdala jo je Planinska založba leta 1956. Lovšin je opisal Staniča že tudi v poglavju knjige *V Triglavu in v njegovi soseščini*. Knjiga je bila pravcati čudež, saj jo je Slovenskemu planinskemu društvu uspelo izdati sredi vojne vihre, leta 1944. A osredotočimo se le na opis njegovega vzpona na Triglav, saj je ta prispeval levji delež slabe popotnice človekovi osebnosti. Podlaga zanj je bil Staničev zapis, ki ga je med zapuščino našel Dragotin (Karel) Dežman in ga objavil leta 1857 v ljubljanskem nemškem časopisu, *Laibacher Zeitung*. Najverjetneje zapis sploh ni bil predviden za objavo, razkriva pa nam neroden pripetljaj z domačim vodnikom, za katerega sicer sploh ne bi izvedeli.

Leta 1808 se je Stanič odpravil na Triglav. Ker tedaj še ni bilo označenih poti ali zemljevidov, je v Bohinju najel vodnika, da bi mu kazal pot. Gorski vodnik je bil že renomirani Anton Kos, sin triglavskega prvoprstopnika Matevža Kosa, njegova stranka pa Valentin Stanič, veliki zmagovalac Velikega Kleka in Watzmanna. Vsak zase sta se lahko upravičeno visoko cenila, po drugi strani pa drug o drugem nista vedela popolnoma nič. Pogoji so bili idealni, da bo šlo nekaj narobe takoj, ko bo mogoče.

Vreme se je kvarilo in vodnik je skušal za nadaljevanje poti izsiliti doplačilo. Stanič na to ni pristal in vrh sta naposled dosegla v zelo slabem vremenu. Stanič je zapisal, da je kljub temu opravil meritev višine Tri-

¹ Slikar Gail je bil član upravnega odbora Münchenskega društva proti mučenju živali, tako kot Stanič. Leto pred smrtjo ga je obiskal v Gorici in naslikal portret, ki je nato poleg ostalih visel na sedežu društva v Münchnu.

glava z barometrom. Nato sta sestopila. Prepirljiv se je nadaljeval vse do doline in na koncu je jezni vodnik zahteval že skoraj dvakrat večje plačilo od dogovorjenega. Ker se Stanič s tem ni strinjal, mu je Kos zaplenil del barometra pod pogojem, da mu ga bo vrnil, ko bo dobil dodatno plačilo. Nedopustno izsiljevanje stranke, a treba je vedeti, da gorskih vodnikov v tistem času še nihče na svetu ni izobraževal o njihovih pravicah in dolžnostih.

Lovšin se je iz nekega razloga postavil na stran vodnika, češ da je bil Stanič v svojem zapisu preoster, da je bil mladostno prepirljiv, oblasten in neukročen. Zakaj takšni pridevniki, se lahko samo vprašamo. Ko se je Lovšin rodil, je bil Stanič že 50 let v grobu in ko je pisal članek, živih prič že dolgo ni bilo več. Stanič je imel v času vzpona 34 let, torej je bil vsekakor zrel mož, njegov vodnik pa je bil celo pet let mlajši. Vodnik Kos naj bi bil po Lovšinu tudi utrujen, zato ker je moral pred vzponom na Triglav peš iz Jereke v Srednjo vas, nato k Savici in nazaj v Srednjo vas.

Ampak to je bil le majhen delež poti, ki jo je prehodil Stanič, saj je pred tem pešačil že ves teden iz Kanala mimo Mosta na Soči, skozi vso Baško grapo v Podbrdo in nato čez hribe (prelaz Bača) v Bohinj. Vreme je bilo slabo, zato je spremenil načrt in se odpravil naprej na Bled, dalje v Tržič in čez Ljubelj v Celovec, kjer je obiskal grofa Hohenwarta. Nazaj grede iz Celovca v Bohinj je pešačil skozi Jereko, kjer se mu je pridružil vodnik Kos, in nato sta šla skupaj skozi Srednjo vas proti Savici, si ogledala slap in pod večer nazaj v Srednjo vas, kjer sta imela izhodišče za Triglav. V tem primeru naj bi bil utrujen Kos? Lovšin je očitno navedel zagovor, ki ga ne bi priobčil še tako neroden odvetnik. Kakorkoli že, končalo se je z očitki, Staniča pa žal toliko spravilo ob živce, da je v zapiskih pozabil navesti izmerjeno višino Triglava.

Stanič – nealpinist

Rodil se je v Bodrežu na dokaj trdni kmetiji ob levem bregu Soče. Ker je imel veselje do učenja, ga je oče poslal v Gorico, kjer je končal prve šole. Nadaljeval je v Celovcu in nato bogoslovje doštudiral v Salzburgu. 6. januarja 1802 je bil posvečen v novomašnika in poslan v Banjšice za samostojnega kaplana. V svojo prvo faro se je odpravil peš in vso pot premeril v pičlih šestih dneh (350 km).

Stanič je svoje življenje med domačimi ljudmi začel s prihodom domov. O teh letih in o njegovem življenju, ki je bilo manj prežeto z gorami, lahko za vir vzamemo knjižico, ki je izšla leta 1873 v Gorici z naslovom *Valentin Stanič, feuilleton² iz „Soče“*. Avtor Fran Levec je avtorstvo označil s psevdonimom Paulus, opisuje pa Staničevo življenje od prihoda na Banjšice, skozi Ročinj, do Gorice, kjer je zaključil svojo pot. Levec je imel tedaj še na voljo ljudi, ki so mu iz prve roke opisovali velikega moža.

Na Banjšicah

Za začetek izvemo, da je Stanič izredno ljubil petje, že od dijaških let pa je navdušeno pisal pesmi. Posebno na Banjšicah je bil zavzet za pisanje svetih in posvetnih pesmi (*Pesme za kmete ino mlade ljudi*, Gorica 1838). Tako otroke kot odrasle je zelo navduševal za petje. Otroci so verouk začenjali s petjem, peli so vmes in peli so med potjo po cesti domov. V nedeljo dopoldne se je pred mašo dogajalo, da ga je množica počakala pred župniščem in ga s petjem spremljala v cerkev in po maši nazaj. Zato ni čudno, da so se Staničeve pesmi na Banjšicah tako usidrale, da so se med ljudmi pele še 60 let po njegovem odhodu iz župnije.

*Pogled na Ročinj
od Sv. Pavla
Foto Luka Jurca*

Stanič je imel tudi svojo šolo, za katero je kot sposoben mizar sam izdelal klopi. Zelo se je trudil z opismenjevanjem, pri čemer je v njegove klopi sedlo tudi precej odraslih, ki jim je na svoje stroške razdelil veliko knjig. Še več, Stanič je na Banjšicah osnoval manjšo tiskarno, v kateri je natisnil knjižico, ki jo je sam napisal, postavil, zvezal in razdelil med ljudi. Učenje je vedno rad prekinil s kakšno norčijo, da otrokom učenje ni postalo dolgočasno. Razlik med ljudmi ni delal, tudi odraslim se je znal prikupiti; za vsakega je imel prijazno besedo ali nasvet. Če je šel mimo travnika, kjer so kosili, se je pridružil koscem, in če je kazalo na dež, ko so grabili seno, je pomagal, da so prej končali. Vsako delo mu je šlo nenavadno dobro od rok, vsega se je naučil mimogrede.

Stari ljudje z Banjšic so pravili: »Bil je ‚gospod‘, bil je zdravnik, bil je kmet, zidar in mizar; za vsak nauk je bil, pa bil je tudi šaljiv; bil je oster pa tudi otročji, dober pa tudi hud, potrpežljiv pa tudi nagle jeze, a nikoli ni bil pri miru, vse je delal, vse poskusil, nobeno delo mu ni bilo preveliko, da ga ne bi končal, in nobeno

² Feuilleton – dodatek, priloga časopisu. V tem primeru priloga goriškega časopisa *Soča*.

premajhno, da se ga ne bi lotil. Vse je hotel sam znati in narediti, vse, vse! Niti trenutka ni zapravljal, vedno je delal, a znal je vse s svojo šegavostjo zabeliti, da se mu je moral vsak smejeti.«

Stanič je bil, vse dokler je služboval na kmetih, samozadosten. Bil je dober gospodar, kmet in ljubitelj reda, farani z njim niso imeli nobenega stroška, kvečjemu nasprotno. Imel je obdelovalno zemljo, jemal jo je tudi dodatno v najem, in dovolj živine. Kdo se bi torej čudil, če se je tak moč vtisnil v spomin in srce preprostemu narodu? Leta 1809, ko je bil premeščen v Ročinj za vikarja, je vsa občina žalovala in še dolgo so pravili, da takega ‚gospoda‘ Banjšice še nikoli niso imele, ne prej, ne pozneje.

U Ročinju

Tudi v Ročinju mu je bila šola ena prvih skrbi, s svojim znanjem pa se je trudil pomagati tudi kmetom. Sadjarstvo v Ročinju je zelo pospešil in povzdignil. Napravil je drevesnico in učil cepiti sadno drevje. Kmetom je dajal mlade plemenite sadike za sajenje, kmetijske nasvete pa redno delil kar v cerkvi. Njegove pridige so bile zelo neobičajne. Po obveznem delu maše je prešel na kmetijske in gospodarske reči; gospodarje je učil, kako, kdaj in kaj naj sejejo in sadijo, gospodinjam je razlagal, kako naj pečejo kruh ali vzgajajo otroke.

Če je kdo v vasi nekaj novega delal ali zidal, povsod je bil Stanič za mojstra; nobena stavba se ni brez njega začela niti končala. Na Banjšicah je bil zidar in mizar, v Ročinju se je naučil biti še kolar in kovač. Sam si je napravil voz za svojo rabo in kmetom je koval konje. Če je srečal kmeta, ki je imel bosega konja, ga je ustavil in ga peljal k sebi, da mu ga podkuje. Med kovanjem mu je razlagal, kako nepodkovan konj trpi. Mimogrede je tudi kakšno ostro povedal, da je drugič kmet raje sam peljal konja podkovat, preden bi prišel Staniču pred oči.

Ko se je Napoleonova vojska leta 1813 umikala z Goriškega, je za seboj podrla most v Kanalu. Ker je imela oblast po vojni preveč pomembnejših projektov, domačinom ni kazalo drugega, kot da si sami postavijo zasilni most. Stanič je zanj naredil načrt in vodil dela. Pravili so, da je cele dneve stal med delavci s sekiro v roki in jih priganjal k delu, pa tudi sam večkrat poprijel.

Kakor je bil pripraven za vsako delo, je bil Stanič dovzeten tudi za nove ideje. Veliko je bral in sledil napredku,³ prav neverjetno pa je, da se je vsega želel sam lotiti. Tako je bilo tudi s cepljenjem proti črnim kozam, ki so bile v 19. stol. zelo pogoste in smrtno. V cesarstvu je bilo cepljenje proti kozam razglašeno za obvezno, vendar je bilo izvajanje zelo odvisno od lokalnih razmer in predvsem od odpora prebival-

stva. Mnogi so cepljenje zavračali zaradi pomanjkanja zaupanja in informacij. Stanič kot zaupanja vreden človek je imel veliko uspeha, ko se je sam lotil cepljenja črnih koz, ki so se v naših krajih obilno razpasle posebno po napoleonskih vojnah.

Za vojsko in boleznijo je kot običajno prišel še tretji jezdec apokalipse, lakota. Pretirana moč in pozeba sta v letih med 1814 in 1817 uničila večino pridelkov tako v Ročinju kot v širši okolici. Stanič je naslovil na vlado na Dunaju poročilo, v katerem je spregovoril o silni lakoti. Vendar ni šlo samo za moledovanje. Predlagal je, naj omogočijo ljudem nekaj zaslužka, tako da Kanalu odobrijo gradnjo velikega zidanega mostu čez Sočo. Cesar je prošnjo uslišal in zapovedal gradnjo mostu, s čimer so se težave vsaj malo zmanjšale. In ko je Stanič spomladi 1817 na polju našel prvi klas, ga je svečano prinesel v cerkev, ogovoril farane in ga zataknil za monštranco, s katero je naredil blagoslov. Od ganjenosti so dobili solzne oči tudi najtrdnejši kmetje.

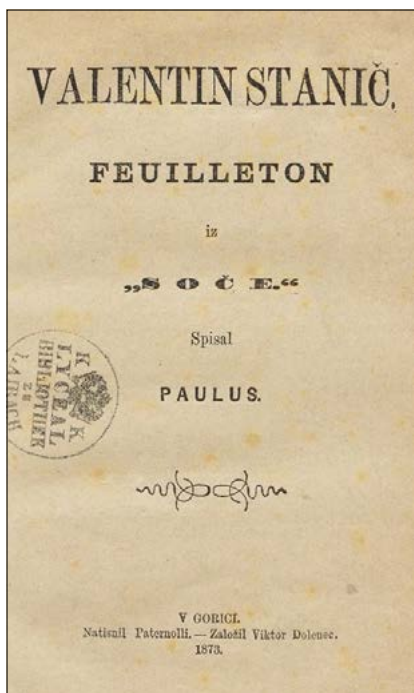
U Gorici

Ko je bil leta 1919 v goriškega škofa posvečen Staničev dobri znanec Jožef Balant (tudi Walland), si je pridnega in zaslužnega Primorca, ki se je tako izkazal na mnogih področjih in ob hudih prilikah, zaradi katerih je bil dobro zapisan tudi pri oblasteh, zaželel za stolnega kanonika v Gorici. Cesar Franc I. je imenovanje takoj odobril, nastala pa je s tem velika žalost v Ročinju, ko so izvedeli, da bodo po desetih letih izgubili priljubljenega vikarja.

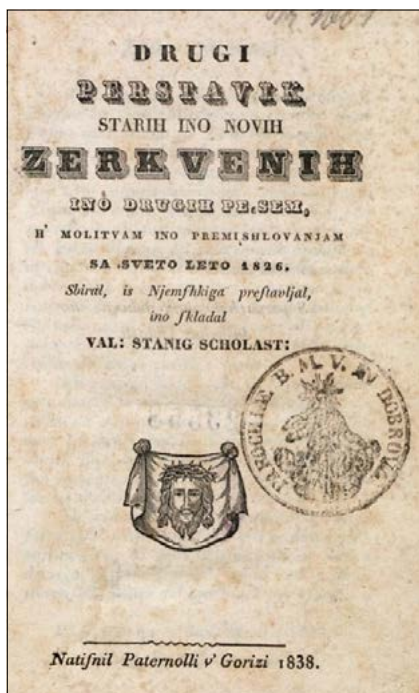
Napredovanje po cerkveni hierarhični lestvici Staniča ni spremenilo. Ostal je preprost, kot je bil še na začetku kot kaplan in pozneje vikar, pa tudi potem, ko je kot kanonik na prsih nosil zlat križ. Kadar je imel opravke na dvorišču ali je napravljajl drva, je bil oblečen kot navaden kmet in včasih je prihajalo do komičnih prizorov. Nekoč so ga iskali trije ugledni gospodje in na dvorišču so vprašali človeka, misleč, da gre za hlapca ali najetega delavca, če je gospod kanonik doma. »Da!« jim je odgovoril in rekel še, da ga bo šel takoj poklicat. Gospode je odpeljal v hišo, sam pa skočil v sobo in se preoblekel v gospoda kanonika, nato pa se prikazal in uradno pozdravil presenečene obiskovalce, s katerimi so se nato skupaj krohotali.

V Gorici so Staničeve lastnosti, s katerimi je pokazal skrb za ljudi in človečnost na splošno, prišle še bolj do izraza. Leta 1828 je bil imenovan za višjega šolskega nadzornika. Težko bi našli primernejšega, saj je bilo to eno njegovih glavnih poslanstev še z Banjšic. Toda moč, ki je premogel toliko čuta do drugih, ni miroval. S posebno energijo se je zavzel za ljudi, ki so bili brez sluha, mnogi tudi brez zmožnosti govora. Napel je vse moči, da bi se v Gorici ustanovila redna šola za gluhoneme. Za to pa je bilo treba veliko denarja in obrnil se je na vse svoje zveze. Mnogo posameznikov se je izkazalo, pa tudi škofije in celo tržaška borza, enega največjih deležev je seveda prispeval

³ Redno je spremljal nemške časopise in prevajal koristne nasvete v slovenščino. Ko so leta 1843 začele izhajati *Kmetijske in rokodelske novice*, se je naročil na petdeset (50) izvodov, te pa potem razpošiljal kmečkim gospodarjem.

Knjižica o Staničevem življenju na Banjšicah, v Ročinju in Gorici izpod peresa Frana Erjavca, ki jo je kot prilogo natisnil časopis Soča leta 1874. Vir dlib

Ena od Staničevih pesmaric cerkvenih pesmi, natisnjena leta 1838 v Gorici. Vir dlib

Stanič se je povezal z izdajateljem Janezom Blaiweisom. Kmetijske in rokodelske novice so natisnile prilogo Milosrčnost do živali. Poduk za mlade in stare ljudi. Ljubljana, 1846. Vir dlib

tudi sam. Leta 1840⁴ je vse podpornike povabil na ustanovni sestanek, a odbor je kmalu ugotovil, da uspešna ustanovitev še ne zagotavlja dolgotrajnosti ustanove, zato se je obrnil na cesarja Ferdinanda I., ki je z letom 1842, na veliko Staničevo olajšanje, odobril redno letno podporo. Šola je delovala celih 146 let do leta 1986, ko so jo zaprli, njene gojence pa preselili v Videm (Udine).

Ne samo do ljudi, Stanič je imel veliko empatije do vseh živih bitij. Zelo se je zavzemal, da so kmetje s svojo živino delali čim primerneje, da je niso preveč naprezali in pretepali. Marsikoga, ki je sadistično pretepal živali, je pošteno okregal, in če ni zalego, tudi prijavil. Tako je leta 1846 ustanovil v Gorici društvo proti trpinčenju živali. V Angliji in Nemčiji so tovrstna društva že poznali, vseeno pa je bilo društvo, ki ga je ustanovil Stanič v Gorici, prvo v monarhiji. A društvo, za razliko od gluhonemnice, ni imelo tako trdnih finančnih temeljev kot šola, zato je v nekaj letih po Staničevi smrti ugasnilo.

Vitalni, a priletni Stanič, ki se je vsega loteval in bil vedno prvi med delavci, se je nekega dne sam mučil z veliko skalo na vrtu gluhonemnice. S težavo jo je skušal prevaliti. Nekaj v telesu si je pretrgal in s hudimi bolečinami so mu pomagali v posteljo, iz katere ni več vstal. Tako je odšel na oni svet ne samo alpinist, ampak tudi eden najpomembnejših humanistov, prosvetiteljev in dobrotnikov v slovenskem prostoru.

Fran Erjavec je spomine nanj sklenil z besedami: »Poštenjak si bil! Storil si mnogo za naš narod, več kot je bila tvoja dolžnost. Hvaležen ti bodi spomin med Slovenci!« ●

- Viri
 Arhiv Planinskega vestnika.
 Fran Erjavec, *Valentin Stanič, feuilleton iz „Soče“*, Gorica, 1873.
 Evgen Lovšin, *V Triglavu in v njegovi sosesčini*, Ljubljana, 1944.
 Tatjana Peterlin Neumaier, *Poskus izboljšanja človekovega ravnanja z živalmi – Goriško društvo proti mučenju živali 1845–1847*, *Kronika, Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 2002.

Opravičilo in pojasnilo

V decembrski številki *Planinskega vestnika* (letnik 2024) smo v članku Petra Mikše z naslovom *Živeti gore* in s podnaslovom *Festival zgodb, ki jih pišejo gore* nehote objavili pomanjkljiva podatka. V članku je namreč napisano: „Med nami sta bila dva, ki sta urešničila sanje, ki jih je rodil preplezan Čopov steber: Anton Sazonov – Tonač, ki je kot prvi preplezal Čopov steber pozimi, in Gregor Kresal, ki je kot prvi prosto preplezal Obraz Sfinge.“ Gotovo drži, da sta oba bila med prvimi, nista pa bila, kot bi lahko kdo zmotno pomislil, edina, saj sta bila člana naveze. Čopov steber so pozimi kot prvi preplezali Anton Sazonov – Tonač, Stane Belak – Šrauf in Aleš Kunaver, prosto pa sta Obraz Sfinge prva preplezala Gregor Kresal in Miha Kajzelj.

Za napako se iskreno opravičujemo.

Uredništvo

⁴ Ljubljana je svoj Kranjski zavod za gluhoneme dobila šele leta 1900, torej 60 let pozneje.

Jože Medvešček

Spomin na Valentina Staniča

Planinsko društvo iz Kanala je v letu 2024 praznovalo 30-letnico prvega Pohoda po stopinjah Valentina Staniča, 45-letnico ustanovitve društva in 250-letnico rojstva zaslužnega rojaka, po katerem društvo nosi ime.

V Staničevo čast so bile v tem letu pripravljene kar štiri društvene prireditve: tradicionalni pohod od Gorice (začetek v Solkanu) do Kanala, razstava v Galeriji Rika Debenjaka, izvedli smo turo v Triglavsko pogorje z obiskom Staničevega doma ter vzpon na Cmir in Rjavino ter odkrili spominsko ploščo ob vhodu na Staničevo domačijo v Bodrežu.

Kanalsko planinsko društvo ni bilo edino, ki se je v tem letu spominjalo svojega slavnega rojaka. Občina Kanal praznuje svoj praznik 29. aprila na dan, ko je Valentin Stanič umrl. V slavnostnem delu občinske proslave je bilo predstavljeno Staničevo življenje in delo v gledališki igri, pripravljeni v ta namen. V Ročinju so z isto prestavo in slovesno mašo počastili nekdanjega vikarja Valentina Staniča in še dva ročinjska rojaka, skladatelja Vinka Vodopivca in Janka (Avgusta) Ipavca. *Mir gora, ki odzvanja v srcu* so dali naslov spominskemu večeru, ki so ga pripravili na Banjšicah v sodelovanju z zavodom 1539 iz Nove Gorice. Na tem večeru so kanalski planinci sodelovali s predstavitvijo Staniča kot gornika. Isti zavod je pripravil tudi pogovorni večer v dvorani občine Nova Gorica.

Valentina Staniča so se predvsem kot varuha živali spomnili tudi na italijanski strani. V Galerijo Rika Debenjaka v Kanal so prišli predstaviti trijezično brošuro avtorice dr. Sabine Tonutti o Staničevem prizadevanju za varstvo živali. Pri pripravi brošure sta sodelova-

la tudi slovenska strokovnjaka dr. Dušan Ličen z Inštituta za slovensko narodopisje in dr. Robert Devetak z Inštituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane. Prikazan je bil še dokumentarec režiserja Paola Comuzzija z naslovom *Valentin Stanič, božji ekolog*.

Prav prisrčen dogodek se je zgodil 17. novembra 2024 v Staničevem rojstnem kraju Bodrež. Tam že petdeset let stoji spominska plošča. Ob 200. obletnici Staničevega rojstva v Kanalu na trgu pred Staničevim spomenikom je bila proslava z blizu tisoč udeleženci. Po proslavi so se številni obiskovalci podali peš v Bodrež, kjer je takratni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik odkril spominsko ploščo, ki je vzdana v kamnit podporni zid v središču vasi.

Obiskovalci vasi, posebno Staničevi častilci, pa so pogrešali spominsko obeležje na njegovi rojstni hiši. Pred prihajajočo 250-letnico se je med vaščani porodila zamisel, bližnje planinsko društvo je idejo pozdravilo in kmalu je bila »pod streho« spominska plošča v čast znamenitemu Bodrežanu. Organizatorji, ki so načrtovali manjši priložnostni dogodek z nekaj desetini udeležencev, so bili prijetno presenečeni, saj se je zbralo približno dvesto obiskovalcev. Pričakala jih je obnovljena sedanja hiša na Pičonkovi, nekdanj Cerovškovi – Staničevi domačiji. Spominsko ploščo sta odkrila pobudnik Jože Medvešček in predsednik PD Luka Jurca.

Profesor Joža Lovrenčič je svojo biografsko povest *Cerovškov gospod* zaključil s stavkom: »V gorah je živel in še živi v srcih našega ljudstva dobri Cerovškov gospod.« To je Lavrenčič zapisal pred stoletjem in drži še danes, drugače ne bi bile prireditve ob 250. obletnici Staničevega rojstva tako obiskane. Lavrenčič v zadnjem stavku povesti ni imel v mislih dobesedno gora, ki jih Slovenci radi obiskujemo. Goričani in okoličani Gorice so namreč imenovali prebivalce Soške doline severno od Solkanskega mostu ter prebivalce Banjske in Trnovske planote kar Gorjani. Sem in tja se ta izraz še uporablja. Ko se je sredi petdesetih let prejšnjega stoletja žična meja med Goricami nekoliko odprla, sem podpisani na Travniku (Piazza Vittoria, glavni goriški trg) slišal nekega mulca reči: »Guarda, Montagnar« (Glej hribovca). Ponosni na našega Staniča pa »gorjani« smo, ne glede na to, da v Novi Gorici nima nobenega spominskega obeležja.

Spominska plošča
v Bodrežu
Foto Luka Jurca

Začetki planinstva na Kanalskem

V *Goriškem letniku*, glasilu Goriškega muzeja za leto 2020, Devetak predstavlja začetek razvoja planinstva na območju nekdanjega sodnega okraja Kanal. Ključno vlogo za začetek planinstva na tem območju pripisuje leta 1893 v Ljubljani ustanovljenemu Slovenskemu planinskemu društvu, ki je imelo v Tolminu Soško podružnico, ustanovljeno leta 1896. Člani te podružnice so bili tudi Kanalc, trgovec Anton Križnič je bil član prvega odbora podružnice. Že v prvem desetletju so člani podružnice, doma s kanalskega, sodelovali tudi pri markiranju planinskih poti na Sveto goro in Sveto Gendro – Korado.

A prvi zametki planinstva so se pojavili že prej, na tem območju so se začeli kazati v zadnji četrtini 19. stoletja, v povezavi z razcvetom društvenega življenja v deželi. V Devetakovi razpravi najdemo še zanimiv zapis o prvem organiziranem izletu v hribe na našem območju. »Prve organizirane izlete, ki bi jih lahko vključili k pohodnemu turizmu, so na kanalskem organizirali v osemdesetih letih 19. stoletja. Leta 1882 so skupni izlet na Korado organizirali Kanalc in Brici«. O tem je poročal tudi goriški časopis *Soča* 18. 8. 1882. Ko je Stanič kaplanoval na razglednih Banjšicah, je od tam obiskal celo vrsto gora, ki jih je kot vsestranski goriški prosvetitelj lahko opazoval izpred cerkvice nad svojim domovanjem.

K predhodnikom planinstva prištevajo planinski zgodovinarji tudi romarje. Kanalc so nekoč radi obiskovali Nadavče in Marijino Celje nad Kanalom, kamor so prihajali tudi romarji iz Beneške Slovenije. Romarji s kanalskega pa so obiskovali Staro Goro nad Čedadom in Sveto goro. Gotovo je te kraje skupaj s starši in sosedi obiskal tudi naš Cerovščkov Tine – Valentin Stanič.

Planinsko dejavnost je prekinila prva svetovna vojna. Izseljeni prebivalci so vojno preživljali v notranjosti Slovenije, na Češkem in Moravskem ter v begunskih taboriščih po Avstriji. Po vrnitvi je bilo treba najprej obnoviti domove, nato pa je italijanski fašizem na Primorskem prepovedal vse društvene dejavnosti, tudi planinsko.

O ustanovitvi svojega planinskega društva so Kanalc razmišljali že v prvem desetletju prejšnjega stoletja, a do tega takrat ni prišlo in tudi pozneje v času fašistične vladavine med obema vojnoma ni moglo. Šele po koncu druge svetovne vojne so Kanalc lahko začeli zahajati v gore, po katerih je prej potekala rapalska meja. Po ustanovitvi PD Nova Gorica leta 1949 so imeli Kanalc svojo skupino v okviru tega društva. Ščasoma skupine ni bilo več zaznati, a je ponovno zaživela leta 1977. Dve leti pozneje je vodja skupine Marjan Nanut dal pobudo za ustanovitev samostojnega planinskega društva. Tej pobudi so se pridružili še dotedanji člani planinske skupine iz Anhovega, ki je delovala pri PD Tolmin. Ustanovni zbor je bil 23. marca 1979.

Društvo ima tudi svojo planinsko postojanko Dom pod Ježo (740 m), ki je bil urejen v nekdanji obmejni stražnici ob cesti, ki pelje iz Goriških Brd ali Ročinja čez Kolovrat proti Livku.

Tridesetletnica pohoda Po stopinjah Valentina Staniča

Pohod simbolično povezuje kraje Staničevega rojstva in odraščanja, Bodrež in Kanal, ter kraje njegovega delovanja, Banjšice in Ročinj z Gorico, kjer je bilo v Staničevem času središče Goriške grofije in dežele, v kateri je Stanič deloval celih 29 let. Pohod se začne v Solkanu in je zaradi dolžine razdeljen na dva dela, tako da udeleženci prehodijo vsak del posebej. Prvi del se začne v Solkanu in vodi čez 609 metrov visoki Sabotin na Vrhovlje v Brdih. Od tam se lahko udeleženci odpeljejo z avtobusom na zaključno prireditve v Kanalu. Na Vrhovlju se začne drugi del pohoda čez 812 m visoko Korado na cilj v Kanalu. Pogumnejši in primerno vzdržljivi pohodniki prehodijo vso pot naenkrat.

Pohodnikom se s Sabotina, kamor je hodil Stanič k cerkvi Svetega Valentina praznovati svoj god, ponuja razgled na Sočo, ki od Gorice naprej trdnost in počasi leze po ravnini mimo Ogleja proti morju. Proti zahodu potuje oko čez Goriška Brda in Furlansko ravnino na Predgorje Karnijskih Alp z Monte Cavallom in Pramaggiom, ki ju je Stanič tudi obiskal. Bolj severno se skriva Staničev znanec Monte Clapsavon v Karnijskih Alpah. S Sabotina pelje pot po grebenu med Goriškimi Brdi na eni in Sočo na drugi strani, na Korado. (Med pohodnike je zašla napačna informacija, da se je Stanič s praznovanjem pri Svetem Valentinu podajal v domače kraje v Kanal kar čez Sabotin in Korado, a za to ni nobenega dokaza). S Korade pot nadaljuje nekaj časa po slemenu Kanalskega Kolovrata in se na koncu spusti do cilja v Kanalu. Dosedanjih pohodov se je udeleževalo med 300 in 700 udeležencev, razen dveh, ki ju je preprečil covid. ●

Viri

Dr. Robert Devetak, *Goriški letnik – zbornik Goriškega muzeja*, št. 44, leto 2020.

Žarko Rovšček, *Stoletje planinstva na Tolminskem – jubilejni zbornik*, PD Tolmin, 1996.

45. obletnica Planinskega društva Valentin Stanič Kanal, zgibanka.

Zaključek pohoda na Kontradi v Kanalu

Foto Luka Jurca

Tadej Trobevšek

Trud ni bil zaman

Reševanje na območju Kotliškega grabna

Ponavlja se letos že doživeto, seveda z manjšimi spremembami. Spet je nedelja, tokrat telefon zazvoni ob šestih zvečer, malce prej kot nazadnje. Od žene se poslovim, ko se ravno začne maša, s katero običajno zaključimo oziroma začnemo teden. Na hitro izmenjava pogled in nekaj besed.

„Previden bodi, imam slab občutek.“

„Bom, obljubim.“

*V vetrovni in sneženi noči med potjo na Kamniško sedlo
Foto Janez Kosirnik*

Spet klic v nedeljo zvečer

Na društvu sva bila spet prva z Matejem, zadnjič, ko smo reševali v Planjavi, je deževalo, tokrat je snežilo. Pihalo pa je ravno toliko, če ne še huje. Izvedeli smo, da sta dva madžarska planinca obtičala malce pod potjo med Kamniškim sedlom in Kotličji, on ima zlomljeno nogo, ona sedi v snegu. Planinca naj bi šla v soboto iz Kamniške Bistrice čez Žmavcarje do bivaka pod Skuto, kjer sta prespala. V nedeljo naj bi nadaljevala na vrh Turske gore in se spuščala proti škrbini Kotličev, malce zatem pa je planinec padel in si zlomil nogo. Je pod njo, se slišita, ona je obstala na mestu in poklicala pomoč.

Z avtomobilom smo se težko prebili na Jermanco, saj je vedno bolj snežilo. Začeli smo hoditi proti Sedlu. Do zavetišča Pri pastirjih (Na stanu) nam je šlo dobro, na odprtem pa se je veter okrepil in snežilo je vedno močnejše. Tako močno, da smo pred seboj videli le tisti meter, dva, kolikor pot osvetljuje čelne svetilke. Bolj po občutku smo našli pot mimo Kamrice in naprej do koč. V zimski sobi smo se preoblekli in pripravili za nadaljevanje poti proti Brani.

Medtem so v dolini usklajevali celotno intervencijo. Zaradi izredno slabih razmer je vodja Jernej za pomoč prosil sosednja društva. Celjski gorski reševalci so se podali proti Okrešlju, za nami so prihajali še drugi kamniški ter kranjski in ljubljanski reševalci. Ravno ko smo se začeli odpravljati proti Brani, je poklical Jernej in povedal, da se celjski reševalci, ki so se želeli proti Kotličem povzpeti z Okrešlja, zaradi plazov, ki so se prožili nad njimi, vračajo v koč na Okrešlju. To je bil dovolj velik razlog, da se v dolino vrnemo tudi mi, ki smo nameravali pobočje Brane prečiti nad njimi. Pri pastirjih so nas počakali še drugi in skupaj smo se spustili v dolino. Dogovorili smo se, da bomo nadaljevali naslednji dan navsezgodaj. Vremenska napoved je žal napovedovala iz dneva v dan močnejši veter.

Po prihodu domov sredi noči sem dal opremo in oblačila sušiti in pripravil sem se za nov dan. Žena je že spala. Verjetno me je čakala in jo je „zmanjkalo“. Nežno sem jo zbudil in tiho povedal, da me jutraj ne bo doma. Nisem bil čisto prepričan, če je zaznala, kaj ji govorim, oziroma če se je sploh zbudila.

Nadaljevanje v ponedeljek

Spal sem tri ure in bil ob pol sedmih spet na sedežu društva. Veliko se nas je zbralo, tako kot prejšnji dan so prišli še kranjski in ljubljanski reševalci. Vodja nas je seznanil z novim podatkom, da sta planinka in njen poškodovani prijatelj na južni strani Kotličev, škrbine med Tursko goro in Brano. Celo noč so bili v stiku z njo, madžarsko veleposlanico so zaprosili, da je z njo govorila in jo bodrila v njenem jeziku.

Nameravali smo priti mimo spodnje postaje žičnice na Kokrsko sedlo v predel, ki se imenuje V Koncu in se od tam čez Žmavcarje povzpeti do nje. Na težave smo naleteli že na poti proti Krvavškemu mostu. Čez makadamsko cesto se je podrlo drevo in pred njim sta obstala tovornjak in traktor komunalnega podjetja, ki sta želela spluziti pot. Šel sem po znanca Bojana, ki živi pri Štritofu, in takoj nam je priskočil na pomoč z motorno žago. To težavo smo torej rešili in se odpeljali naprej, a smo naleteli na naslednjo. Tovornjak, ki je pluzil, je zdrsnil s ceste. Odločili smo se, da ne bomo čakali. Vse, kar smo nameravali vzeti s seboj, smo

pobrali iz avtomobila in od Jakovega ovinka pot nadaljevali peš. Ko smo bili v dolini V Koncu, nas je preletel helikopter. Opazili smo, da ga je zaradi izredno močnega vetra zelo premetavalo po zraku.

Čudež preživetja

Že do skalnega skoka nad gozdno mejo je bilo naporno. Ves čas smo gazili po sveže zapadlem snegu, iskali pot, napredovali smo tudi s pomočjo cepinov. Veter je bil na trenutke res neusmiljen, sneg je bil povsod v zraku. Tu smo se s poti, ki vodi naprej navzgor proti bivaku pod Skuto, odcepili desno proti Brani. Najprej nas sta čakala gosto ruševje in iskanje prehoda, nato je šlo malo lažje, pa spet ruševje in udiranje do pasu. Približali smo se steni in pod njo našli prehod. Čakal nas je še jarek, ki ga je v poletnih nalivih izdolblja voda, in prečenje smo nadaljevali ter se počasi približevali robu stene, ki se navpično nadaljuje v zahtevno grapo Kotliški graben.

Tu smo se ustavili. Vedeli smo, da smo blizu, višina je bila prava. Klicali smo planinkino ime. Zaslišali smo njen glas. Še je živa. Vendar zaradi sten vseokoli nas in zvoka, ki se je odbijal od njih, njenega točnega mesta nismo znali določiti. Ko je helikopter zjutraj prvič poletel, so jo opazili, saj je s čelno svetilko oddajala signale. Sodeč po sliki, ki so nam jo poslali, je bila desno od nas, pod neko malo bolj izrazito steno. Vprašanje je bilo, kako priti do nje. Tu je teren zelo strm, skalnat, zdaj zasnežen ter leden in konča se več kot sto metrov niže z enim ali več skoki v grapi.

Z Borisom sva po strmi zasneženi steni prečila desno, naprej ni šlo več. Vrnila sva se na greben in dvignili smo se više. Ugotavljali smo, katera grapa vodi do nje. Poklical sem bazo v dolini ter povprašal, ali bi lahko helikopter še enkrat poletel in nas poskušal usmeriti. Ura je bila malo pred eno popoldne, ko so nam sporočili, da bi šlo, in res smo kmalu zaslišali prijetno ropotanje. Reševalec v helikopterju nam je sporočil, da smo ravno tam, kjer moramo biti. Za sidrišče smo uporabili smreki, ki rasteta ravno na pravem mestu.

Privežem se na stometrsko vrv in se začnem spuščati do nje. Ko sem nekje na polovici, zagledam modro nepremično gubo. Pokličem jo. Planinka odgrne spalno vrečo, v kateri je preživela zadnjih devetnajst ur, in mi pomaha. V meni je mešanica čustev – od olajšanja, da je živa, čudenja čudežu, da je preživela, zadovoljstva, da smo jo našli in trud ni bil zaman, skrbi, v kakšnem stanju je, prisotna sta tudi strah in veliko vprašanje, kako priti iz stene. Spustim se še tistih nekaj metrov do nje in jo najprej privežem na vrv ter tako zavarujem. Do našega prihoda je sedela v snegu, neprivezana, zavita v spalno vrečo. Na nogah ima dereze, v nahrbtniku cepin, pol metra naprej se teren spet prevesi v navpičnico. Stopim do nje in jo povprašam, kako je. Pove, da ne čuti stopal, noge ima trde. Fantom zgoraj sporočim pridobljene informacije in po vrvi se k nama spusti Jakob, zdravnik iz kranjskega društva. Prinese plezalni pas in čaj. Nadeneva ji pas in jo priveževa na vrv, ki jo bo popeljala nazaj v življenje. Po-

nudiva ji čaj, počasi pije in toplota ji dobro dene. Pove nama, da je njen prijatelj spodaj, padel je naprej po zasneženih skalah. Postavi naju v težek položaj. Ker je v tem trenutku ne želiva soočiti s kruto resničnostjo, ji poveva, da je naša prva naloga, da njo spravimo iz stene. Pove še, da sta med sestopom s Turske gore čez Kotličce zavila proti Kotliškemu grabnu, ker je bila na spletnih zemljevidih tu zarisana pot, a žal to „pot“ še poleti težko najdeš. Z zgornjega snežnega pobočja

Težki pogoji za reševanje so bili tudi v ponedeljek.

Foto Jakob Kovač

Z gaženjem smo se vzpenjali proti mestu nesreče.

Foto Janez Kosirnik

*Mesto za sidrišče
in spust do
ponesrečenke*
Foto Matej Ogorevc

sta se prehitro spustila proti grabnu, naprej ni šlo, zato sta splezala desno čez skalni rob nazaj navzgor in med plezanjem po zasneženi in ledeni steni je spremljevalcu zdrsnilo. Padel je čez rob in si zlomil nogo. Takrat sta poklicala na pomoč. Ona se je zavila v spalno vrečo, ki ji je rešila življenje, in obsedela tam, kjer sem jo našel. Okoli polnoči je pod sabo zaslišala ropot in od takrat naprej se ji prijatelj ni več oglašal, ne na njeno klicanje ne po telefonu.

Jakob si oprta še njen nahrbtnik in se začne vzpenjati. Sam ostanem na vrvi niže ob njej in ji ves čas pomagam pri vzpenjanju. S fanti zgoraj dobro sodelujemo in lepo nas dvigajo navzgor. Tudi rešeni gre pre-

senetljivo dobro glede na to, v kakšnem stanju je in kako dolgo je sedela v snegu čisto pri miru. Še zadnja skalna ovira, ki jo obidem desno, in že smo pri sidrišču z drugimi reševalci. Tu jo dodatno oblečemo, dobi grelno blazino, zamenjamo ji rokavice, nadene-mo očala, spet dobi topel čaj. Vsem skupaj, čeprav nas čaka še zahteven spust, odleže. Naš trud ni bil zaman, rešili smo življenje.

Sprva smo jo spuščali po vrvi, ko smo prišli v lažji svet, pa jo je eden od reševalcev privezal na kratko vrv in tako smo nadaljevali pot v dolino. Nasproti so nam prihajali drugi reševalci. Zbralo se nas je več kot štiri-deset, in to iz kar petih društev. Vso opremo, ki smo

*Na tem mestu
je planinka
prebedela noč.*
Foto Tadej
Trobevšek

jo iz doline prinesli gor, je bilo treba spraviti še nazaj. Še kako so kolegi reševalci prišli prav, da smo skoraj petsto metrov vrvi, nosila, vponke in tehnične pripomočke, neskončne trakove in drugo prinesli nazaj do avtomobilov. Iz doline so kolegi prinesli tudi čaj in energijske ploščice. To je bil najboljši čaj, kar sem ga kdaj koli pil.

Prvi del spuščanja je bil najtežji. Prečili smo nazaj proti Žmavcarjem, spet čez ruševje. Veter nas je spremljal cel dan in se še krepil. Na trenutke se ni videlo nič. Naše sledi, gazi, ki smo jo naredili zjutraj, ni bilo več. Spet smo si utirali pot po celem snegu. Ampak navzdol je bilo, čeprav je bila ura tri, štiri popoldne in smo bili v hribih že več kot osem ur, lažje. Prišli smo v gozd, na dveh izpostavljenih delih so fantje že napeli vrvi za vravno ograjo. Po devetih urah v hribih smo utrujeni prišli do avtomobilov.

Preden so planinko odpeljali v dolino in naprej v zdravstveno oskrbo, sem stopil do nje. Zame je bil to najtežji del dvodnevne reševanja. O tem, kaj reči, sem premišljeval skoraj ves čas spusta. Potem so besede nekako prišle same. Objel sem jo in ji povedal, da je čudež, da je ostala živa. Če bi ponoči za trenutek zaspala, bi zdrsnila po steni navzdol. Pogledal sem jo v oči: „I'm sorry for your loss. Be strong.“¹ Njene oči so postale solzne. Nekaj časa sva se gledala. Kot bi si šele zdaj dopustila, da resnica, ki jo je najbrž slutila že ves čas, pride do nje. Še enkrat sem jo objel. Vprašala me je, kako naprej. Povedal sem ji, da bomo takoj, ko bo mogoče, nadaljevali z iskanjem in jo o vsem obvestili. Poslovala sva se. Nato so jo odpeljali v dolino in v zdravniško oskrbo. Srečno, M.!

Doma smo si z vsemi tremi sinovi in ženo padli v objem. Morda je bil zanje še bolj napet dan kot zame. Težko je namreč čakati med razmišljanjem, kje je mož in oče, če je vse v redu, kako je z reševalci in kako s tistimi, ki potrebujejo pomoč. Seveda sem, kot po navadi, na dolgo in široko razlagal, kaj in kako se je dogajalo. Poslušali so me z odprtimi usti.

Ko veš, kaj te čaka

Dan po božiču smo bili na sedežu društva že ob šesti uri zjutraj. Seznanili smo se z dejavnostmi v preteklih dveh dneh. V ponedeljek smo iz stene rešili planinko, v torek in sredo pa je bil veter tako močan, da helikopter ni prišel niti blizu stene. Pregledali smo slike in videoposnetke prejšnjih dni. Nikjer, niti na ponedeljkovih slikah, ni bilo opaziti nobene sledi, kje bi lahko bil madžarski planinec. Edino logično je bilo, da ga poskušamo najti niže od mesta, kjer je noč preživela rešena. Odločili smo se, da se bomo v Kotliški graben spustili z istega mesta kot med reševanjem v ponedeljek, vendar še niže. Pripravili smo vrvi, vponke, trakove, druge tehnične pripomočke, vitel, nosila, vrtalko, svedrovce in sestavili ekipe. Vsi smo se odpeljali v Kamniško Bistrico, kjer smo si opremo razdelili po nahrbtnikih.

Glavno vprašanje je bilo, kaj bo z vetrom. Prejšnje dni se je v višinah krepil, na božični dan pa mu je počasi začelo jemati sapo. A le v dolini, zgoraj ne. Kako bo danes in ali nam bo uspelo, da bi nas in vso opremo na goro prepeljal helikopter, bomo videli, šele ko bomo prvič poleteli. Midva z Matijem, letalcem reševalcem s kranjskega društva, sva poletela prva. Sam poznam teren od zadnjič, Matija je letel že v ponedeljek. Tudi danes nam je pomagala posadka policijskega helikop-

terja, ki nam je bila v pomoč vse prejšnje dni. Vkrcala sva se z vsem potrebnim in vsi smo upali na dobre razmere. Če se bo izkazalo, da zaradi premočnega vetra ne bi šlo, bo treba gor peš.

Veter je pojenjal, tudi više je bil blažji. Ko smo se dvigali, smo si še enkrat ogledali teren, če bi slučajno opazili kakšno sled, namig, ki bi nam pokazal, kje iskati. Grape in grabni so bili zasneženi, stene poledenele. Videti ni bilo ničesar, zato smo se držali prvotnega načrta. Iz helikopterja je šel najprej Matija, ki je spodaj pripravil vravno ograjo, in ko sem bil pri njem še sam, je helikopter poletel še po druge. V skalo sva zavrtala luknje, privijačila tri svedrovce in naredila sidrišče. Medtem je prišla druga ekipa. Začela sva se spuščati po steni in sto metrov niže prišla do mesta, kjer je noč preživela naša rešenka. Spet je zapela baterijska udarna vrtalka. K nama se je spustil Boris in prinesel še eno stometrsko vrv, da sva se lahko spustila niže. Nekaj deset metrov niže sva našla cepin, zapičen v sneg, malo niže še zložljivo pohodno palico. Strma grapa se je nadaljevala in ponovno sva vrtala luknje za svedrovce. Bila sva nad zadnjim poledenelim skalnim skokom, visokim kakih deset metrov, kjer se pobočje Turske gore konča v Kotliškem grabnu. Spet sva se spustila in domnevala, da ubirava isto pot kot nesrečnik, ki ga iščemo. Grapa ni

*Spust reševalcev
v dolino
Foto Matej Ogorevc*

¹ Sočustvujem s tabo. Bodi močna.

Zadnji dan reševalne
intervencije v
Kotliškem grabnu
Foto Tadej Trobevšek

bila tako strma kot steni nad njo, a sva ostala privezana na vrvi. Odločila sva se za sondiranje. Ko se nama je pridružil še Boris, je Matija teren začel pregledovati z napravo Recco, ki zaznava čipe v avtomobilskih ključih, telefonih in drugih elektronskih napravah. Matija je hitro napredoval, midva pa vbod po vbod. Na robovih je bilo snega nekaj deset centimetrov, na sredini s trimetrsko sondo nisva prišla do dna. Ugotavljala sva, da je bil sneg tu že pred zadnjim sneženjem, saj sta sondi vedno naleteli na poledenelo plast, ki se je skrivala v notranjosti. V eni vrsti sva naredila kakšnih petnajst vbodov in se počasi spuščala po grapi navzdol. Vmes sva naletela na napokan sneg, očitno je bil pod njim skalni skok. Kakšne tri, štiri vrste niže sva bila sredi grabna in Boris poleg mene je še enkrat preveril vbod svoje sonde, me pogledal in rekel: „Tukaj je.“ Še sam sem poskusil. Ta občutek mi je znan, saj tokratni nesrečnik žal ni prvi, ki smo ga našli na tak način. Sonda je bila zapičena dva metra in pol globoko v sneg.

K nama se je vrnil Matija, očitno je takšna debelina snežne odeje preveč za elektroniko, od zgoraj so se pridružili še Primož, Janez in Urban. Začeli smo naporno odkopavanje, Matej pa je zgoraj pripravil vse potrebno za dvig. Nesrečnika smo odkopali in pripravili za dvig ter se prestavili više na zadnje sidrišče. Jernej je bil s helikopterjem že na poti in se je z nosili spustil do nas.

Opravili smo vse potrebno, da je helikopter umrlega odpeljal v dolino, mi pa smo se po vrveh dvignili iz sence nazaj na svetlobo. Sonce se je uprló v pobočje in nas toplo božalo. Pospravili smo vse za seboj, vlekli vreče težkih vrvi do zgornjega sidrišča in z vrha nas je helikopter drugega za drugim odvažal nazaj na travnik gostišča Pri Jurju v Kamniški Bistrici. Po logiki prva noter, zadnja ven sva se z zadnjim poletom v dolino vrnila z Matijem, družbo nama je delal Matej. Vsem je odleglo, ko smo bili na trdnih in ravnih tleh.

Ob prihodu domov se žena ravno odpravlja na sprehod in spontano se ji pridružim. Ves čas se pogovarjava. Tudi pozneje moram še fantom večkrat razložiti, kaj se je zgodilo. Pogovor pomaga. S pogovorom se razbremenjujem teže dogodkov v preteklih dneh. Tudi kolegi čutijo potrebo po pogovoru. Pogovarjamo se o smrti, o doživljanju minljivosti. O življenju, o otrocih. O tem, kako lepi so zasneženi hribi, še posebej kamniški.

Pod črto

Planinko nam je v nemogočih razmerah uspelo rešiti in živo pospremiti v dolino, padec pa je bil žal usoden za njenega spremljevalca. V tisti noči in naslednjih treh dneh je veter v tisto grapo nanese precejšnjo količino suhega snega, še dodatno pa jo je zasipal sneg s pobočja Brane, Kotličev in Turske gore. Kljub tragiki je dobro, da smo s tem zadnjim dejanjem zgodbi postavili piko.

To je bila ena obsežnejših in napornejših intervencij, ne samo našega društva, temveč tudi širše v slovenskem prostoru, v zadnjih letih. V petih dneh, od klica na pomoč v nedeljo zvečer, 22. decembra 2024, pa do zaključka v četrtek, 26. decembra 2024, z najdbo in prevozom nesrečnega pokojnika v dolino, je sodelovalo kar 109 gorskih reševalcev iz petih društev (GRS Kamnik, GRS Ljubljana, GRS Kranj, GRS Škofja Loka, GRS Celje), poleg tega pa še posadke v policijskih helikopterjih, pripadniki gorske enote policije, vključena je bila služba za stike z javnostjo Gorske reševalne zveze Slovenije. Veliko delo je bilo narejeno tako na hribu kot v dolini, saj so bili vodja reševanja in drugi sodelujoči pod velikim pritiskom medijev, reševanje je namreč kar nekaj dni odzvanjalo po vseh občilih javnega obveščanja.

Izkazalo se je, da znamo stopiti skupaj. Vseh pet dni smo vsi zelo dobro sodelovali. Intervencijo smo v dolini in na hribu vodili tekoče, se odločali preudarno in nihče od vpletenih reševalcev ni utrpel kakršne koli poškodbe. Ni bilo reševalca, ki ne bi občutil velikega zadovoljstva ob zavedanju, da nam je uspelo rešiti človeško življenje. Konec koncev je to največ, kar lahko s svojim delom kot gorski reševalec narediš za človeka, ki se v stiski znajde v tako lepem, a hkrati tako krutem in neusmiljenem okolju, kot so gore. Hkrati smo bili soočeni z majhnostjo in krhkostjo človeškega življenja. Kot že tolikokrat doslej je ena nepremišljena odločitev sprožila niz dogodkov, ki so na koncu povzročili, da so otroci izgubili očeta, žena moža, nekdo prijatelja. Je vredno? ●

Miha Pavšek

Uzpon je šele polovica opravljen gorske poti

18. strokovni posvet Gore in varnost

Tudi zadnje novembrsko sobotno dopoldne lanskega leta je bilo namenjeno varnosti v gorah, natančneje preventivi. Odbor Gore in varnost, skupni organ Planinske zveze Slovenije (PZS) in Gorske reševalne zveze Slovenije (GRZS), je v sodelovanju z Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR) organiziral že 18. tovrstni posvet.

Zdaj že tradicionalno je potekal v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje URSZR na Igu. S pravočasnimi, ustreznimi in pravilno odmerjenimi aktivnostmi za ciljne javnosti lahko preprečimo marsikatero gorsko nesrečo. Med najbolj poklicanimi za to so prostovoljni planinski vodniki PZS in tudi gorski vodniki; oboji so med udeleženci posveta praviloma najštevilnejši. Poleg njih so se zbrali tudi strokovnjaki z najrazličnejših področij in ustanov, ki so povezani z aktivnostmi v gorah, pa tudi novinarji, raznovrstni obiskovalci gora in drugi, ki so na kakršenkoli način soudeleženi pri preprečevanju nesreč v gorskem svetu.

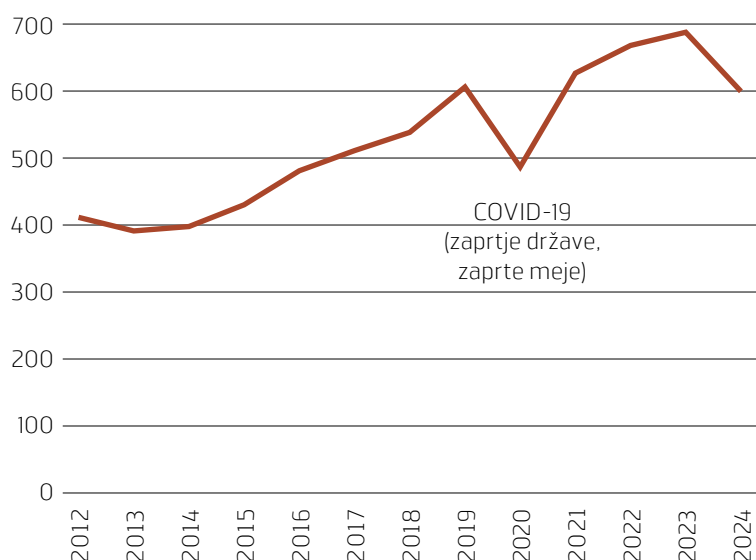
Namen vsakoletnega posveta je analiza gorskih nesreč v zadnjem letu s poudarkom na izstopajočih primerih ter opozarjanje na najpogostejše napake, ki so jih pri tem naredili posamezniki ali pa je šlo za splet okoliščin in naključij. Nesreč, ki se zgodijo na organiziranih izletih in vodenih turah, je zelo malo. Med ponesrečenimi so izjemoma tudi planinski in gorski vodniki ter gorski reševalci, ampak ne med vodniškim delom, daleč največ pa je turistov, predvsem tujih obiskovalcev gora. Na posvetu, ki ga je vodil Martin Šolar, podpredsednik in član odbora Gore in varnost pri PZS, smo prisluhnili štirim vsebinskim poudarkom.

Prva predstavitev v okviru posveta je bila namenjena gorskim nesrečam v letu 2024. Zanimive in poučne vsebine je na njemu lasten način podal Klemen Belhar, podpredsednik GRZS, zveze, ki združuje 17 gorsko-reševalnih društev (postaj) in 842 gorskih reševalcev. Do konca novembra 2024 so gorski reševalci posredovali že v 601 primeru, v celotnem letu

Analizo gorskih nesreč 2023 in delno za 2024 je predstavil Klemen Belhar, podpredsednik GRZS.

Foto Miha Pavšek

Gorske nesreče med letoma 2012 in 2024
Vir Info GRZS, podatki do 27. 11. 2024

*Okrepljeno partnerstvo Odgovorno v gore je predstavil Matej Kandare iz Slovenia Outdoor, gospodarskega interesnega združenja (GIZ), ki deluje v okviru Slovenske poslovne točke (SPOT).
Foto Miha Pavšek*

2023 pa 687-krat. Največ nesreč v letu 2024 je bilo na območju postaj GRS Bohinj (88) in GRS Tolmin (80); v zadnjih 5 letih je število nesreč poraslo za več kot četrtino (28 %).

Največ nesreč se zgodi med hojo po različnih poteh, sledijo plezalne nesreče in hoja po brezpotju ter aktivnosti v zraku. Največ nesreč je tam, kjer je tudi največ ljudi oziroma obiskovalcev; število raste tudi na račun čedalje bolj množičnega turizma. Turisti zavzemajo kar polovico vseh ponesrečenih, petina je planincev – članov domačih in tujih planinskih združenj. Med tujci je bilo v letu 2023 največ Nemcev, sledijo Francozi, Nizozemci in Čehi; veliko je bilo še Poljakov, Madžarov in Belgijcev.

Največ reševanj je bilo takih, ko se „ni zgodilo nič“; udeleženi so bili le izgubljeni ali pa niso mogli dalje in so bili nepoškodovani (43 %). Nekateri udeleženci so izgubljeni le mentalno, saj so dejansko blizu poti ali pa celo na njej, kjer pa zaradi različni vzrokov „zmrznejo“ in niso več zmožni nadaljevati. Nekaj manj kot tretjina akcij je bila s pomočjo helikopterja, skoraj dve tretjini pa je bilo klasičnih reševalnih akcij, nekaj tudi iskalnih. Med vzroki za nesrečo so najpogostejši različni zdrsi, nepoznavanje terena, slaba telesna in duševna pripravljenost ter neprimerna osebna in tehnična oprema; pogosto je tudi nepoznavanje njene uporabe. Žal je bilo leta 2023 tudi 28 smrtnih žrtev, do konca lanskega novembra pa že 33.

Kot primeri so bile predstavljene intervencije GRS Bohinj, kjer so na Jezerskem Stogu po ugrizu kače reševali večjo psičko in jo s helikopterjem še pravočasno pripeljali do veterinarja. Nadalje dva primera reševanj GRS Kamnik: med reševalno akcijo v Žmavcarjih se je poškodoval gorski reševalec, ko mu je v nogo priletela odlomljena skala, ter nočno reševanje dveh zaplezanih alpinistov v Planjavi; v smer sta odšla prepozno in s premajhno časovno rezervo glede na predvideno poslabšanje vremena. Zadnji primeri nesreč spadajo pod GRS Trzič. Šlo je za trojno zimsko reševanje na sankski progi pod Starim Ljubeljem, dve nesreči sta se zgodili med

sankanjem, ena se je končala s poškodbo noge ob sestopu. V določenih snežnih razmerah (pomrzjena, sorazmerno tanka snežna odeja) je cesta na ta prelaz zelo nevarna, saj je na večjem delu strmina pod cesto zelo velika in temu ustrezne so posledice morebitnega sankakevega zdrsa. Občasno je na tem sankališču (pre-)veliko število dnevnih obiskovalcev, saj je izhodišče pri mejnem platoju Ljubelj hitro in lahko dostopno. Če so reševalne akcije gorskih reševalcev večinoma že precej utečene, pa je še veliko manevrskega prostora za preventivo, ki ji je bila namenjena tudi naslednja predstavitev.

Pod sloganom Odgovorno v gore je Matej Kandare, direktor *Slovenia Outdoor*, gospodarskega-interesnega združenja (GIZ), ki v Sloveniji povezuje celotni segment aktivnosti na prostem, predstavil okrepljeno partnerstvo za izboljšanje varnosti v slovenskih gorah. V njem so združili moči Slovenska turistična organizacija (STO), Združenje *Slovenia Outdoor*, PZS, Policija, GRZS, Združenje gorskih vodnikov Slovenije (ZGVS), Triglavski narodni park in Skupnost Julijske Alpe. Namen partnerstva je še dodatno okrepiti medsebojno izmenjavo informacij in znanja, da bi s tem zagotovili ustrezno komuniciranje z dejanskimi in potencialnimi obiskovalci slovenskih gor. Med drugim se je pokazala tudi potreba po zanesljivem in dostopnem osrednjem viru informacij, prilagojenih potrebam obiskovalcev gora, in to v angleškem in drugih tujih jezikih. Pregledali so vire informacij, opredelili, kaj pomeni poznavanje gora in varno planinarjenje.

V vseh letnih časih moramo spremljati razmere v gorah, še posebej vremenske, kar je svojevrsten izziv. V tem pogledu se je pred časom zelo slikovito izrazil eden od gorskih reševalcev, ki je dejal, „da je zelo dolgo lahko zelo lahko, potem pa neverjetno hitro lahko postane zelo težko ali celo pretežko“.

Na STO so v sodelovanju s partnerji pripravili tudi grafiko v slovenskem in angleškem jeziku v različnih formatih, in to za potrebe spletne objave ali tiska plakata. Grafika obiskovalce na fizičnih mestih (v turistično-informacijskih centrih, pri ponudnikih) opozarja na ključne dejavnike, pomembne za obisk gora, za podrobnejše informacije pa vabi spletno stran z nadgrajenimi informacijami (<https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/varna-pot-v-gore>). V okviru le-te so pripravili 7-jezični celoviti vodnik z napotki in priporočili za varen obisk gora ter ga poimenovali Varo v gore/*Know before you go*. Vodnik deluje pod znamko *I feel Slovenia*, tj. znamko Slovenije in slovenskega turizma, s katero sicer upravlja vladni Urad za komuniciranje (UKOM). V okviru vodnika so uskladili vsebine, postopnost informacij, uporabniku prijazno izkušnjo in pokrili celotno območje Slovenije, ne le visokogorij in sredogorij. Do nadgrajene spletne strani nas lahko pripelje tudi QR-koda. Tam izvemo še več o tem, kako se pripraviti na gorske ture, spoznamo značilnosti slovenskih gor, se seznamimo z obnašanjem v naravi in s pristopi, kako ravnati v

primeru nesreče. Pri tem partnerji tudi sami aktivno komunicirajo in spodbujajo odgovorno obnašanje v naravnem okolju.

Kot primer so izpostavili sodelovanje s Triglavskim narodnim parkom ter zgodbo z zelenimi napotki za obisk Slovenije. Vsi partnerji so predani zavezi, da slovenski turizem razvijajo na trajnosten in odgovoren način s ciljem ustvariti privlačno in varno okolje za vse obiskovalce slovenske narave, in to ob hkratnem spoštovanju lokalnih skupnosti ter ohranjanju narave za prihodnje generacije. Vsebine na spletnih straneh (<https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/varna-pot-v-gore>) so čedalje bolj opažene, številno obiskovane in cenjene.

V nadaljevanju posveta je Martin Šolar predstavil tudi izhodišča PZS glede vprašanja uvedbe plačljivega reševanja v slovenskih gorah, ki so bila sicer predstavljena na novembrski seji upravnega odbora. Strnil jih je v šest najpomembnejših točk, vsako od teh pa tudi podrobneje pojasnil:

- 1) Pomembno je ohranjanje brezplačnosti gorskega reševanja kot dela osnovnega zdravstvenega za varovanja za vse prebivalce Slovenije.
- 2) Povečan obisk gora je pripeljal do potrebe po prilagojenem sistemu gorskega reševanja.
- 3) Brezplačno reševanje ima pozitivne učinke za razvoj gorskega turizma.
- 4) Za varen obisk gora je treba podpreti odgovorno obiskovanje gora in preventivo.
- 5) Podpiramo ukrepe proti nesrečam, ki so posledica malomarnosti.
- 6) Podpiramo ukrepe proti zlorabi gorskega reševanja.

Planinska zveza Slovenije kot nacionalna panožna zveza za planinstvo in alpinizem mora biti od začetka vključena v pripravo rešitev, ki urejajo področje in opredeljujejo primere plačljivega gorskega reševanja ter uvedbo prekrškov za malomarno in neodgovorno delovanje v gorah. Z večino izhodišč so se strinjali tudi udeleženci posveta, ki so prišli do zaključka, da je zdaj na potezi država (politika). V tem okviru je bila omenjena tudi pobuda za Zakon o gorskem

reševanju, temelječ na 118. členu Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki obravnava pokrivanje stroškov reševanja. Za ta namen bi morali namreč čim prej sprejeti ustrezno uredbo, vendar se delovna skupina še ni sestala.

Zadnji predstavitev v okviru posveta je imel Dušan Prašnikar, strokovni sodelavec PZS za področje Komisije za varstvo gorske narave in Gospodarske komisije. Predstavil je projekt Z JPP (z javnim potniškim prometom) do dolin in peš do višin, ki spodbuja obiskovalce gora, naj se namesto prevoza z osebnimi avtomobili podajo na izlete in ture z javnim prevozom (JPP) ali pa naj uporabijo sopotništvo, hojo in kolesarjenje. V okviru projekta, pri katerem sodelujejo PZS, CIPRA Slovenija, Ekosklad in Ministrstvo za okolje, prostor in energijo so pripravili tudi 40 planinskih izletov, ki jih je možno izvesti na ta način. Pobuda je prišla ravno pravočasno, saj planinska društva v tem času pripravljajo program izletov za prihodnje leto. Dana je bila pobuda, naj društvo, ki mu trenutno omrežje in vozni redi JPP to omogočajo, po možnosti izvede vsaj en, še bolje pa več izletov letno s prevoznimi sredstvi v okviru JPP. Vožni redi posameznih postaj JPP bodo kmalu dostopni tudi na spletni aplikaciji maPZS, zato bo načrtovanje izletov s pomočjo digitalnih zemljevidov še lažje. Aplikacija že sedaj omogoča izdelovanje načrta izleta v zavihku Moje poti.

Posvet je še enkrat pokazal, kako pomembna so taka srečanja za izmenjavo izkušenj ter vsebin med teorijo in prakso, še posebej pa med različnimi deležniki in uporabniki gorskega sveta. Morda smo tokrat pogrešali več predstavnikov medijev, ki so še kako pomembni pri prenosu znanj in spoznanj za varnejšo pot v gore med širšo javnost. Priložnost zamujena, ne vrne se nobena – pač, ob letu obsorej. Upajmo, da bomo takrat lahko poročali o napredku na posameznih področjih varstva pri obiskovanju gorskega sveta in podali boljšo statistiko gorskih nesreč. Večina udeležencev je po posvetu ostala še na zboru predstavnikov vodniških odsekov planinskih društev. ●

*Del skoraj polnega
avditorija ICZR
na lgu med
predstavitvijo
Dušana Prašnikarja
Foto Miha Pavšek*

Franci Horvat

Fotoaparat

Sanje ali resničnost?

„Frenk, pozdravljen, od kod prihajaš?“

„Tone, zdravo, bili smo na Okrešlju, ko je tako lep jesenski dan, macesni so zlatorumeni,“ sem mu dejal.

Kmalu zatem sem zagledal lep motiv s slapom Rinka v ospredju. Tino (hči) sem zaprosil, če mi poda fotoaparat. Čudno me je pogledala, saj je bila prepričana, da je pri meni. Hitro smo ugotovili, da smo brez fotoaparata in da je ta ostal na Okrešlju, najverjetneje nekje v bližini kočice GRS, smo si bili enotni.

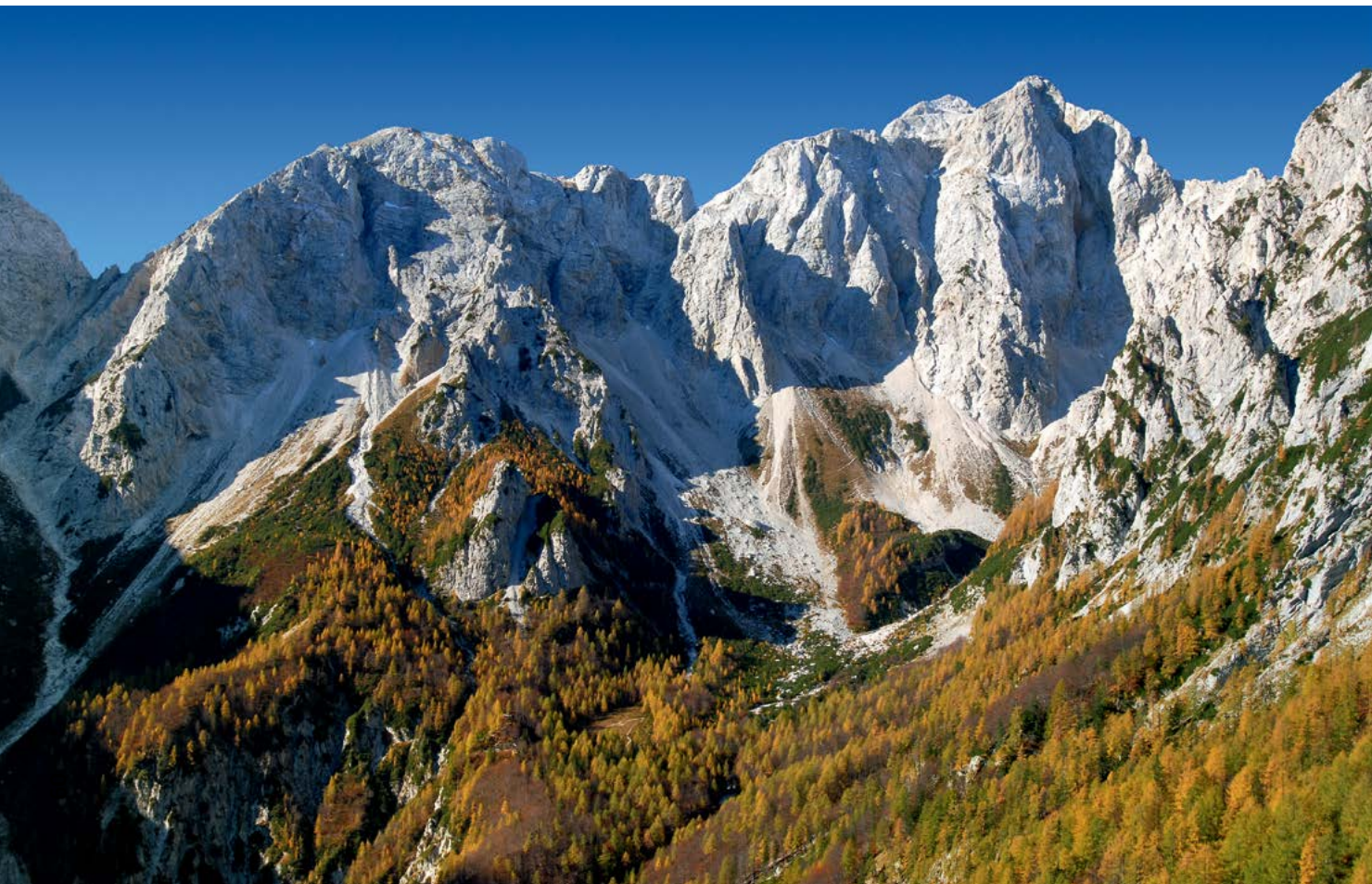
Šok je bil res izreden, kajti zame je fotoaparat še vedno osnovno delovno sredstvo, čeprav sem že sedem let v pokoju. Našim damam sem dal ključke od avta, sam pa zdirjal nazaj proti Okrešlju, v upanju, da ga najdem ...

Ker se je obetal lep jesenski dan, smo se odločili, da gre družina Horvat na Okrešelj. Vožnja do obračališča na koncu Logarske doline je bila hitro za nami, nato smo se počasi napotili proti slapu Rinka. Pri spodnjem mostu me je ustavila neka ženska, ki bi rada šla na Ojstrico. Vljudno sem ji pojasnil, da bo mnogo bolje, če se vrne do avta in odpelje do Planinskega doma v Logarski dolini, od tam pa peš do Klemenče jame, od koder bo lahko nadaljevala pot proti Ojstrici. Pristrčno se mi je zahvalila in odhitela proti parkirišču.

Na poti je bilo razmeroma malo ljudi. Pri zgornjem mostu nad slapom Rinka smo se zamudili nekoliko dlje, želel sem fotografirati žuborečo vodo, ki je hitela čez skale. Ob meni se je nato ustavil možakar, ki mu je bil všeč moj fotoaparat. Videlo se je, da je dober poznavalec fotografije in fotoaparatov. Začel je hvaliti moj nikon D6, ki si ga želi tudi on. Povedal sem mu, da sem z njim zelo zadovoljen, le cena je (pre)visoka. Res je, če kupim fotoaparat, raje plačam nekoliko več, pa mi nato služi nekaj časa. Treba se je bilo posloviti in nadaljevali smo proti izviru Savinje. Tina se je spomnila žalostnega dogodka izpred nekaj let, ko ji je kamen padel na glavo in je morala na šivanje v bolnišnico v Celje.

Na Okrešlju je bilo nebeško lepo. Macesni so bili v prekrasnih barvah, gore so bile lepo osvetljene, kaj

*Turska gora in Rinke
Foto Franci Horvat*

bi človek še želel lepšega. Na travniku pri koči GRS sem mlajši družini malce pomagal pri prepoznavanju okoliških vrhov. Kaj hitro se nam je pridružil še starejši gospod, ki je bil res izjemen poznavalec Kamniško-Savinjskih Alp. Vedel je za vsak vrh, presenetil me je, ko je našteval plezalne smeri v posameznih gorah. Da je bila mera polna, mi je omenil žmulo v Igličevi smeri, ki sva jo očitno oba poznala. Nato sem se z njim zapletel v daljši pogovor, ki je nanese tudi na *Planinski vestnik*. Dejal je, da ga rad prebira in da ga je pretresla zgodba, ki jo je napisal Horvat, med drugim naj bi imel pisec težave z rakom na žolčevodu. Najprej sem bil smrtno resen, ko pa sva se poslavljala, sem mu omenil, da tudi jaz vem za omenjenega Horvata in da rad čitam njegove prispevke ...

Sledil je ogled nove kočice na Okrešlju, ki ni povsem končana, saj je pred njo še vedno nekaj delovnih strojev. Nato me je Tina prosila za fotoaparata, ker bi rada fotografirala zlato rumene iglice na macesnu. Seveda sem ji željo izpolnil, čez čas pa smo začeli sestopati proti dolini. Opazil sem, da Tina hodi zelo previdno in da vsake toliko časa pogleda navzgor; če ji ne grozi kakšna nevarnost padlega kamenja ...

Ko smo bili skoraj pri avtu, nas je ogovoril Tone, kot sem že omenil v začetku, kar je nato botrovalo, da sta naši „dečvi“ šli v dolino, sam pa sem ponovno krenil na Okrešelj. Vse višje, kot sem bil, vse več je bilo nad mano temnih oblakov. Hitel sem, kolikor so mi dala pljuča, kajti pred dvema letoma so bila kar hudo prizadeta. Najprej sem bil v bolnišnici Topolšica, nato še v bolnišnici Golnik. Poleg omenjenih težav sem si v letu 2023 „pridelal“ raka na žolčevodu. To so bili de-

javniki, ki so me pri hitri hoji ovirali. Kje so bili časi, ko sem na Okrešlju tekel kot dirkalni konj, prav tako tudi z njega. Prve kaplje so me ujele malce pred izvirom Savinje, še dobro, da pot nato zavije v gozd.

Ko sem prisopihal na Okrešelj, je že lilo kot iz škafe. Ves premočen sem nato mrzlično iskal fotoaparata, najprej okoli kočice GRS, toda ves trud je bil zaman. Nisem si mogel zamisliti, da se vrnem v dolino brez njega. Še enkrat sem pretaknil vsak kot okoli kočice, toda tudi to ni obrodilo sadov. Spomnil sem se, da je Tina šla na stranišče v leseno kolibo, ki je temu namenjena. V nekaj korakih sem bil pri njej, toda fotoaparata ni bilo. Začela sta me oblivati kurja polt in vročina, potrebno je bilo kar nekaj časa, da sem se zbral. Ko sem še enkrat pogledal okoli stranišča, sem premočen fotoaparata zagledal pod drevesom ...

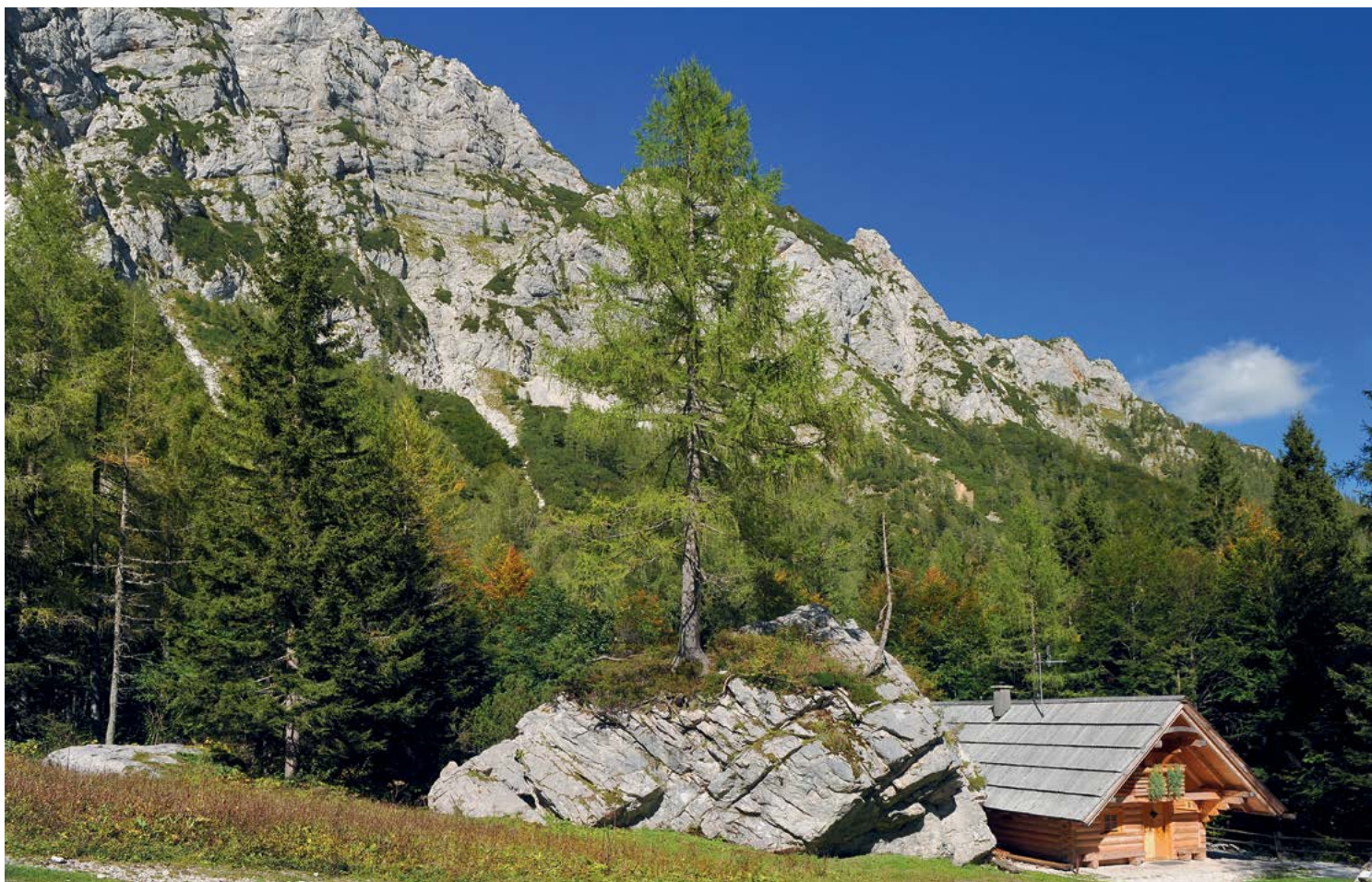
Priznam, močno sem si oddahnil, kajti moja ljubljena „igrača“ je bila spet pri meni. Zavedal sem se, da ga zaradi vgrajene elektronike ne smem vklopiti, treba ga bo najprej počasi posušiti, in šele nato vklopiti. Zavil sem ga v suho majico, dal v nahrbtnik ter zdirjal v dolino. Skale so bile mokre in spolzke, nekajkrat je malo manjkalo, da si nisem zvil gležnja ali zlomil noge. Do avta sem prišel ves premočen in zadihan, tam sta me nestrpno čakali naši dami, ki sta izvedeli, kako je s fotoaparatom ...

„Kje je moj fotoaparata?“ sem glasno vprašal in se nenadoma zdrznil.

„Franci, zbudi se, obljubil si nam, da gremo na Okrešelj!“

„Uf, kako grde sanje sem imel,“ sem rekel, „očitno me je tlačila mora.“ Bil pa sem res ves premočen, toda tokrat od potu. ●

*GRS Koča
na Okrešlju
Foto Franci Horvat*

Prekletstvo bližine

Bila je jesen. Tista čarobna jesen, ko se listje na drevju obarva v zlato, zrak pa diši po svežem začetku, kot zna le še v zgodnji pomladi ...

*Gore so bile
njegova ljubezen,
njegov beg in
njegov svet
Foto D. Š.
Ustvarjeno s
pomočjo UI.*

Na Facebooku je zasledila njegovo hribovsko objavo. Poznala ga je samo na videz. Bila je članica iste gorniške skupine, ki je štela nekaj tisoč ljubiteljev gora iz vseh vetrov. Njegove objave so izstopale, verjetno tudi zato, ker jih je bilo največ. Všečkala mu je nekaj fotografij in pozabila. Že popoldne pa je nepričakovano prejela njegovo sporočilo.

Bilo je preprosto povabilo, ki je imelo v sebi morda nekaj več. „Bi šla na turo?“ jo je vprašal nevsiljivo. Kri ji je butnila v glavo od začudenja. Seveda, le katera ne bi šla od tistih, ki so redno spremljale in dosledno všečkale vse njegove gorske dogodivščine, ki jih je tako velikodušno delil s široo javnostjo. Ogledala si je, menda že desetič tistega večera, njegovo profilno sliko – kodrasti lasje, prijazen nasmeh in oči, oh, tiste njegove prodorne oči. Tisti njegov pogled je obetal nekoga, ki je videl že marsikaj, a je še vedno odprt za nove zgodbe.

Odgovorila je, še preden bi se utegnila premisliti: „Zakaj pa ne?“

Ko sta se v soboto srečala na parkirišču, se ji je takoj vse zdelo prav. On je bil po karakterju prav takšen, kot si ga je predstavljala s fotografije – sproščen, s tihim šarmom moškega, ki ga narava dela še bolj pristnega. In tudi on ni mogel prikriti svojega navdušenja nad njunim prvim srečanjem. Na njegovo povabilo se je odzvala ženska, ki je sijala od življenjske energije. Bila je vitka črnolaska, stara okoli štirideset let. Prava črna levinja, o kakršni je pel Predin v svoji pesmi. Vsak njen korak je bil odločen, čeprav je v sebi še vedno iskala stabilnost, ki jo je načela neka senca preteklosti, toda njene oči so bile žerjavica, ki preti, da se bo vnelo to že napol ugaslo ognjišče.

Tura je bila čudovita. Hodila sta po mehkih gozdnih poteh in se dvignila visoko nad gozdno mejo, kjer so se jima odprli razgledi. Njuni koraki so se ujeli, pogovor pa je postajal vse bolj oseben. Povedal ji je, da išče nov začetek po dolgem zakonu, ki mu je izpil vse, razen duše in upanja. Ona je z njim delila svoje zgodbe o bolečini in razočaranju, ki jih je nosila v sebi kot stare melodije, ki so se še vedno vrtele v njeni glavi. Ko sta si izlila duši, sta se počutila bolje in polna olajšanja sta dosegla svoj prvi skupni vrh.

Sedla sta v porumenele, že napol suhe trave in si vzela čas za malico in razglede. Nebo je bilo tega dne tako nenavadno čisto, da se je v daljavi slutila ukrivljenost obzorja. Segla je z roko v njegove svetle kodre, igrivo si jih je ovijala okoli prstov. Njegova brada ju je spravila v smeh, ko ga je dražila z mislijo, da ga bo morala obriti, zato da vidi, kakšen je v resnici. Bila je sproščena kot že dolgo ne, bila je živa, in ko sta se zvečer na parkirišču poslovila, je bila vsa polna pričakovanja. Dobila je kratek, prijateljski poljubček za slovo. Lahko bi si vzel tudi več, toda bil je obziren in ni želel prehitovati. Naslednjo soboto, sta si dahnila v pozdrav in sedla vsak v svoj avto.

Naslednjič je bila slika njunega srečanja na istem parkirišču popolnoma drugačna. Ko je prišla, jo je sicer pričakal, toda njegov nasmeh je izginil. Namesto lahkotnega, zabavnega moškega, ki jo je osvojil s pogledom, da je bila vsa mehka v kolenih, je pred njo stala navadna limona. Bil je tih, siten in zaprt vase. Ni ji razlagal, kaj je narobe, a njegova negativna energija je uničila vso čarovnijo zaljubljenosti, ki jo je nosila v sebi ves prejšnji teden. Poskušala ga je spraviti v dobro

voljo. Smehljala se je, mu postavljala vprašanja, da bi se razgovoril, a njegovi odgovori so bile hladne in kratke enozložnice.

Po turi jo je presenetljivo povabil k sebi domov. Šla je, čeprav ni bila več prepričana zakaj. Njegov dom je bil urejen, zgled moške redoljubnosti, toda hladen, kot da v njem nikoli ni bilo pravega življenja. Prespala je v njegovi postelji, a med njima je ostal zid, ki ga niti strastna noč ni mogla porušiti. Zjutraj je zgodaj vstal in ji za zajtrk spekel palačinke. Bile so okusne, a ob vsakem grizljaju je čutila, da to ni nič drugega kot zadnja kulisa še ene njene na propad obsojene zveze. Istega večera je od njega dobila kratko sporočilo: „Žal mi je, nisem pripravljen na kaj več. Bodi lepo.“ Tako preprosto, tako dokončno. Ni imel poguma poklicati, da bi ji to povedal v obraz. Prekinila sta na daljavo kot popolna tujca, toda v nosnicah je še vedno imela njegov vonj, zato jo je toliko bolj zbolelo.

Naslednje jutro je na Facebooku videla njegovo zadnjo objavo. Na sliki je stal na vrhu gore in njegov obraz je tako kot običajno sijal od sreče. „Še en čudovit dan v neokrnjeni gorski naravi,“ je napisal. Nobene omembe nje, nobenega namiga, da sta bila sploh skupaj. Razumela je, da ni bila del njegove zgodbe, da je bil v njegovem svetu prostor le zanj in za gore. Te so mu bile vse. Njegova bivša žena je to vedela in njegov otrok je to vedel. Sosedje in znanci prav tako in zdaj je vedela tudi ona. On ni bil moški, ki bi lahko ljubil žensko. Gore so bile njegova ljubezen, njegov beg in njegov svet.

Naslednjo soboto je spet sama stopala po poti. Jesensko listje je šuštel pod njenimi nogami, veter ji je hladil obraz. Na vrhu je zaprla oči in se prisilila h glo-

*Bila je prava črna levinja, o kakršni je pel Predin v svoji pesmi.
Foto D. Š. Ustvarjeno s pomočjo UI.*

bokemu vdihu. „V redu je,“ si je rekla. Njena zgodba je še vedno njena – in veselila se bo naslednje priložnosti. Njena pot na srečo ni odvisna od njega.

VABILO

Ljudstvo proti Vladimirju Habjanu ali Haubija ne damo!

Glavni urednik Planinskega vestnika mora na sodišče. Le zakaj in le kako se bo sojenje končalo?

V nedeljo, 30. marca 2025, ob 18. uri vabljeni v Slovenski planinski muzej, kjer bo v čast 130-letnici Planinskega vestnika potekala javna sodna obravnava pred poroto, sestavljeno iz uglednih in pomembnih imen iz sveta gornišstva.

Pobirali bomo tudi stave, v čigavo korist bo razsodilo ljudstvo. In spekli kakšno pokovko ali dve, saj vam lahko že zdaj obljubimo pravo sodno dramo!

Uredništvo

Vladimir Habjan

88 dni dolgo potovanje

Nova knjiga za planinsko knjižnico

Marija in Andrej Štremfelj sta nas razveselila z novo odlično knjigo. Jeseni leta 2023 sta kot prva Slovenca v treh mesecih prehodila Veliko himalajsko pot (*Great Himalaya Trail*) in vtisi z nje so bili tako močni, da sta jih morala zapisati. Skrajšano različico zapisa smo objavili v številki 7-8 naše revije leta 2023, zdaj pa je na voljo še precej daljša.¹

To je njuna druga skupna knjiga. Leta 2020 sta v samozaložbi izdala *Objem na vrhu sveta*, Andrejevi *Kristali sreče* pa so leta 2022 izšli v založništvu Neže Štremfelj. Njuna nova knjiga je pisana podobno kot prva, izmenjuje se pisanje Marije in Andreja, razlikuje se po različnem fonu zapisa. Veliko himalajsko pot sta prehodila od severovzhoda do severozahoda Nepala. Dolga je 1700 kilometrov, prehodila sta jo v 88 dneh. Podatka o tem, koliko je bilo višinskih metrov vzpona in sestopa ni, glede na mnoge visoke prelaze in sestope pa jih je bilo vsekakor veliko. Kot je znano, sta Marija in Andrej Štremfelj stala na več osem-tisočakah in torej na več potovanjih skozi Nepal

deželo zagotovo dodobra spoznala, želela pa sta si jo še bolj. Zato sta to pot že dolgo nosila v svojem srcu in jo načrtovala.

Na pohodu ju spremljamo čez več pokrajin, kot jim sledijo tudi poglavja: Kangčendzenga, Makalu, Kumbu, Rolwaling, Langtang, Ganesh, Manaslu, Anapurna, Dolpo, Mugu in Humla. Nekateri predeli so bolj, drugi pa precej manj turistično urejeni, pač odvisno od obiska. Prav posebnih priprav za to dolgo pot nista imela, gotovo sta bila zaradi rednega vodenja dobro pripravljena. Kot sta napisala, pa veliko izkušenj s tako dolgimi potmi nista imela. Pohodniki pot opravijo večinoma spomladi, ko je dan daljši in je snega manj, onadva pa sta izbrala jesen – zaradi Andrejeve nujne spomladanske skrbi za čebele.

Prvi del potovanja so zaznamovali mnogi deževni dnevi, saj je monsun še pretil, tudi nadloga v obliki pijavk, drugi, še večji problem pa je bilo neprofesionalno vodenje, kar sta uspela približno sredi poti urediti in vodnika zamenjati. Težave z vodnikom so bile kar hude, tako da je prišlo tudi do konfliktov, katerih na srečo v drugem delu ni bilo več.

Marija: *Duhovna bitja smo, s kratko življenjsko izkušnjo, a od tega, kako jo preživimo, je odvisna naša večnost. Koraki se prilagodijo široki in udobni stezi. Sedaj lahko misli znova preskočijo skozi zastor omamne lepote pobeljenih vršacev, ki izraščajo iz zelenečega brstenja in labirinta penečih se potokov. Kot bi radostna podoba okolja kljub najtežjemu obdobju odnosov na naši poti vzbudila pogled v upanja polno prihajajočo jesen. Rešitev vseh dosedanjih zapletov pripišem Božjemu varstvu, ki moje prve odzive jeze, zadirčnih besed in velikega razočaranja ustavlja, preden bi spolzeli z jezika in zastrupili še tisto, kar je med nami dobrega. Z nosači smo v skupni stiski, počutijo se izigrane zaradi plačila in teže tovara v taki meri, da razmišljajo o odhodu domov.*

Težave so bile tudi s hrano in pijačo, ki ju ni bilo vedno dovolj na razpolago. Jesenski čas je zaznamoval tudi vedno hujši mraz. Posebnih oznak te poti ni, kar je pomenilo, da so imeli vmes tudi nekaj težav z orientacijo.

¹ Marija in Andrej Štremfelj: *Moč noči je v svetlobi zvezd*. Midva na veliki himalajski poti. Neža Štremfelj, s. p., Kranj, 2024. 336 str., 35 EUR.

Etape so bile različno dolge, tudi tehnično zahtevnejše, nekatere so potekale čez zasnežene prelaze, visoke čez 5000 metrov. Ekipa je z vodnikom in več nosači običajno prespala po lodžih (angleško: *lodge*), pa tudi v šotorih, včasih celo v naključnih hišah. Ponekod je bilo prenočišče primerno, večkrat je doseglo tudi dno, ki se je med potovanjem še poglabljalo ... Andrej: *Utrujenost pa je vseeno botrovala neprijetnemu občutku, da je prenočišče vedno na najbolj oddaljenem ali najvišjem delu vasi. To je bil še eden od hotelov, ki si tega imena pravzaprav ne zasluži po nobenem kriteriju, ki ga popotnik prinese s seboj iz Evrope ali celo iz Kumbuja. Toda tako kot povsod po svetu je prijetnost bivanja premo sorazmerna s prijaznostjo osebja. Družina z dvema odraslimi otrokoma je pustila prijeten vtis, ki pogreje srce in poboža dušo.*

Avtorja sta se kot dobra pisca izkazala že pri prvi knjigi, kar velja tudi za zadnjo. Tako sledimo opazanjem pokrajine in ljudi, pa tudi notranjim dogajanjem, od dvomov, jeze pa do navdušenja. Marija: *Tesnoba okrog srca zahteva odgovor, rešitev, ki bo sprostila energijo in hrepenenje po nadaljevanju Velike himalajske poti. Opazujem željo svojega uma, da zanika te zoprne občutke in jih pomete pod preprogo ... In ko vsakdanje življenje grozi z navadami in dolgočasjem, novo slovo poskrbi za novo dno in novo srečanje za nov vrh življenjske krivulje. V desetletjih takega življenja je za mano krivulja srca, ki se stiska in sprošča in spet stiska in sprošča ter izrisuje polnost življenja, bogastvo ljubezni, ki nikoli ni enosmerna. Srce je sedež ljubezni, ki sprejme najbolj črnogled misli uma in jih v svetlobi Duha preoblikuje v nežne melodije bivanja od rojstva do smrti.*

Obenem obujata spomine na mnoge odprave in kolege plezalce, od katerih se jih nekaj ni več vrnilo. Kot pravita, so včasih alpinisti plezali naprej, šerpe zadaj, danes pa je obrnjeno. Andrej se ob pogledu na stavbo v Manangu, kjer je preživel mnoge dni in je le še zapuščena stavba brez kakršnekoli oznake, zlomi in se zjoka. Opazata tudi pospešen razvoj dežele

skozi desetletja, gospodarstvo se razvija, vasice se spreminjajo v turistična naselja, nastajajo nove ceste, mostovi idr. Kot razmišljata, je to za nekatere zadeve dobro, a ne za vse, v deželo prihaja zahodnjaški vpliv, ki je bolj brezoseben, odnosi se slabšajo.

Dolga pot je torej izreden preizkus fizične zmogljivosti pohodnika, a tudi psihične. Ne le da moraš biti sposoben prehoditi mnoge dolge, tudi tehnično zahtevne odseke, pogosto tudi ponoči, ob negotovem vodenju, slabi hrani in pijači, brez tuširanja, v slabih prenočiščih, brez potrebnega počitka, brez signala ..., veliko je bilo tudi negotovosti, ali bo nadaljevanje zaradi naraslih rek, sneženja in cele vrste drugih ovir sploh možno. Tako se zdi, da je vzpon na osematisočak zanju vseeno lažji, čeprav tehnično zahtevnejši in pogosto napornejši, a tudi takšna pot nikakor ni od muh. Kakorkoli, čim bolj se bližata zaključku poti, vedno bolj tudi verjameta, da bosta pot dokončala.

Domotožje jima pomaga odgnati obisk petih članov družine, s katerimi skupaj prehodita deset dni, njihovi zapisi so tudi del knjige. Zaključek je razumljiv, oba je pot obogatila, lepote dežele so ju presunile, ljudje navduševali, prav tako se je poglobil njun odnos. Andrej: *Življenjske zgodbe številnih nepalskih prijateljev in znancev so si med seboj tako različne, da enostavno ne morem potegniti vzporednic med njimi, ne morem priti do zakonitosti, ki bi veljale za vse ali vsaj za večino. Vse do tega pohoda sem bil v Nepalu vedno s plezalskim ciljem ali kot gorski vodnik, kar me je popolnoma zaposlovalo. Nekoliko odmaknjen od težav ljudi sem imel premalo časa, da bi jih globlje spoznal. Tokrat pa sem dobil drugačen vpogled v to deželo, saj na tej dolgi in geografsko raznoliki poti hodim skozi celoten spekter različnih skupnosti in njihovih navad, kultur, običajev ter imam dovolj časa za razmišljanje, opazovanje in neposredne stike z domačini.*

Poglobljen esej (spremna beseda) o knjigi je napisal alpinist in filozof Igor Škamperle. Knjigi je priložen zemljevid. ●

NOVO

Marija in Andrej Štremfelj

Moč noči je v svetlobi zvezd

MIDVA NA VELIKI HIMALAJSKI POTI

Naročite knjigo prek spleta: www.stremfelj.si,
ali po telefonu: 031 427 455; 040 328 000.

Cena knjige je 35 €.

Kdor hodi po slovenskem delu treh evropskih pešpoti, je četrto stoletje pred časom.
Arhiv KEUPS

Slovenija prevzema praznovanje

50 let evropske pešpoti E6

Planinska zveza Slovenije je skupaj z Zavodom za gozdove Slovenije, Turistično zvezo Slovenije in Zvezo gozdarskih društev pred leti ustanovila Komisijo za evropske pešpoti v Sloveniji (KEUPS), ki skrbi za evropske pešpoti v Sloveniji.

Po Evropi poteka dvanajst evropskih pešpoti, med njimi tri tudi čez Slovenijo, in sicer E6, E7 in E12. Za evropske pešpoti skrbi Evropska popotniška zveza, podrobnejši podatki o njej so dostopni na spletni strani <http://www.era-ewv-ferp.com/>. Samih poti je okoli 70.000 kilometrov in vodijo s severa na jug ali z vzhoda na zahod. Evropske pešpoti povezujejo Evropo na najbolj izviren način – družijo nas med hojo po hribih in dolinah po različnih regijah, domovinah in deželah, in to brez državnih meja. Za tisoč kilometrov slovenskega dela evropskih pešpoti skrbi Komisija za evropske pešpoti (KEUPS), ki ima sedež na Zavodu za gozdove Slovenije v Ljubljani (<http://eupoti.com>). E6 (Ciglarjeva pot) poteka v Sloveniji od Radelj na Koroškem do Strunjana ob Jadranskem morju, kjer se sreča z

E12 in nadaljuje svojo pot do Sečovelj. Pot je dolga nekaj več kot 350 kilometrov in se jo lahko prehodi v dobrih 14 dneh. Na njej je 39 kontrolnih točk in žigov. E7 (Naprudnikova pot) poteka v Sloveniji od Robiča do Hodoša in je dolga nekaj več kot 600 kilometrov. Ima 42 kontrolnih točk z žigi. Prehodimo jo v dobrih 30 dneh. E12 vstopi v Slovenijo na Škofijah, se v Strunjanu sreča z E6 in nadaljuje do Sečovelj. Dolga je nekaj manj kot 50 kilometrov in je opremljena s tremi žigi. Prehodimo jo v treh dneh. E6 in E7 se pri nas srečata nedaleč od medvedjih stopinj v Predgozdu, blizu Mačkovca in Sela pri Robu, sredi prekrasnih gozdov. E6 in E12 pa svoje poti združita ob Jadranskem morju, v Strunjanu. Vse evropske pešpoti v Sloveniji so označene z rdeče-rumenimi markacijami.

E6 je bila odprta 22. junija 1975 v Mariazellu v Avstriji, kar pomeni, da praznuje 50 let. Slovenski del poti E6 je bil odprt 24. maja 1975 na Mašunu v okviru tedna gozdov in proslave stoletnice prvega gozdarskega društva na Slovenskem. Pobudo za ureditev te poti v Sloveniji je dal inženir gozdarstva dr. Milan Ciglar, po katerem se danes ta del poti tudi imenuje – Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana. Na podlagi sklepa KEUPS in potrditve Evropske popotniške zveze (ERA) je KEUPS-u pripadla čast, da v Sloveniji pripravi osrednje dogodke v počastitev 50-letnice odprtja Evropske pešpoti E6.

V letu 2025 bo vrsta dogodkov. Prvi pohod v počastitev 50-letnice E6 bo 18. januarja 2025 v Strunjanu. Osrednji, večdnevni pohod v tednu gozdov v Sloveniji bo od 24. maja 2025 z začetkom na Mašunu in bo potekal do konca tedna gozdov, do 31. maja 2025. Srečanje objezerskih krajev bo v Markovcih ob Dravi (pohod grad Borl–Markovci) 31. maja 2025. Sodelovali bomo tudi na dnevu planincev 14. junija 2025 na

Evropske pešpoti v Sloveniji so označene z rdeče-rumenimi markacijami. Arhiv KEUPS

Jančah. Odprte obnovljene table E6 bo na mejnem prehodu Radlje 27. septembra 2025. Pripravili bomo mednarodni foto natečaj na temo poti E6. Župani občin, kjer poteka E6 v Sloveniji in večjih krajih v Evropi, bodo podpisali posebno listino. Organizirali bomo celoletno eno- ali dvodnevno popotovanje po E6 v Sloveniji in Avstriji. V različnih krajih bomo pripravili razstavo in predavanja na temo E6 in evropskih pešpoti. Vsaka država, kjer poteka E6, bo pripravila predstaviteni pano. Načrtujemo tudi posebne pohode in Planincev po E6 ter skupni dogodek KEUPS in Muzeja pohodništva v sosednji Avstriji ob poti E6 v Eibiswaldu (slov. Ivnik). Osrednja prireditev v počastitev 50-letnice E6 pa bomo pripravili v Občini Radlje ob Dravi v Domu Gozd je kultura 27. septembra 2025. Poslanstvo KEUPS je vključevanje v evropske tokove pohodništva, sodelovanje z Evropsko popotniško zvezo, koordiniranje Kluba popotnikov po evropskih pešpotah v Sloveniji (organiziranje vsakoletnega srečanja slovenskih pohodnikov po evropskih pešpotah), seznanjanje, uveljavljanje, širjenje in promocija

ideje hoje in pohodništva – s tem pa prispevanje k spoznavanju etnoloških, kulturnih in zgodovinskih zanimivosti Slovenije, razvoju podeželja, trženju v turizmu in njegovem razvoju, popularizaciji gozdov in zavedanju njihovega pomena. Skratka, namen je uveljaviti javni in državni interes za evropske pešpoti, spodbujati varovanje narave, okolja in lastnine v naravnem okolju ter sodelovati v medsebojnem spoznavanju ljudi iz Slovenije in iz drugih držav– vse za sožitje, razumevanje in mir v svetu. In naš glavni moto je: „Kdor hodi, je vedno pred časom. Kdor hodi po evropskih pešpotah, je nekaj desetletij pred časom. Kdor hodi po slovenskem delu treh evropskih pešpoti, je že četrto stoletje pred časom. In ta čas je vedno zdaj!“

Zavedamo se, da imajo evropske pešpoti več namenov: sodelovanje brez meja, spodbujanje boljšega razumevanja, spoštovanja ter varovanja okolja, poznavanje evropske zgodovine in kulture, ohranjanje dediščine in spodbujanje načel trajnostnega razvoja. ●

Tone Vidrgar

Skozi Klomo in čez Kurjeke na Gubno

Ugodna vremenska napoved je botrovala odločitvi za obisk gora in s Petrom sva se namenila v Karavanke. Z avtom sva se zapeljala proti Gorenjski skozi Dovje in naprej po lepo vzdrževani makadamski cesti do Tromostovja, sotočja potokov Žaklja in Mlince, kjer je izhodišče.

Markirana steza, ki vodi na sever proti grebenu, se po dobri uri hoje skozi gozd pri izviru Koritec razcepi. Leva vodi proti 2143 metrov visoki Kepi, tretji najvišji gori Karavank in najsevernejšemu slovenskemu dvatisočaku, desna pa na Dovško Babo in po grebenu proti Golici.

Midva sva kmalu skrenila levo z markirane steze na brezpotje, ob potoku Žakelj proti soteski Klomi, divji, ozki in strmi soteski, ki jo je izklesal potok. Tu so slapovi, kaskade, tolmoni, voda pada čez balvane, prizori so enkratni in divji. Prebijala sva se ob vodnatem studencu, ki ga je napolnilo torkovo deževje, malo po levi, malo po desni strani, čez skoke in balvane, vedno više. Hoja je kar zahtevna in nepazljivost lahko povzroči, da se zmočiš ali celo okopaš v mrzli vodi. Na zahtevnejših mestih so nameščene

vrvi, tudi klini in stope, ki so v pomoč, da pohodnik lažje premaga skoke in se izogne hladni prhi. Kar nekaj časa in truda sva porabila, da sva se vzpela iz soteske in stopila na cvetoči travnik Orlovega rovta. Iskala sva pot naprej. Visoka trava je otežila iskanje stezice, ki vodi proti sedlu Stanič in naprej na sto metrov više ležeče sedlo Šija 2, 1362 m. Izgubila sva kar nekaj časa, da sva našla komaj vidno stezo, ki se vzpenja v pravo smer. Ta vodi proti severu, v breg, ki se vse bolj postavlja pokonci. Prečila sva strugo čez lesen most in se vzpela proti slemenu Kurjekov, 1666 m, od koder se odprejo razgledi v dolino Save in proti Julijcem.

Stezica se vzpenja po strmem skrotastem pobočju. Močno ruševnat greben prekinjajo ozki zagruščenji žlebovi, nevarni za zdrs. Na položnejšem delu

*Po grebenu visoko
nad dolino
Foto Tone Vidrgar*

se desno odcepi stezica proti Visokemu Kurjeku, 1973 m, in Plevelnikom, 1959 m, ki sem jih prečil pred leti po graničarski stezi, ko sem se vračal z Dovške Babe. Spomnim se, da je bila pot po grebenu, kamor me je zvabil trop gamsov, dokaj zahtevna. Zato sva se odločila, da nadaljujeva naravnost navzgor proti Gubnu, 2034 m. Že čez nekaj minut sva spet prišla do razcepa komaj vidnih stezic, desna je po najinem mnenju vodila proti markirani poti na sedlo Vratce, med Kepo in Dovško Babo in namenila sva se po njej, toda po nekaj sto metrih položne stezice sva prišla do strmega skalnega žleba, čez katerega nisva videla prehoda. Verjetno je plaz odnesel izpostavljeno pot, zato sva se vrnila in nadaljevala navzgor proti Gubnu, ki sva ga dosegla po petih urah vzpona. Uživala sva v razgledih: levo proti Kepi, desno proti Dovški Babi, na jugu Zgor-njesavska dolina, na severu Dravska dolina.

V sestopu sva se spustila do široke razbite škrbine, ki sva jo preplezala s pomočjo jeklenic in klinov, nadaljevala proti Gubnu in pod njim po markirani poti proti izhodišču. Hodila sva skozi gozd, ki je ponujal prijetno senco in mimo izvira Koritec, kjer sva se osvežila z bistro in hladno izvirsko vodo. Tu sva zapustila pot proti Dovški Babi, desna pot naju je peljala mimo lovske kočice na planini Brvog in naprej čez planino Mlinco. Le še nekaj minut in sva bila na izhodišču, kamor sva prispela po dveh urah hoje. Divja, avanturistična in dokaj naporna pot, a občutek zadovoljstva na koncu je bil vseeno izjemen. 🔴

FILM

Po sporočilu za
medije priredil
Mire Steinbuch

Jirishanca Arhiv BOFF

Bovski filmski festival pod streho

V Bovcu so uspešno izpeljali 17. BOFF – *Bovec Outdoor Film Festival*. V dveh dneh se je odvrtelo 23 filmov o športih na prostem in okoljski tematiki. Vseh šest slovenskih filmov je bilo v kategoriji Narava in ekologija. Med športnimi filmi je največ glasov občinstva dobil alpinistični film *Jirishanca* produkcije Reel Rock. Ta ameriška plezalsko-alpinistična serija je tokrat spremljala alpinista Josha Whartona in Vinca Andersona, ki sta se namenila še enkrat poskusiti splezati na 6094 metrov visoko goro Jirishanca v perujskih Andih, katere vrh se že dvajset let otepa dotika človeške noge.

Gledalci so za najboljši domači film izbrali film Mateja Vraniča *Bojevita kraljica noči*. Gre za raziskovalno zgodbo o skrivnostni sovi kozači, eni največjih evropskih sov. Pri filmu sodeluje tudi biolog dr. Al Vrezec, eden najboljših poznavalcev te ptice na svetu. Poleg projekcij so v spremljevalnem programu organizirali fotografski razstavi Rožleta Bregarja in pokojnega Urbana Goloba. Dobro so se uveljavili tudi dopoldanski izleti in ledeni izziv v Soči.

Direktor festivala Jan Maček ocenjuje, da je bil tudi letošnji izbor filmov kakovosten in pester. Ker je obisk domačinov slabši, kot si želijo, se jim zdi pomembno privabiti obiskovalce iz bližnje in daljne okolice. Letošnja novost, to je sodelovanje z zavodom Kinoatelje in njihovim potujočim Kinom Soča – *Isonzo Cinema*, se je izkazala za odlično potezo. Izbor najboljših filmov bo v četrtek, 30. januarja, na ogled Kinu Šiška v Ljubljani. Več na: <https://www.kinosiska.si/dogodek/best-of-boff-2/>.

Bojevita kraljica noči Arhiv BOFF

LITERATURA

David Stegu: V objemu dežele. Vtisi po prehojeni Slovenski planinski poti. Samozaložba. Škofja Loka, 2024. 240 str., 22 EUR.

Učitelj, popotnik in gornik David Stegu je leta 2022 v enem zamahu prehodel Slovensko planinsko pot. Poleg Slovenije in bližnjih držav se je v gore podal še v Nepal, Kirgiziji, Indiji, ZDA, nazadnje je obiskal Pakistan. Najvišje je bil na pamirskem sedemtisočaku Pik Lenin (7134 m). O tem in mnogih ostalih doživetjih je pisal v svojem knjižnem prvencu *Zakaj pa ne?* (2021). Štiritedenska pot od Maribora do Debelega rtiča ga je tako prevzela, da je o njej napisal svojo drugo knjigo.

Dežela, hoja, ljudje, vse ga je navdušilo: *Ura je 22:30, ko bi moral že spati. Vsaj tako je zadnje (točno) 3 tedne, ko hodim sanjsko (lepo) Slovensko planinsko pot oz. transverzalo. Pa moram sedaj res nujno začeti pisati to, kar doživljam zadnje dni. To je naravnost čudovito (dodajte zraven še vse druge možne sopomenke) in me je kar malo strah, če bom lahko to prav ubesedil. Se bom potrudil. Močna pristnost domovine. Prepojenost z vsem, kar nas obdaja. Stvarstvo, duhovno in fizično. Duhovno preko meja, ki sem jih doslej poznal. To naredi hoja. Hoja v pristnosti. Hoja v neznano. Hoja v življenje. Utrip. Mogočno zavedanje, da sem del nečesa tako čudovitega. Tako vse(dopolnjujočega). Harmonija utripa. Kakšni zakladi! Nam namerno skriti?! Namerno skriti, ker bi se sicer lahko združili in dvignili? ... Stvarstvo, ki od tebe zbudi le najboljše.*

Že iz tega zapisa je jasno, da ne gre zgolj za tipičen potopis, kjer je v ospredju dogajanje na poti, pač pa za celo vrsto razmišljanj o vsem, kar mu hodi po glavi, o družbi, tudi o politiki, o življenju, naravi, njenem ohranjanju, odpravljanju napetosti, o nepotrebnih prepirih ... in tako naprej. To je „meso“ te knjige. Tudi dogodki in zapleti na poti niso od muh, saj se mu dogaja marsikaj, med drugim spanje pri pastirju na Molički planini in na prostem, bogati razgledi, iskriva srečanja s planinci in z vrsto živali na poti, vključno z medvedom, pa tudi napake, ki jih je delal, na primer zgrešene poti, predolgo spanje, premalo tekočine ... Iz zapisanega veje iskrenost, veselje, hvaležnost, ponižnost, jasno je, da gleda s srcem.

Kaj ko bi se ozrli vsaj malo naokoli, če ne že navzgor? Kaj ko bi spoznali, da ves ta razvoj niti slučajno ne prinaša samo dobrobiti, ampak je lahko in dejansko tudi je na mnogih področjih enostavno – škodljiv? ... Na poti, kjer trenutno hodim, pa sploh nimam izbire, saj mi Lepota, ki bistveno presega vsak človeški algoritem, to povsem neposredno sporoča. V nobenem primeru nič ne more nadomestiti kraške lepote v njeni prvinskosti ... Žrtvovati to krajino bi bilo preprosto nesprejemljivo ... Za seboj naposled pustim še zadnja drevesa in borove grmičke ter se povsem na vrhu zazrem v mogočne razglede, ki na vse štiri strani neba sežejo daleč in (če gledaš s srcem) tudi globoko. Z izjemo prej opisane grdobije me prevzame pristnost teh krajev, ki jih najverjetneje ne bi nikoli ali pa še dolgo ne doživel, če se ne bi podal na to dragoceno pot. Planote, grički, hribi, gozdovi in senožeti daleč naokoli vključno z morjem v ozadju resnično napolnijo um, zbistrijo misli in znova jasno pokažejo na omejenost vsega, kar bi utegnilo okrniti to Lepoto.

Avtorju, ki tako rad zapiše svoje vtise z mnogih poti in se bo v prihodnje nedvomno še oglasil, bi gotovo prav prišli uredniški posegi, ki jih tokrat ni videti. Zaradi bogatega branja nekaj napačno zapisanih toponimov ne moti pretirano (Kalški greben, Kokrško sedlo, Petrovo brdo, Bovški

gamsovec, Spodnje Bohinjske gore so po novem Bohinjsko-Tolminske gore), za bralke/-ce bi bilo nekaj lažje branje z več odstavki.

Knjigo lahko naročite na spletni strani <https://www.angloka.si/v-objemu-dezele/#nakup-knjige>, na naslovu info@angloka.si ali pokličete 031 234 698.

Vladimir Habjan

Jurij Ravnik: Osnove plezanja. Planinska založba, 2024. 320 str., 29,90 EUR.

Plezanje je metafora za življenje – in še marsikaj drugega, je v uvodu navdihujoče zapisal avtor novega plezalskega priročnika, vsestranski Jurij Ravnik. Čeprav je plezanje naravno gibanje in njegova športna različica razmeroma varna dejavnost, se ga ni pametno lotevati brez znanja. Koncentrat le-tega nam na podlagi dolgoletnih izkušenj, zbranih v vlogi plezalca, inštruktorja, trenerja, opremljevalca smeri in nenazadnje pisca, prinaša avtor priročnika, ki je „namenjen vsem, ki želijo izvesti čim več o skalnem plezanju in se osredotoča predvsem na moderni in varni zvrsti športnega in balvanskega plezanja“.

Glede na bogato zasnovano publikacije bodo na svoj račun prišli tako začetniki kakor tudi tisti plezalci, ki so se z osnovami tega čudovitega športa že spoznali in bi radi nadgradili svoje znanje. Vsebinska je razdeljena na pet sklopov. V sklopu Osnovni pojmi in oprema najdemo poglavja o zgodovini plezanja, prostem plezanju, plezališčih in plezalnih smereh, njihovih ocenah, o plezalski etiki ter o plezalni opremi. Sledi obsežnejši sklop Vrvna tehnika in drugi manevri, v katerem so predstavljeni vozli, varovala in njihova uporaba, manevri med plezanjem, na vrhu smeri

in med spuščanjem, kompleksni manevri, balvansko varovanje in plezanje v večraztežajnih smereh. Sklop Plezalna tehnika se posveča osnovnim principom tehnike, stopanju, prijemanju, plezalnimi tehničnim prvinam, motoričnemu učenju, treningu tehnik in napakam pri plezalni tehniki, prikaže pa tudi nekaj vaj za trening tehnike. V sklopu Trening in telo je mogoče izvesti nekaj dejstev o delovanju telesa, kar nam pride prav pri razumevanju osnov treniranja, vzdržljivosti, moči, regeneracije in skrbi za telo, o čemer je tudi moč brati v tem sklopu. Nazadnje sledi še sklop Psihologija, v katerem se lahko podučimo o motivaciji in ciljih, samopodobi in čustvih, sproščanju, aktivaciji, vizualizaciji, strahu pred padci in taktiki plezanja. Dobrodošla novost je, da so poleg večšin za treniranje telesa omenjeni tudi pristopi za treniranje uma. Tudi pri plezanju se vse začne v glavi. Za boljše razumevanje besedila so na koncu priročnika kratice, strokovni, žargonski in tuji izrazi, zbrani v zajetnem slovarčku, ki obravnava marsikakšno zanimivo geslo, vse od *abzajla* pa do žiletke. Ne veste, kaj je *mulha*? Nič hudega, razlago najdete na strani 309.

Kot se za priročnik o plezanju spodobi oziroma je nujno potrebno, besedilo dopolnjujejo številne fotografije in sheme, ki v največji možni meri ponazarjajo opisane aktivnosti. Žal je ponekod format fotografij nekoliko preskromen, še zlasti pri tehničnih manevrih pa tudi pri prikazu nekaterih tehnik plezanja, pri čemer je oteženo razbiranje vsebine slikovnega gradiva. Verjetno je bil posredi kompromis – če bi želeli vse prikazati na večjih fotografijah, bi obseg priročnika krepko presegel že tako impresivnih 320 strani.

V besedilu je kup poudarkov (besede in stavki v krepkem tisku različnih barv, celotni odstavki v različnih barvah s poudarjenimi besedami ...), domnevno namenjenih razbijanju monotonijske ali pa lažji navigaciji po kopici informacij, s katerimi priročnik postreže v prav vsakem poglavju, vendar lahko raznovrstnost fontov in barv tudi moti osredotočeno branje.

Plezanja se ni priporočljivo učiti iz knjig – temu so namenjeni tečaji športnega plezanja, kar je sicer tudi poudarjeno v priročniku. So pa *Osnove plezanja* brez dvoma dobra izbira, kadar želimo obnoviti in dopolniti svoje znanje. Ali pa se sploh spoznati s tem, kaj vse je pametno znati, preden se navežemo na vrh in jo vpnemo v prvi svedrovec prve smeri v plezališču ali na umetni steni. Glede na priljubljenost športnega plezanja je priročnik absolutno nujno čtivo za vse, ki bi svoj odklop radi našli v svetu vertikale. Naj bo ta odklop s pomočjo znanja, ki vam ga priročnik prinaša na pladnju, varen, kar se le da.

Mateja Pate

Marjan Kukovec: Hom: hribovska pesnitev. DODO, založništvo, Marjan Kukovec, s. p., 2024. 25 EUR.

Kaj se zgodi, ko Savinjšani ugotovijo, da se z višine vidi dlje? Odločijo se zgraditi hribček. Vodja projekta postavi kol na sredino polja in da povelje: „Tu se hrib lahko zgradi!“ In nato h gradnji pristopijo najpomembnejši vaščani začnši z županom, ki na temeljni količek odloži kup skrbi. Ko podžupan, vaški starosta, duhovnik, zdravnik in šolmošter čeznje položijo še vsak svoj prispevek (obljube, spomine, blagoslov, aspirin, potrdila o neznanju), „res od kupčka ni kaj prida, višjega si je želel“, da se kdaj dovolj pozida, bo minilo tisoč let!“ Zato se aktivira cela vas: mežnar, policaj, poštar, pometač, zobozdravnik, kletar, gostilničar, frizerka, krojač, gospodinja, brivec, mlinar ..., vsak po svojih zmožnostih prispeva zanimiv gradbeni material, da milimetri zrastejo v metre. Le kaj bi na kup odložil živinozdravnik, če bi nastopal v zgodbi? Tega namreč,

malo za šalo, malo zares, kot pripadnica veterinarske stroke pogrešam kot pomembno figuro iz ruralnega okolja. Iznajdljivost, marljivost, ki meji že na obsedenost, in vztrajnost se bogato obrestujejo, ko se pod nebo vzpne – Hom.

Kako jim ga uspe zgraditi, vam ne bom izdala, saj bi vas prikrajšala za imenitno branje. Zato le vzemite v roke prvo knjigo iz zbirke *Kuciji, klanci in vršaci*, ki jo je zasnoval pesnik in pisatelj Marjan Kukovec, likovno pa z izjemno simpatičnimi, zgovornimi podobami opremil ilustrator Mladen Melanšek. Zbirka bo, tako avtorja, vsebovala zgodbe o nekaterih hribih, ki so v lokalnem območju zelo priljubljeni med planinci in nedeljskimi izletniki, v širšem slovenskem okolju pa nekoliko manj. Morda pa jih bosta ravno s hudo-mušnimi hribovskimi pesnitvami in ilustracijami postavila na zemljevid obče zaželenih planinskih vrhov. Nemara ciljata še dlje: „Z Dunaja na Hom gre vlak, če ni prehuda zima, na hrib povzpet“ se zmore vsak, še romarji iz Rima.“

Zgodba o nastanku Homa je napisana v tekočih rimah, skozi katere avtor spretno opiše stereotipne lastnosti likov, ki so v določenem delu pesnitve v ospredju, in dogodivščine ob sami gradnji. Z zabavnimi stihmi naredi psihološki prerez vaše skupnosti, ki bi jo lahko našli kjerkoli na sončni strani Alp, ne le sredi hmeljevih polj. Avtor protagonistom doda nekaj butalske krvi – zalivanje hribčka še Boga spravi v smeh. Prav dosti domišljije pa vseeno ni potrebne, da zlahka potegnemo vzporrednice z resničnim življenjem, v katerem je vsak od nas kdaj pa kdaj malce butalca.

Avtorja nam ob izmišljeni zgodbi o nastanku hriba nastavitva tudi ogle-dalo in s tem presežeta okvir zgolj zabavne štorije za planince in druge potencialne bralce. Če bomo znali prepoznati svoj odsev v zrcalu in se nasmejati svoji podobi (in ne le podobam drugih), pa je drugo vprašanje. Toplo priporočam za odmerek smeha! Tudi če se bomo smejali na svoj račun in tako pokazali širino svojega duha.

Mateja Pate

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Višina priporočene planinske članarine za leto 2025 ostaja enaka kot lani (višine so navedene v *Planinskem vestniku*, december 2024, in na spletni strani PZS). Največja novost v letu 2025 je uveljavitev e-planinske izkaznice. Prejmejo jo vsi, ki bodo imeli ob včlanitvi v članski evidenci Naveza vpisan e-naslov. E-izkaznica vsebuje enake podatke kot fizična in se bo uporabljala enako pri vseh partnerjih v Sloveniji in tujini. Generalna skupščina Mednarodnega združenja planinskih organizacij (UIAA) za leto 2024 je potekala od 7. do 9. novembra na Malti v organizaciji malteške organizacije ClimBMT. Udeležilo se je 110 delegatov iz 50 držav. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Kanadčan Peter Muir, izvedene pa so bile tudi volitve v izvršni odbor in druge organe UIAA. Kot polnopravni člani so bile v UIAA sprejete nove zveze iz Andore, Gruzije in Hondurasa ter pridruženi član iz Avstralije. Potrdili so ustanovitev svetovne operativne enote za ledno plezanje, novo deklaracijo UIAA za plezalce, pohodnike in gornike ter spremembo statuta za nadaljnjo krepitev upravljanja in prizadevanja za trajnostni razvoj. V letu 2025 bo skupščina v Peči na Kosovu, leta 2026 v Denverju v Združenih državah Amerike in leta 2027 v Čilu. PZS je zastopal predsednik PZS Jože Rován.

Leta 2003 je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila 11. december za mednarodni dan gora. PZS vsako leto ob tem dnevu pripravi posebno poslanico; v letu 2024 je bila tema Rešitve za trajnostno prihodnost gora – inovacije, prilagajanje in mladi.

Predsednica Republike Slovenije (RS) dr. Nataša Pirc Musar je 17. decembra na slovesnosti na Brdu pri Kranju Ladislavu Jirásku podelila red za zasluge za dolgoletno krepitev slovensko-češkega prijateljstva na

Stojan Rozman, eden od petih prejemnikov posebnega priznanja za posameznike, je kljub tetraplegiji, posledici prometne nesreče leta 1996, izjemen primer, kako lahko posameznik s predanostjo in vztrajnostjo premaga ovire ter aktivno prispeva k družbeno odgovornim projektom. Arhiv inPlaninec

področju planinstva in alpinizma ter za velik prispevek k promociji Slovenije na Češkem in v mednarodnem alpinističnem okolju. Red za zasluge je prejelo tudi Slovensko planinsko društvo Trst za dolgoletno kulturno-raziskovalno delo in predanost slovenski skupnosti kot pomembnemu stebru ohranjanja slovenske identitete ter za promocijo naravnih in kulturnih vrednot v zamejskem prostoru ob 120-letnici delovanja. Medaljo za zasluge pa je prejela Dušica Kunaver, in to za posebno uspešne dosežke na področju publicistike in ohranjanja slovenske kulturne dediščine.

Predsednik Državnega sveta RS je decembra ob mednarodnem dnevu prostovoljcev podelil plakete Državnega sveta (DS) najzaslužnejšim prostovoljkam in prostovoljcem. Med letošnjimi petnajstimi prejemniki plakete DS RS je tudi Anton Jesenko, nekdanji podpredsednik PZS, desetletja nepogrešljiv pri delovanju PD Brežice, zdaj pa vodja Odbora za članstvo PZS.

Miha Habjan je v *podkastu V steni* gostil Vladimirja Habjana, mojstra leposlovja in vodnikov, raznovrstnega ustvarjalca, kritičnega misleca, gorniškega intelektualca in urednika našega *Planinskega vestnika*. Drugi gost je bil Stane Klemenc, neumorni ljubitelj narave in avanture, vrhunski fotograf, odličen alpinist in večni raziskovalec, tudi polarnih širjav.

Odbor inPlaninec. Mednarodni dan invalidov, 3. december, je v letu 2024 potekal pod geslom Okrepimo vodilno vlogo ljudi z oviranostmi za vključujočo in trajnostno prihodnost.

Vodja delovne skupine Gibalno ovirani gore osvajajo Stojan Rozman je prejemnik priznanja Horus 2024 – slovenske nagrade za družbeno odgovornost.

Mladinska komisija (MK). V pilotnem projektu Z mladinskim delom proti prekarosti mladih sodeluje tudi Planinska zveza Slovenije skupaj z MK. V prvi polovici leta trajanja projekta so izvedli dve usposabljanji: na Soriški planini (28. in 29. avgust 2024) in v Bavšici (24. in 25. september 2024).

Komisija za planinske poti (KPP) je objavila razpis usposabljanj za leto 2025. Med njimi so tečaji za maršaciste PZS kategorije A, B in C ter licenčno uposabljanje za obnovo licence. KPP sprejema prijave po sistemu Naveza do 28. februarja oz. do zapolnitve prosih mest.

Trenutno zaprte poti so: odsek med Starim gradom in Stolpnikom (PD Slovenske Konjice), odsek planinske poti, ki vodi iz Rečice ob Paki proti Rogeljškovi kapeli in naprej na Goro Oljko (PD Šmartno od Paki).

KPP je pozvala k namenitvi enega odstotka dohodnine za lepše planinske poti.

Neodvisna nagrada za ženske alpinistične dosežke Jekleni angel – za Anjo Petek in Patricijo Verdev več kot le nagrada

Foto Eugenia Leontieva

Gospodarska komisija. PD Nova Gorica je objavilo razpis za najem Planinskega doma pri Krnskih jezerih in Doma dr. Klementa Juga v Lepeni ter razpis za oskrbniško osebje v Gomiščkovemu zavetišču na Krnu. Rok za oddajo katerekoli ponudbe je 20. januar 2025. Najemnik Erjavčeve kočje na Vršiču v Kranjski Gori išče sodelavce za čas zimske sezone z možnostjo podaljšanja v poletno sezono. Prav tako za zimo (z možnostjo podaljšanja v poletje) iščeta sodelavce najemnika Koče na Gozdu. PD Mežica išče nov oskrbniški par za Dom na Peci.

Komisija za varsko gorske narave je skupaj s Triglavskim narodnim parkom pozvala vse, naj bodo novoletne zabave v vseh planinskih kočah in v dolinah po vsej Sloveniji, ne samo v TNP in hribih, prijazne do ljudi in živali ter prosila obiskovalce, naj se odrečejo uporabi pirotehnike.

Komisija za alpinizem (KA) je vse načelnike alpinističnih odsekov in klubov pozvala k registraciji za leto 2025.

KA je objavila razpis za akcije (članska in mladinska reprezentanca) v letu 2025; rok za oddajo vlog je 31. januar.

Seminar in izpiti za naziv Strokovni delavec 2 (športno treniranje, planinstvo alpinizem), modul Alpinistični inštruktor se bo začel z zoom-predavanjem 22. januarja.

Slovenska alpinistična naveza Anja Petek (ZAK Rinka) in Patricija Verdev (AO PD Celje Matica) je 30. novembra v Moskvi prejela mednarodno nagrado za ženske alpinistične dosežke *Steel Angel/Jekleni angel* za njun prvi pristop na Lalung I (6243 m) po prvenstveni smeri *Here comes the sun* (ED, M6+, AI5+; 2000 m; 9.–14. september 2024) v indijski Himalaji. Neodvisno nagrado za ženske alpinistične dosežke so letos podelili že šestnajstič, a prvič za mednarodne dosežke. Nominiranih je bilo šest vzponov ženskih alpinističnih odprav – iz Slovenije, Francije, Španije in Rusije. Kot poudarjata, je nagrada zanju več kot dosežek, je simbol vseh vrednot alpinizma, od osvojenih sten do globokih in iskrenih človeških vezi.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je objavila razpis za mesto selektorja paraplezalne reprezentance za obdobje 2024–2026.

Mednarodna zveza za športno plezanje (IFSC) je med 9. in 11. decembrom v Torinu organizirala sestanek organizatorjev tekem svetovnega pokala v športnem plezanju, na katerem je PZS prejela uradno potrditev, da bo tekma svetovnega pokala tudi naslednja štiri leta v Sloveniji. Planinska zveza organizira tekme svetovnega pokala praktično od vsega začetka; Kranj je gostil kar 25 tekmovalcev med letoma 1996 in 2021, leta 2022 pa se je ob vse strožjih zahtevah IFSC-tekma preselila v Koper, kjer že tri leta piše

Dvakratna olimpijska prvakinja Janja Garnbret je že petič postala slovenska športnica leta.

Foto Aleš Fevžer

novo zgodbo o uspehu. Svojo udeležbo na domači tekmi 5. in 6. septembra 2025 je že napovedala dvakratna olimpijska prvakinja in petkratna športnica leta Janja Garnbret.

Društvo športnih novinarjev Slovenije je 10. decembra v Cankarjevem domu v Ljubljani za najboljša športnika leta 2024 okronalo športno plezalko Janjo Garnbret in kolesarja Tadeja Pogačarja, za najboljšo ekipo pa nogometno reprezentanco. Najuspešnejša športna plezalka vseh časov je tako že petič zapored postala slovenska športnica leta.

Zveza za šport invalidov Slovenije – Slovenskega paralimpijskega komiteja (ŠIS-SPK) je 17. decembra v Ljubljani na prireditvi Parašportnik leta podelila priznanja najboljšim športnikom leta 2024 med invalidi. Znak Zveze ŠIS-SPK za tekmovalne dosežke v letu 2024 je prejela paraplezalka Manca Smrekar, za trenerske dosežke pa selektor slovenske paraplezalne reprezentance Matjaž Vrhunc.

Matjaž Vrhunc in Manca Smrekar z znakom Zveze za šport invalidov Slovenije – Slovenskega paralimpijskega komiteja za trenerske oz. tekmovalne dosežke v letu 2024

Foto Vid Ponikvar

Komisija za turno kolesarstvo je objavila razpis za registracijo turno-kolesarskih odsekov in klubov v letu 2025.

Komisija za gorske športe. Klemen Španring in Luka Kovačič, člana slovenske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju, gorska tekača in nasploh vrhunska športnika, sta gostovala v podkastu Marka Robleka *Zagret za tek*. Gregor Šegel, 25-letni alpinist, magister materialov in metalurgije, tekmovalec v lednem plezanju in nekdanji ultramaratonec, pa je bil gost Katje Stojnič v podkastu *Rožnata dolina*. Strah je dobra stvar.

Člani slovenske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju Klara Velepec (TSK LiMa), Rea Kolbl (Društvo za razvoj turnega smučanja), Lena Lupša (TSK LiMa), Maj Pritrznik (TSK LiMa), Klemen Španring (TSK LiMa), Luka Kovačič (Društvo za razvoj turnega smučanja), Jaka Marinko (PD Rašica) s selektorjem Robertom Pritrznikom so se 30. novembra in 1. decembra udeležili testne tekme v Schladmingu, kjer so bili poleg domačinov prisotni tudi nemški in japonski tekmovalci.

7. decembra je bila na Rogli prva tekma za državno prvenstvo v tekmovalnem turnem smučanju v olimpijski disciplini šprinti. V ženski konkurenci je slavila Ana Čufer pred Reo Kolbl in Klaro Velepec, med moškimi pa je bil najhitrejši Maj Pritrznik pred drugouvrščenim Klemnom Španringom in Luko Kovačičem na tretjem mestu.

Francoski Courchevel je 14. in 15. decembra gostil prvo tekmo svetovne-

ga pokala 2024/2025 v tekmovalnem turnem smučanju, in sicer v disciplinah šprint in vzpon. Slovenijo je zastopalo pet reprezentantov. Ana Čufer je bila 18. v šprintih, Klemen Španring 19. v vzponu in Rea Kolbl 20. v šprintih. Svoj debi med člani je uspešno prestal Maj Pritrznik, ki je bil s 43. mestom najboljši Slovenec v šprintih, Luka Kovačič je bil 28. v vzponu.

Članice slovenske mladinske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju, mladinka Klara Velepec ter kadetinja Lena Lupša in Manca Mlekuž, so 21. in 22. decembra uspešno začele sezono na prvi tekmi mladinskega svetovnega pokala v italijanskem Crevacolu. Na uvodni tekmi izstopa četrto mesto Klare Velepec v šprintu, disciplini, ki bo na olimpijskih igrah prihodnje leto.

Prvi od dvanajstih dogodkov svetovne turneje tekmovalnega lednega plezanja v sezoni 2024/2025 je potekal 23. novembra v Žilini na Slovaškem. Slovenske barve je med 77 tekmovalci iz 14 držav zastopala pet-

Člani slovenske reprezentance v tekmovalnem lednem plezanju na uvodni tekmi sezone v Žilini: Marko Guna, Blaž Grad, Maja Šuštar Habjan, Miha Guna in Gregor Šegel
Arhiv tekmovalcev

članska ekipa, najbolje pa sta se odrezala Gregor Šegel in Marko Guna. 30. novembra je Planinska zveza Hrvaške v Zagrebu organizirala odprto državno prvenstvo Hrvaške v tekmovalnem lednem plezanju. Trojne slovenske stopničke v ženski konkurenci so se veselile zmagovalka Katarina Legat, drugouvrščena Marta Krejan Čokl in Katja Brunec na tretjem mestu; v moški konkurenci je bil najboljši Mitja Voršič na drugem mestu.

Slovenski tekmovalni ledni plezalec Gregor Šegel je 7. decembra v močni konkurenci stopil na stopničke tretje tekme celinskega pokala 2024/2025 v tekmovalnem lednem plezanju v Brnu. Potem ko je februarja letos v Veliki Britaniji dosegel svojo krstno zmago in sploh prvo uvrstitev na zmagovalni oder, odlično nadaljuje tudi v novi sezoni. Slovenski uspeh na Češkem je z osmim mestom v finalu dopolnila Maja Šuštar Habjan. V Utrechtu na Nizozemskem je 14. decembra potekala četrta tekma celinskega pokala v tekmovalnem lednem plezanju. Maja Šuštar Habjan si je v močni ženski konkurenci pripeljala sedmo, Gregor Šegel deveto in Marko Guna sedemindvajseto mesto

Planinska založba je izdala nov priročnik *Osnove plezanja*. Avtor tega pomembnega dela je Jurij Ravnik, odličen športni plezalec in še boljši

Slovenski turni smučarji so za ogrevanje v sezono preverili pripravljenost na testni tekmi v Schladmingu.

Arhiv organizatorjev

plezalni pedagog, katerega sledi najdemo širom Slovenije.

Na naše police je prišla že tretja, dopolnjena izdaja priljubljenega plezalnega vodnika *Moderne večraztežajne smeri*.

Planinski vestnik, ki bo letos praznoval 130 let svojega neprekinjenega delovanja. To ni zgolj revija – je kronika slovenske planinske zgodovine, obenem pa postaja sodoben medij, ki povezuje tradicijo z inovacijami. Ob 130. obletnici smo pripravili modernejšo različico, e-revijo, ki omogoča branje na telefonu, tablici ali računalniku. Do konca januarja 2025 bo *e-Planinski vestnik* na voljo brezplačno.

Festival Brati gore je ob mednarodnem dnevu gora z različnimi gosti in gorniški vsebinami po vseh Sloveniji privabil veliko število ljudi.

Niz pogovornih večerov Slovenskega planinskega društva Trst v sezoni 2024/25 nosi naslov *Morje gorà / Ve(de)tte adriatiche*. Projekt izvaja v sodelovanju s SKGZ-jem ob 70. obletnici Slovenske kulturno-gospodarske zveze in 120. obletnici Slovenskega planinskega društva Trst.

Meddruštveni odbor Planinskih društev Zasavja razpisuje nagradni foto natečaj z naslovom *Zasavska planinska pot ima tri obraze*. Rok za oddajo fotografij je 25. maj 2025.

Tradicionalni bovški festival filmov o naravi in športih v njej *Bovec Outdoor Film Festival* (BOFF) se je odvil v zadnjih dneh leta v Bovcu, ko se je na platnu zvrstilo 23 filmov o naravi, športih in podvigih v njej, med njimi kar šest slovenskih.

Zdenka Mihelič

Redno letno srečanje planinskih vodnikov

Zadnji novembrski dnevi so vsako leto tudi čas za redno letno srečanje planinskih vodnikov ali inštruktorjev planinske vzgoje, ki so hkrati tudi načelniki vodniških odsekov v svojih matičnih planinskih društvih. Zadnja leta to srečanje (praviloma po predhodnem posvetu Gore in varnost) poteka tako, da dobijo udeleženci pred zborom (po navadi istega dne) še najnovejše informacije s področja varnosti v gorah ter varstva in zaščite pred nevarnostmi v gorah ter

se seznanijo z gorskimi nesrečami v zadnjem letu dni. Najmanj nesreč se zgodi prav na organiziranih izletih. Vendarle številni prenašajo te informacije dalje v svoje lokalno okolje, kar je ne nazadnje tudi ena od njihovih pomembnih nalog; najpomembnejše zadožitve so seveda vodniške aktivnosti.

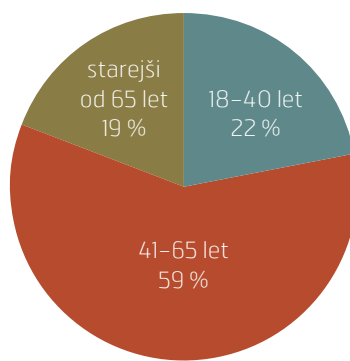
Letos so priznanje častni vodnik PZS prejeli: Stanko Dolenšek, PD Iskra Kranj, Majda Markovič, Pohodniško društvo Novo mesto, Matej Šnuderl, PD Fram, in Maja Vaner, PD Maribor Matica.

V letu 2024 so izvedli več usposabljanj za različne nazive: planinski vodnik 1 (3 skupine), planinski vodnik 2 (ena skupina), naziv vodnik turnega smučanja (ena skupina), vodnik zavarovanih plezalnih poti (po izvedbi sprejemnega izpita je bilo usposabljanje odpovedano) in vodnik zelo zahtevnih tur (ena skupina). Izpeljali so tudi licenčna usposabljanja za 1. in 2. stopnjo kot tudi do-usposabljanja. V oktobru je bilo v Ospu redno letno usklajevanje inštruktorjev planinske vzgoje. Septembra so že izvedli sprejemne izpite za tečaj planinski vodnik 1, ki bo izpeljan v letu 2025.

Med drugimi deli velja izpostaviti navodila za izvedbo akcij in knjižico akcij Vodniške komisije (VK) za leto 2025, posodobitev spletne aplikacije IPZS – OLI z dodatnimi funkcionalnostmi za lažjo izvedbo izpitov. Pripravili so tudi programa za usposabljanje za dodatne kompetence 2. stopnje, in sicer za vodnika zavarovanih plezalnih poti in vodnika zelo zahtevnih tur ter navedli osnovna izhodišča za program usposabljanja

Načelnik VK PZS Matej Kocbek med predstavitvijo poročila o delu v letu 2024
Foto Miha Pavšek

Starostna struktura registriranih vodnikov v letu 2024
Vir Poročilo VK PZS za 2024

inštruktor planinske vzgoje (IPV). Omeniti velja še sporazum s Fakulteto za šport o medsebojnem priznavanju kompetenc. Na vseh usposabljanjih je sodelovalo 32 predavateljev in 320 udeležencev; registriranih planinskih vodnikov v letu 2024 je bilo 1122.

Letošnji prejemniki priznanj častni vodnik: levo predsednik PZS Jože Rovin, na desni načelnik VK PZS Matej Kocbek Foto Miha Pavšek

Zbor je potrdil spremembe Pravilnika vodnikov PZS. Vsebinskih sprememb v novi verziji ni, so pa poenotili nazive in uredili področje pripravištva in licenciranja vodnikov tako, da so zdaj usklajeni s krovnimi akti PZS

Povprečna starost planinskih vodnikov je še vedno nad 50 let, kar bo v prihodnje treba spremeniti. Bili so tudi predlogi, da bi bili lahko tečajniki že mlajši in bi končali pripravništvo po dopolnjenem 18. letu starosti, vendar to trenutno ni možno zaradi določila Zakona o športu, ki je zasnovan tako, da ustreza predvsem tekmovalnim športom. Vodniki so bili spodbujeni, naj v prihodnje, če le imajo možnosti za to, izvedejo vsaj nekaj izletov letno s prevozi javnega potniškega prometa (avtobus, vlak). Tudi v bodoče bodo razpisovali vse izobraževalne akcije (objavljene bodo, kot po navadi, na spletišču VK) ter sodelovali z drugimi komisijami v okviru PZS in z njeno strokovno službo. Pri izvedbi preventivnih akcij nameravajo sodelovati z zunanjimi organizacijami, kot sta Slovenska vojska in Policija. Zaključiti pa želijo s pripravo programa za usposabljanje IPV in v okviru tega posodobiti ter odpraviti slabosti, ki so se pokazale ob zadnji izvedbi. Vsa poročila in dokumenti so dostopni tudi na spletnih straneh VK PZS.

NOVICE

Turno smučanje kot šola v naravi

Waldorfska gimnazija Ljubljana je edina srednja šola v Sloveniji, ki svojim dijakom ponuja nepozabno šolo v naravi – dneve turne smuke. 19. marca 2024 se je 3. letnik gimnazije z Waldorfske šole Ljubljana podal proti Domu na Komni, in to na štiridnevno šolo v naravi. Ob rani jutranji uri smo izstopili iz avtobusa pod vznožjem Komne. Pojedli smo nekaj grizljajev sendviča, se odžejali s požirki toplega čaja in začeli s pripravami na pohod. Sledilo je seznanjanje z osnovnimi pravili hoje,

ki ga je vodil gorski reševalec Jani Bele. Podal nam je vse pomembne informacije, ki smo jih morali vedeti pred vzponom. Ubrano smo se začeli vzpenjati. Kjer se je gozdna stezica zožila, smo morali hoditi drug za drugim. Bili smo pazljivi, da nam ni zdrsnilo na mokrem listju. Po nekaj krajših postankih pa smo uzrli Dom na Komni (1527 m), ki se je prikazal iz megle. Po obilnem kosilu, ki nam je vilo moči, smo spoznali plazovno opremo. Vsak je dobil svojo lopato, sondo, žolno in kože za smuči. Sledilo je prvo seznanjanje s turnim smučanjem. Lahko smo se odločili, ali se bomo na pustolovščino podali na smučeh ali na krpljah. Nato smo drug za drugim odsmučali do koč Majerce na Planini Na kraju in se prav tako na smučeh vrnili na Komno.

Naslednje jutro smo se povzpeli na Lanževico (2003 m). Bili smo priča nepozabnemu razgledu. Z vrha smo odsmučali skozi zimsko pravljico do Doma na Komni. Po kosilu je sledil počitek. Nato smo se v parih lotili kopanja snežnih lukenj. Medtem smo posamično hodili k Janiju, ki nas je uril v iskanju zakopane žolne. Zvečer pa smo z zanimanjem prisluhnili Janijevim utrinkom z njegovih potovanj po tujih gorstvih.

Zgodaj zjutraj naslednjega dne smo se smučmi povzpeli do Bogatinskega sedla (1803 m). Pot smo nadaljevali po grebenu do Vrha nad Gracijo (1917 m). Odsmučali smo v dolino levo od vrha in se še enkrat

Juhuhu, saj tole turno smučanje sploh ni slabo!

Foto Tinka Pelhan

povzpeli na Bogatinsko sedlo, le da z druge, zahodne strani. Sledil je spust do Doma na Komni. Sneg je bil na osončenih delih že malce zmehčan, v senci pa zaledenel. Popoldne smo nadaljevali s kopanjem snežnih lukenj, zvečer pa smo si ogledali dokumentarec o Davu Karničarju. Pet dijakov in dve učiteljici smo prespali noč v naših snežnih bivakih.

Naslednje jutro smo se podali do planine Govnjač, do Vrha Škrli pa nam žal ni uspelo priti, saj je bilo pobočje preveč ledeno za naše turnosmučarsko znanje. Po razgibani in zabavni strmini smo še zadnjič obšli Majerco. Po kosilu smo svojo prtljago naložili na žičnico in se peš spustili v dolino. Poslovlili smo se od Janija in se nasmejani vrnili domov.

V štirih dneh, ko smo s skupnimi močmi premagovali zadane cilje, je razred postal en sam organizem. Pomagali smo drug drugemu, se spodbujali, obupavali in se veselili skupaj. Na lastne oči smo videli, kako lepe so slovenske gore, na lastni koži smo izkusili, kaj pomeni biti turni smučar, obenem pa smo se naučili, kako si narediti bivak, če ti ne uspe pravočasno priti do koč. Spoznali smo, kako reagirati v primeru, če nekoga zasuje plaz. Verjamem, da bomo v življenju kos vsemu zahvaljujoč predvsem tej bogati izkušnji.

Maša Kapus Dukarič

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

130 let Planinskega vestnika

INTERJUJ

Sašo Maček, Ladislav Jirásko, članice ženske odprave Lalung 1, Radek Jaroš

Z NAMI NA POT

Alpe Adria Trail, turni smuki

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

ZIMSKA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na radiu Ognjišče

z Blažem Lesnikom

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.

RADIO
KRANJ **97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO
UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

SEJEM ALPE-ADRIA

35. sejem turizma

*Odkrivam
navdihujoča
doživetja*

29. 1.–1. 2. 2025

Vzporedni sejem:

GASTexpo – hibridni HO.RE.CA. sejem

Gospodarsko razstavišče